

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Ústav pedagogiky a sociálních studií

DANA BENOVIČOVÁ
Obor: Pedagogika – sociální práce

**Náhradní rodinná péče z pohledu osvojitelů
a pěstounů**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Linda Švrčinová

Olomouc 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 21. 3. 2011

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Lindě Švrčinové za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této práce.

Poděkování patří za ochotu a vstřícnost také všem osvojitelům a pěstounům, kteří mi poskytli rozhovory a bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

OBSAH

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Vymezení základních pojmů.....	8
2 Význam rodiny v životě člověka.....	11
3 Náhradní rodinná péče	13
3.1 Formy náhradní rodinné péče	13
3.1.1 Osvojení.....	13
3.1.2 Pěstounská péče.....	15
3.1.3 Poručenství	18
3.1.4 Opatrovnictví.....	18
3.1.5 Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče	19
3.1.6 Hostitelská péče.....	19
3.2 Průběh náhradní rodinné péče z pohledu žadatelů.....	20
3.2.1 Motivace	21
3.2.2 Rozhodování žadatelů	22
3.2.3 Podání žádosti.....	23
3.2.4 Odborná příprava žadatelů	24
3.2.5 Odborné posouzení žadatelů.....	25
3.2.6 Zprostředkování náhradní rodinné péče	26
3.2.7 Období čekání na dítě.....	27
3.2.8 Seznámení s dítětem	28
3.2.9 Převzetí dítěte do péče.....	29
4 Specifika náhradní rodiny z pohledu osvojitelů a pěstounů.....	31
4.1 Minulost dítěte	31
4.2 Identita náhradních rodičů	32
4.3 Sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství	34
4.4 Kontakt s biologickou rodinou	35
4.5 Otevřenost vůči okolí.....	36
4.6 Spolupráce s odborníky	37
5 Legislativa	40
5.1 Sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte.....	40

5.2	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.....	41
5.3	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.....	41
5.4	Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.....	42
5.5	Sdělení č. 43/2000 Sb. m. s., o Úmluvě o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.....	42
PRAKTICKÁ ČÁST.....		44
6	Úvod do šetření.....	44
6.1	Cíle šetření.....	44
6.2	Strategie šetření.....	44
6.3	Metoda sběru dat.....	45
6.4	Výzkumné otázky.....	46
7	Průběh šetření.....	48
8	Charakteristika výzkumného souboru.....	51
9	Interpretace dat.....	55
9.1	Motivace osvojitelů a pěstounů přijmout dítě do péče.....	55
9.2	Výběr dítěte.....	56
9.3	Zprostředkovatelé náhradní rodinné péče.....	58
9.4	Proces získání dítěte do péče.....	59
9.5	Příchod dítěte do rodiny a jeho adaptace.....	60
9.6	Reakce okolí.....	62
9.7	Pravda o náhradním rodičovství.....	63
9.8	Biologická rodina.....	65
9.9	Systém náhradní rodinné péče.....	67
10	Shrnutí šetření.....	69
ZÁVĚR.....		72
SEZNAM PRAMENŮ.....		74
SEZNAM PŘÍLOH.....		80

ÚVOD

„Dospělý člověk, který je spolehlivý a stabilní, mající v srdci lásku a toleranci, je nejlepší terapií, jakou může dítě mít.“

Lafayette Ronald Hubbard

Problematika náhradní rodinné péče je bezesporu velmi aktuálním tématem. Doposud je totiž stále mnoho dětí, které z nejrůznějších důvodů nemohou vyrůstat ve své vlastní biologické rodině a současně je i stále více manželských i nemanželských párů, které po dětech nesmírně touží, ale své děti mít nemohou. Existují však i rodiny, které své vlastní děti mají, a přesto chtějí svůj domov ještě o další obohatit. Náhradní rodinná péče je tak pro opuštěné děti i pro tyto rodiče neoptimálnějším řešením, které si zaslouží nemalou pozornost.

Důvodem, proč jsem si zvolila toto téma, byla skutečnost, že mí blízcí příbuzní přijali děti jak do osvojení, tak pěstounské péče. Prostřednictvím jedné rodiny jsem tak poznala dvě odlišné formy náhradní rodinné péče. Díky otevřenosti, s jakou jsem se u těchto lidí setkala, jsem měla možnost poznat specifika náhradního rodičovství a problémy se kterými se tato rodina potýká. V souvislosti s těmito poznatky jsem si také uvědomila jak málo je veřejnost o náhradní rodinné péči informována a kolik lidí těm, kteří se rozhodli pečovat o „cizí“ dítě, nerozumí, ba je přímo odsuzují. Z výše uvedených důvodů jsem se rozhodla toto téma pojmut právě z pohledu osvojitelů a pěstounů.

Diplomová práce je rozdělena do dvou základních částí – teoretické a praktické. V teoretické části se nejprve zabývám vymezením základních pojmů a významu rodiny pro člověka, seznamuji s formami náhradní rodinné péče, které jsou v České republice stanoveny, a popisuji průběh procesu, kterým osvojitelé a pěstouni musí projít, pokud chtějí přijmout dítě do své péče. Věnuji se také specifickým otázkám náhradního rodičovství a v neposlední řadě předkládám přehled těch nejzákladnějších právních předpisů, které se problematiky náhradní rodinné péče dotýkají. Cílem této části je předložit základní informace o náhradním rodičovství a systému náhradní rodinné péče v České republice.

Praktická část je zaměřena na konkrétní osvojitele a pěstouny, jejich unikátní zkušenosti a názory, které jsem se rozhodla získat polostrukturovanými rozhovory. Cílem této části diplomové práce je tak odhalit pohled osvojitelů a pěstounů na problematiku náhradní rodinné péče a zjistit, zda a do jaké míry se postoje a názory osvojitelů a pěstounů liší.

Přestože se objevuje stále více odborných publikací, které se touto problematikou zabývají, podle mého názoru je stále malá pozornost věnována právě těmto „náhradním“ rodičům, jejichž praktické zkušenosti mohou přispět k doplnění a obohacení teoretických poznatků.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení základních pojmů

Pro komplexní pochopení problematiky náhradní rodinné péče považují za důležité nejprve charakterizovat několik základních pojmů.

Rodina

Rodina je bezesporu nejstarší lidskou společenskou institucí. Univerzální definice tohoto pojmu však do dnešní doby neexistuje. Každý vědní obor se totiž pokouší rodinu vymezit z pozice svého odborného zájmu. S ohledem na tuto skutečnost lze přesto rodinu velice obecně charakterizovat jako „*malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými nebo příbuzenskými vztahy a společným způsobem života*“ (Veselá, 2003, s. 13). Z hlediska právního řádu České republiky, který rodinu přímo nedefinuje, lze za ni považovat především rodinu založenou na manželství, jenž zákon o rodině vymezuje jako „*trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.*“ (zákon č. 94/1963 Sb., § 1)

Bližšími charakteristikami rodiny a jejím významem pro člověka se budu zabývat v následující kapitole.

Rodičovská zodpovědnost

Pojem rodičovská zodpovědnost vymezuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, jako souhrn práv a povinností zahrnující zejména:

- péči o nezletilé dítě (o jeho zdraví, tělesný, citový, duševní, rozumový a mravní vývoj),
- zastupování nezletilého dítěte,
- správu jeho jmění.

Pokud rodiče neplní tato práva a povinnosti nebo je vážným způsobem porušují či zneužívají, je „*stát prostřednictvím svých orgánů oprávněn a povinen*

zasáhnout do tohoto vztahu, a v zájmu ochrany dítěte přijmout nezbytná opatření“
(Hrušáková, 2006, s. 15).

Sociálně-právní ochrana dětí

Zákon č. 359/1999 Sb. na sociálně-právní ochranu dětí nahlíží jako na ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Tyto jednotlivé oblasti sociálně-právní ochrany dětí podle Smutkové (2007) současně korespondují s jejími třemi základními pilíři:

- oblast náhradní rodinné péče,
- oblast týkající se práce s týraným, zneužívaným a zanedbávaným dítětem,
- oblast týkající se trestné činnosti dětí a mládeže, popř. jejich závažných výchovných problémů.

Sociálně-právní ochranu zajišťují orgány sociálně-právní ochrany, jimiž jsou obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně.

Náhradní péče o dítě

O náhradní péči o dítě lze hovořit v případě, že rodina z různých důvodů selhává a je tak nutné dítěti zajistit jiné výchovné prostředí. Podle Smutkové (2007) lze tak na náhradní péči o dítě nahlížet jako na veškeré jiné dočasné či trvalé způsoby péče o dítě, než je výchova ve vlastní rodině, tedy v rodině biologických rodičů. Můžeme rozlišit dva základní typy náhradní péče o dítě – náhradní péči ústavní a náhradní péči rodinnou.

Náhradní ústavní péče

Jedná se o institucionální péči o děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány v rodinném prostředí. Mezi kolektivní výchovná zařízení, která náhradní péči ústavní poskytují nejčastěji, patří: diagnostické ústavy,

kojenecké ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy a další.

Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinnou péči (dále jen NRP) můžeme charakterizovat jako „formu péče o děti, kdy je dítě vychováváno náhradními rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině“ (Bubleová, Kovařík in Matějček et al., 1999a, s. 31). S ohledem na podstatný význam rodiny pro člověka je zde nezbytné zdůraznit, že výchova a péče o dítě v rodině by měla mít před ústavní péčí vždy přednost.

2 Význam rodiny v životě člověka

Rodina je bezesporu nesmírně důležitým společenstvím, které má pro člověka zásadní a nezastupitelný význam. Nejen, že je biologicky významná pro udržení lidstva, ale má také rozhodující vliv na rozvoj osobnosti, a to jak po stránce tělesné, duševní, tak i sociální. Poskytuje tedy dítěti nejen optimální možnosti pro jeho osobní vývoj, ale také ho přirozeně začleňuje do stále širších společenských vztahů a vytváří tak předpoklady pro jeho socializaci (Radvanová et al., 1979). Jelikož je rodina prvním vzorovým modelem společnosti, se kterým se dítě ve svém životě setkává, osvojuje si zde základní vzorce chování, návyky, sociální dovednosti a strategie, které jsou pak rozhodující pro jeho orientaci ve společnosti (Lovasová, 2006). Kromě toho podle Matouška (1997) rodina propojuje generace, vytváří mezi nimi kontinuitu a pouta solidarity.

Význam rodiny pro dítě shrnuje Čožíková (2008), podle které rodina podstatně ovlivňuje vývoj dítěte v jeho počátečních tedy nejcitlivějších fázích, nejlépe a nejpřirozeněji uspokojuje základní psychické potřeby dítěte a je pro dítě modelem mezilidských vztahů, podle kterého bude formovat i vztahy, do kterých samo vstoupí. Matějček (1994) však uvádí, že výše zmíněné uspokojování základních psychických potřeb v rodině není jednostranným procesem. Děti svou existencí a soužitím s rodiči stejně tak uspokojují základní psychické potřeby svých rodičů, respektive všech těch, kteří s dětmi sdílejí svůj životní prostor, své radosti i starosti. Těmito psychickými potřebami podle Matějčka (1989) jsou:

- potřeba náležité stimulace, čili potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti podnětů,
- potřeba smysluplného světa, přesněji potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech,
- potřeba životní jistoty, která se naplňuje v citových vztazích k blízkým lidem,
- potřeba pozitivní identity, tedy vlastního „já“,
- potřeba otevřené budoucnosti, životní perspektivy.

Ke vzájemnému uspokojování těchto potřeb bezesporu dochází prostřednictvím interakce jednotlivých členů rodiny. Podle Čožíkové (2008) právě

toto vzájemné předávání podnětů mezi rodiči a dětmi způsobuje osobitou součinnost, z níž má podstatný prospěch jak dítě, tak rodič. Výchova dítěte pro rodiče totiž není jako jejich zaměstnání, na osudu dítěte se bytostně angažují a tím, že svůj čas neoddělují od času dítěte, formují a plánují i budoucnost svoji vlastní. Tímto se rodinné prostředí odlišuje od ostatních společenských institucí a stává se tak nejvýznamnějším opěrným bodem a společenstvím v životě člověka.

Jak je z výše uvedeného patrné, *„rodina má ve vztahu k výchově dětí a v širším slova smyslu také k vývoji nové generace zásadní význam. Proto je třeba, aby byla rodina ze strany celé společnosti dostatečně podporována“* (Čožíková, 2008, s. 7). Tuto myšlenku obsahuje také princip Úmluvy o právech dítěte (sdělení č. 104/1991 Sb.), který říká, že *„rodina jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti.“* Nefunguje-li proto z různých důvodů rodina biologická, je v zájmu celé společnosti najít dítěti co nejdříve vhodnou rodinu náhradní. Dítě se totiž může zdravě a zdárně vyvíjet pouze v případě, že vyrůstá v prostředí stálém, emočně vřelém a dítěti srozumitelném, a takovým prostředím je pouze dobře fungující rodina (Kovařík, 2004).

3 Náhradní rodinná péče

Schopnost přijmout a pečovat o dítě nejen vlastní, ale i cizí, je stará jako lidstvo samo. V průběhu vývoje společnosti došlo k postupné institucionalizaci a právnímu ukotvení náhradního rodičovství, neboť společnost poznala, že výchova „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině, je nejlepším možným řešením.

Autoři publikace *Osvojení a pěstounská péče* poukazují na to, že „*slovo náhradní vůbec neznamena nějakou méně hodnotnou náhražku, nýbrž rodičovství plnohodnotné se vším všudy, ba mnohdy s něčím vzácným a výjimečným navíc*“ (Kolouchová et al., 2002, s. 9). Kovařík (2004) dodává, že náhradní rodič se stává rodičem na základě volby, na základě slibu, což pro mnohé biologické rodiče neplatí.

V následujících podkapitolách se nejprve zaměřuji na jednotlivé formy NRP, které jsou v ČR na základě platných předpisů realizovány. Dále považuji za velice důležité popsat jednotlivé etapy procesu, kterým zájemci o NRP procházejí.

3.1 Formy náhradní rodinné péče

V této kapitole bych ráda podala ucelený přehled jednotlivých forem NRP. Mezi dvě základní formy NRP patří osvojení a pěstounská péče, přesto však v následujících podkapitolách uvádím i poručenství, opatrovnictví a svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, které si zaslouží také nemalou pozornost. Samostatná kapitola je věnována hostitelské péči, která zatím v České republice není zcela legislativně ukotvena.

Podle Bubleové a Kovařika každá forma náhradní rodinné péče „*má svá silná a slabá místa, má své přednosti a svá specifická úskalí, má určité rozpětí svých indikací i kontraindikací. Neplatí tu hodnocení a kategorizace ve smyslu lepší – horší, nýbrž jiné, osobité, specifické, v určitém konkrétním případě vhodné či méně vhodné*“ (Matějček et al., 1999a, s. 45).

3.1.1 Osvojení

Osvojení neboli adopce je považováno za nejdokonalejší formou NRP, neboť „*osvojením vzniká mezi osvojitelem a osvojencem takový poměr, jaký je*

mezi rodiči a dětmi, a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele poměr příbuzenský. Osvojitelé mají rodičovskou zodpovědnost při výchově dětí“ (zákon č. 94/1963 Sb., § 63). Osvojením tedy získávají osvojitelé stejná práva a povinnosti, jaká mají ke svým dětem biologičtí rodiče a zároveň tato rodičovská práva a povinnosti ve vztahu k biologickým rodičům zanikají. Přecházejí tedy v plném rozsahu na osvojitele.

Zákon o rodině rozlišuje dvě základní formy osvojení. Osvojení zrušitelné, jinými slovy prosté či osvojení I. stupně může soud z důležitých důvodů na návrh osvojitele nebo osvojence zrušit. *„Zrušením osvojení vznikají znovu vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou. Osvojenec bude mít opět své dřívější příjmení“* (zákon č. 94/1963 Sb., § 73).

Osvojení nezrušitelné, nazývané též osvojení II. stupně, zrušit nelze. Nabytá práva a povinnosti osvojitelů k dítěti jsou trvalá, stejně jako práva a povinnosti dítěte vůči osvojitelům. Nezrušitelně lze však osvojit jen dítě starší jednoho roku.

Pro obě tyto formy osvojení platí, že dítě získává příjmení osvojitelů a do knihy narození příslušné matriky se zapíše osvojitelé (popř. osvojitel) jako jeho rodiče.¹ O osvojení rozhoduje soud, a jak uvádí Smutková (2007), před jeho rozhodnutím musí uplynout doba nejméně tří měsíců, po které zájemce o dítě pečuje na své náklady. Tuto dobu nazýváme tzv. předadopční péčí, kterou se více zabýváme v pozdějších kapitolách.

Zákon dále stanovuje, že osvojit dítě může manželská dvojice, jeden z manželů, pokud s tím druhý manžel souhlasí, a také manžel (manželka) rodiče dítěte. Pokud osvojení bude plnit své společenské poslání, může dítě ve výjimečných případech osvojit i osamělá osoba. Jako společné dítě však mohou někoho osvojit pouze manželé. Osvojit lze jen dítě nezletilé a mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl. Osvojiteli se mohou stát pouze fyzické osoby, které mají plnou způsobilost k právním úkonům a které zaručují způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte i společnosti (zákon č. 94/1963 Sb., § 64-66, § 74).

¹ Přesto v poznámce vždy zůstávají údaje o biologických rodičích dítěte.

Děti, které jsou nejčastěji umisťovány do osvojení, jsou podle Bubleové et al. (2007) děti, u kterých se předpokládá méně problémový zdravotní a psychomotorický vývoj, které lze předat do náhradní rodinné péče především v raném věku a které jsou tzv. „**právně volné**“. Tímto termínem označujeme děti, které mají vyřešený právní vztah s původní rodinou. Podle Gabriela a Nováka (2008) se dítě právně volným stává dvojím způsobem:

1. Rodiče dítěte podepsali písemný souhlas s tímto právním aktem. Tento souhlas se uděluje před soudem nebo před orgánem sociálně-právní ochrany dětí na úradech obcí s rozšířenou působností nejdříve šest týdnů po narození dítěte.
2. Soud rozhodl o nezájmu zákonných zástupců o dítě a není proto vyžadován jejich souhlas s osvojením. Rozlišujeme žádný zájem, tedy nezájem rodičů o dítě po dobu nejméně dvou měsíců od jeho narození a kvalifikovaný nezájem, kdy se rodiče po dobu alespoň šesti měsíců „*o dítě, které se nenachází v jejich péči, nikterak nezajímají, nenavštěvují ho, ani neprojevují zájem získat informace o jeho zdravotním stavu, psychickém vývoji a celkovém prospívání*“ (Gabriel, Novák, 2008, s. 43).

Pokud se pro dítě nedaří najít náhradní rodinu v zemi jeho původu, možným řešením je **mezinárodní osvojení**, které je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. Tento dokument přijala Haagská konference dne 29. 5. 1993 a v České republice vstoupil v platnost dne 1. 6. 2000. Podrobněji se na tento legislativní dokument zaměřím v kapitole 5.

3.1.2 Pěstounská péče

Druhou základní formou NRP u nás je pěstounská péče. Jedná se o zvláštní formu péče o dítě, která je řízená a kontrolovaná státem. Podle Smutkové (2007) je vztah pěstounů s dítětem podstatně volnější, než je tomu u osvojení. Pěstounskou péčí totiž nevzniká příbuzenský vztah dítěte s pěstouny. „*Pěstoun při péči o osobu dítěte vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Nemá*

vyživovací povinnost k dítěti a právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti má jen v běžných věcech“ (zákon č. 94/1963 Sb., § 45c). Pěstoun má tedy právo zastupovat dítě pouze v omezeném rozsahu, především v běžných každodenních záležitostech. Při zásadních rozhodnutích a meznících života dítěte je vyžadován souhlas jeho zákonného zástupce. Jak uvádí Gabriel a Novák (2008), jedná se zejména o plánované lékařské zákroky, volbu povolání, vydávání cestovních dokladů, apod. Pokud se ovšem pěstoun domnívá, že rozhodnutí zákonného zástupce není v souladu se zájmem dítěte, může se podle § 45c zákona č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, domáhat rozhodnutí soudu.

Jelikož rodiče zpravidla zůstávají zákonnými zástupci dítěte, mají právo se s dítětem nadále stýkat. Styk rodičů s dítětem však může být soudem omezen. Dítěti také zůstává příjmení biologických rodičů, ve výjimečných případech je ovšem změna příjmení možná.

Děti, které jsou do pěstounské péče umisťovány nejčastěji, jsou především děti, které nejsou právně volné. Často se však setkáváme s případy, kdy osvojení nebrání právní překážka, ale jedná se o děti s nepříznivým zdravotním stavem, děti starší, méně nadané, jiného etnika či sourozenecké skupiny, o které žadatelé o osvojení ve většině případů nemají zájem. Pro tyto děti se tak stává tato forma NRP nejlepším, i když ne dokonalým řešením.

Pěstounská péče vzniká na základě pravomocného soudního rozhodnutí. Podle § 45a zákona o rodině, ve znění pozdějších předpisů, může soud svěřit dítě do pěstounské péče fyzické osobě nebo do společné pěstounské péče manželů. Pokud je dítě svěřeno do pěstounské péče jednomu z manželů, je nutný souhlas druhého manžela. Je-li dítě s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost schopné posoudit dosah svého svěřeni do pěstounské péče, musí být přihlédnuto také k jeho vyjádření.

Pěstounská péče zaniká dosažením zletilosti dítěte. Může být však zrušena také soudem, ale to jen ze zásadních důvodů. Soud pěstounskou péči zruší také vždy, jestliže o to sám pěstoun požádá. Dalším důvodem zániku může být změna pěstounské péče v osvojení, smrt dítěte nebo pěstouna a ve výjimečných případech i návrat dítěte k biologickým rodičům.

Osobám, kterým bylo svěřeno dítě do pěstounské péče, náleží přiměřená odměna, kterou jsou zvláštní dávky státní sociální podpory, tzv. dávky pěstounské péče. Podle § 36 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, mezi ně patří:

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- odměna pěstouna,
- příspěvek při převzetí dítěte,
- příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

Jak uvádí Čožíková (2008), pěstounům může vzniknout nárok i na další dávky státní sociální podpory, např. rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, aj.

V praxi je možné rozlišit dva typy pěstounské péče – individuální a skupinovou. Individuální pěstounská péče je vykonávána příbuznými (především prarodiči) nebo cizí osobou (tzv. „klasická“ pěstounská péče) v běžném rodinném prostředí. Skupinová pěstounská péče je realizována v zařízeních pro výkon pěstounské péče nebo v SOS vesničkách.

Zvláštní formou pěstounské péče je **pěstounská péče na přechodnou dobu** nazývaná též jako profesionální či terapeutická pěstounská péče. Tuto relativně novou formu NRP zavádí novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která je platná od 1. 6. 2006. Jak název napovídá, jedná se o časově omezenou péči o dítě, „*které nemůže po určitou dobu z velmi vážných důvodů zůstat ve své vlastní biologické rodině, avšak je zde předpoklad, že by se po pomnutí těchto důvodů mohlo vrátit zpět do rodiny*“ (MPSV, 2009a, s. 1).

O svěřením dítěte do přechodné pěstounské péče rozhoduje soud, který je též podle § 45a zákona č. 94/1963 Sb., o rodině povinen nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda trvají důvody pro svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Za tím účelem si vyžaduje zejména zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud rozhodne o další výchově dítěte vždy, odpadnou-li důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu.

Pěstounská péče má v systému náhradní rodinné péče nezastupitelné místo, přesto se stále objevuje snaha odborníků o zdokonalování jejich forem tak, aby bylo možné umisťovat do rodin i děti, které jinak zůstávají v ústavních zařízeních.

Přes mnohé změny v české legislativě Matoušek (2007) poukazuje např. na terapeutickou pěstounskou péči pro děti s psychickými nemocemi nebo s vážným postižením, pěstounskou péči nahrazující výchovné ústavy pro děti s poruchami chování či pěstounskou péči pro mladé matky s dětmi mající obtíže s výchovou svého dítěte, které v systému NRP v České republice stále chybějí.

3.1.3 Poručenství

„Jestliže rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ustanoví soud dítěti poručníka, který bude nezletilého vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo jeho rodičů“ (zákon č. 94/1963 Sb., § 78).

Poručník se tak sice stává zákonným zástupcem dítěte, nevzniká však mezi nimi ze zákona stejný poměr jako mezi rodiči a jejich dětmi. Poručník nemá k dítěti vyživovací povinnost a v podstatných věcech týkající se dítěte je vyžadováno schválení soudu.

„Pokud poručník péči o dítě osobně vykonává, má on i dítě nárok na stejné hmotné zabezpečení, jako by šlo o pěstounskou péči“ (Gabriel, Novák, 2008, s. 53).

3.1.4 Opatrovnictví

Opatrovnictví je dalším užívaným pojmem v oblasti náhradní rodinné péče. O ustanovení opatrovníka rozhoduje soud v případech střetu zájmů zákonných zástupců a dítěte, ohrožení majtkových zájmů dítěte, omezení rodičovské zodpovědnosti, řízení o osvojení a v případech, kdy je to v zájmu dítěte z jiných důvodů. Rozsah práv a povinností opatrovníka vymezí soud s ohledem na důvod, pro který byl opatrovník dítěti ustanoven (zákon č. 94/1963 Sb., § 83-84). Opatrovník tak vykonává práva a povinnosti rodičů jen v omezeném rozsahu a není zákonným zástupcem dítěte.

3.1.5 Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče

Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče lze pokládat za nejvolnější formu náhradní rodinné péče. Využívá se spíše ke krátkodobému řešení situace dítěte v případě, že žádný z rodičů není schopen zajistit řádnou výchovu dítěte.

Podle § 45 zákona o rodině může soud, vyžaduje-li to zájem dítěte rozhodnout o jeho svěření do péče jiné fyzické osoby než rodiče, *„jestliže tato osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte souhlasí. Při výběru vhodné osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému dítěte“* (zákon č. 94/1963 Sb., § 45).

Tato forma náhradní rodinné péče je upřednostňována zejména v těch případech, *„kdy existuje reálná možnost, že se dítě bude moci vrátit do své původní rodiny“* (Nedorost, Větrovec, 2003, s. 17).

3.1.6 Hostitelská péče

Termín hostitelská péče naše legislativa nezná, přesto se s touto specifickou formou NRP v praxi můžeme setkat. Na hostitelskou péči se lze dívat jako na možnost vyplývající ze zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, kde se popisuje pobyt dítěte mimo ústavní zařízení.

Pokud to vyžaduje zájem dítěte, může ředitel ústavního zařízení po předchozím písemném souhlasu úřadu obce s rozšířenou působností povolit takovýto pobyt i u jiných osob než u rodičů a příbuzných, tzv. hostitelů. Délka jednoho pobytu je zákonem stanovena v rozsahu 14 kalendářních dnů. Na základě písemného souhlasu obecního úřadu však tato doba může být prodloužena.

Gabriel a Novák (2008) ovšem tvrdí, že o hostitelské péči v pravém slova smyslu lze hovořit pouze v případě, že se jedná o dlouhodobější a opakované kontakty s příslušnými hostiteli a ne pouze o jednorázové návštěvy u různých osob.

Hostitelská péče je vhodná především pro děti dlouhodobě žijící v ústavní péči, *„jejichž osud se nedaří vyřešit návratem do původní rodiny a přitom jejich*

osobní a právní situace jim neumožňuje přejít do náhradní rodinné péče, případně se pro ně nepodařilo náhradní rodinu nalézt“ (Bubleová et al., 2010).

Podle Kremláčkové a Dofkové (2008) tato forma péče umožňuje těmto dětem pobývat u osob, které mají zájem jim poskytnout především zázemí, pochopení a smysluplné využití volného času.

Gabriel a Novák se domnívají, že lze hostitelskou péči nazvat „*pěstounstvím podpurným, tedy takovým, které působí spíše jako příležitostná podpora cílené a systematické snahy o minimalizaci rozvoje a negativních dopadů ústavní deprivace“ (Gabriel, Novák, 2008, s. 66).*

Hostitelská péče není odborníky jednoznačně přijímaná. Na jedné straně těmto dětem umožňuje zažívat život v běžném rodinném prostředí, na straně druhé je zde však riziko zklamání dítěte vzhledem k nezávaznosti hostitelské péče a jejímu nedostatečnému právnímu ošetření.

(<http://www.pestouni.cz/poradna/infoonrp/cz/podrobneji-o-formach-nahradni-rodinne-pece/>)

Ve vztahu k zájemcům o hostitelskou péči Zezulová (2010) ještě poukazuje na existenci určitého paradoxu. Přestože hostitelská péče není pravou formou NRP, na člověka nabízejícího hostitelství se pohlíží ve všech ohledech jako na žadatele o NRP. Dále z tohoto pověření také pro hostitele nevyplývají žádná práva a proto se tak nestává partnerem, ale spíše pomocníkem v péči o dítě.

Podle Gabriela a Nováka (2008) je však hostitelská péče i přes svůj právní handicap a další sporné aspekty odborníky chápána jako přirozená součást systému náhradní rodinné péče a zaslouží si proto nemalou pozornost.

3.2 Průběh náhradní rodinné péče z pohledu žadatelů

V předchozích kapitolách jsem se zabývala charakteristikou jednotlivých forem NRP. Kapitola následující pojednává o konkrétních fázích nelehkého procesu, kterým musí projít každý jedinec, který se rozhodne přijmout dítě do některé z forem NRP. Vzhledem k zaměření této práce se však věnuji pouze osvojení a pěstounské péči.

3.2.1 Motivace

Motivace lidí přijmout dítě do NRP je různá. Obecně lze však říci, že se jedná o touhu po dítěti. Rodičovství, jak jsem již zmínila, je totiž pokládáno za jednu ze základních potřeb člověka. Podle Kovaříka (2004) mít dítě je něco, co člověka zhodnocuje, otevírá mu jiným způsobem budoucnost a dává tak jeho životu smysl.

V dnešní době se však stále více párů potýká s nemožností mít dítě, tedy s neplodností. Neplodnost podle Konečné (2003) z medicínského hlediska zahrnuje jak sterilitu (neschopnost páru otěhotnět po roce a víc nechráněného pohlavního styku) tak infertilitu (neschopnost ženy donosit plod). Psychologickou stránku věci však mnohem lépe vystihuje termín „nedobrovolně bezdětný“, který vyjadřuje „*člověka, který nemá děti, ačkoliv by si je přál*“ (Konečná, 2003, s. 15).

Nedobrovolná bezdětnost je něco, co se dotýká samotné podstaty člověka. Lidé mluví často o vlastním selhání a objevují se pocity viny. Podle Sobotkové (2001) je neplodnost v dnešní době pokládána za stresující životní okolnost, která ovlivňuje životní pohodu člověka a jeho schopnost normálně komunikovat a jednat. Tyto páry se tak dostávají na křižovatku, zda zůstat bezdětnými a rodičovskou potřebu kompenzovat jinými aktivitami, nebo se rozhodnout pro přijetí dítěte do NRP. V druhém případě se nejobvyklejším řešením pro tyto páry stává osvojení.

Motivace pěstounů je většinou jiná než u osvojitelů. O pěstounskou péči mají zájem častěji lidé, kteří již dítě či děti mají a motivací bývají pocity ne zcela naplněného rodičovského potenciálu (Gabriel, Novák, 2008). Navíc se u pěstounů velice často objevuje i touha pomoci, udělat dobrý skutek, dát opuštěnému dítěti domov. Ovšem ani finanční přínos rodině nelze zcela opomenout. I dávky pěstounské péče mohou motivaci k náhradnímu rodičovství značně formovat.

Motivů k přijetí dítěte do NRP je samozřejmě mnohem více, často se také překrývají a konkrétně je pojmenovat může být pro řadu osvojitelů a pěstounů obtížné. Ať jsou ale jednotlivé motivy žadatelů jakékoli, jejich součástí by měla být vždy láska k dítěti a pevná vůle respektovat všechny jeho potřeby.

3.2.2 Rozhodování žadatelů

Jakékoli rozhodnutí je pro člověka významným momentem, protože ovlivňuje jeho budoucnost, životní směr. Rozhodnutí, zda přijmout dítě do NRP, je však o to důležitější, že člověk rozhoduje nejen o budoucnosti vlastní, ale i o budoucnosti přijatého dítěte.

Před samotným rozhodnutím by proto zájemci o osvojení či pěstounskou péči měli zodpovědně zvážit, zda se pro rodičovskou roli cítí zralí, zda jsou připraveni přijmout „cizí“ dítě a zda jejich motivace vychází z vnitřního přesvědčení.

Toto rozhodnutí je podle Gabriela a Nováka (2008) pro většinu lidí intimní záležitostí, leckdy spojenou s ambivalentními pocity a obavami, co na to okolí, a hovořit o tom jim není zcela příjemné. Přesto Bubleová (in Kolouchová et al., 2002) doporučuje o svém úmyslu hovořit alespoň v širší rodině, která se pro žadatele může stát v budoucnu výraznou oporou. Absence zájmu a lásky zejména prarodičů může mít také dopad na rozvoj samotného dítěte, především na pochopení významu generačních vztahů.

Mimo to by zájemci o NRP měli zvážit ještě další aspekty. Podle Bubleové et al. (2010) jim v tom mohou pomoci následující otázky:

- Máme dost fyzických a psychických sil, abychom dítě vychovali?
- Jaké je naše manželství, rodina?
- Zajistíme dítě finančně?
- Dovedeme si představit, co obnáší výchova dítěte?
- Máme konkrétní představu o dítěti?
- Jsme schopni posoudit, jaké dítě bychom nedokázali vychovat?
- Jsme ochotni se přizpůsobit dítěti a vzdát se tak svého pohodlí?
- Nebude dítě překážkou v naší profesní dráze?
- Dokážeme přijmout minulost dítěte?
- Zvládneme s ním opakovaně hovořit o jeho minulosti a původní rodině?

Pokud jsou si zájemci o NRP i po zodpovězení těchto otázek jisti svým rozhodnutím přijmout dítě do péče, může začít pro ně mnohdy dlouhá a náročná cesta za vytouženým dítětem.

3.2.3 Podání žádosti

Jsou-li zájemci o NRP pevně rozhodnutí přijmout dítě do péče, jejich prvním krokem je podání žádosti o zařazení do evidence žadatelů o NRP. Tuto žádost přijímá úřad obce s rozšířenou působností, popř. úřad městské části nebo magistrát v místě trvalého bydliště žadatelů. Konkrétně se jedná o oddělení sociálně-právní ochrany dětí odboru sociálních věcí, kde se žadatelé setkají se sociální pracovníci, která je bude celým procesem provázet. Na počátku je s žadatelem veden úvodní rozhovor, který má jak seznamovací tak informační charakter. Žadatelé se sociální pracovníci hovoří o důvodu, motivaci jejich rozhodnutí a představách o dítěti, které chtějí přijmout. Dále sociální pracovnice žadatele seznamuje s celým procesem zprostředkování NRP a informuje je o možnosti žádost kdykoliv písemně přerušit, popř. zrušit.

Postup orgánů zprostředkujících NRP stanovuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Podle § 21 tohoto zákona žadatel o NRP v žádosti uvede osobní údaje a připojí doklady potřebné pro vedení spisové dokumentace, kterými jsou:

- doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území České republiky,
- opis z evidence rejstříku trestů,
- zprávu o zdravotním stavu,
- údaje o ekonomických poměrech,
- zprávu o sociálních poměrech, kterou zpracovává sociální pracovnice,
- písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany zprostředkující NRP je oprávněn zjišťovat další potřebné údaje a kdykoliv zjistit, jestli nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci,

- písemný souhlas s absolvováním přípravy budoucích osvojitelů a pěstounů na přijetí dítěte,
- stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče,
- v případě žádosti o osvojení také písemné vyjádření, zda souhlasí se zařazením do evidence Úřadu pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny nebo zda žádá výlučně o osvojení dítěte z ciziny.

Jak uvádí Gabriel a Novák (2008), úkolem sociální pracovníce je shromáždit všechny náležitosti spisové dokumentace a pokud neshledá závažné nedostatky, také postoupit kopii kompletní dokumentace k odbornému posouzení a dalšímu řízení příslušnému krajskému úřadu, popř. magistrátu.

3.2.4 Odborná příprava žadatelů

Pokud žadatelé splnili všechny výše uvedené náležitosti, jsou přizváni k účasti na odborné přípravě, kterou zajišťuje příslušný krajský úřad.

Odborná příprava spočívá ve speciálních přípravných kurzech, jejichž absolvováním mají žadatelé podle Vávrové (2007) získat potřebné vědomosti o specifických otázkách NRP, reálné informace o situaci a potřebách dětí žijících mimo vlastní rodinu a ujasnit si představy o tom, jaké dítě chtějí a můžou do své péče přijmout. Kromě odborníků z praxe mají žadatelé příležitost setkat se i s jinými osvojiteli či pěstouny, jejichž osobní zkušenosti budoucí rodiče mnohdy považují za nejhodnotnější informace, které jim byly během kurzů předány.

Samotné kurzy se pak skládají z teoretické a praktické části. Teoretická část probíhá především formou jednodenních odborných přednášek. Praktická část se realizuje prostřednictvím vícedenních (nejčastěji víkendových) setkání, které podle Hofrové a Rotreklové (2009) poskytují příležitost především pro zážitkově orientované psychologické programy. Podle Gabriela a Nováka (2008) by v programu neměly chybět také interaktivní bloky, v nichž se sami žadatelé aktivně zapojují a sdělují své myšlenky a názory.

Z výše uvedených informací vyplývá skutečnost, že je odborná příprava realizována převážně ve skupinové formě. Jak uvádí Hofrová a Retreklová (2009),

až na výjimky, jde totiž o efektivní způsob spolupráce. Výhodná je nejen z ekonomického hlediska, ale také díky možnosti využití skupinové dynamiky. Dále autorky poukazují na velký přínos pro účastníky přípravy, kterým je setkání s osobami v podobné situaci a s podobným cílem.

Význam má však odborná příprava nejen pro samotné žadatele, ale také pro dítě, které jim bude svěřeno do péče. Je totiž bezpochyby velice důležité, aby byli žadatelé co možno nejvíce informováni o NRP, byli schopni chápat potřeby dítěte a vytvořili mu tak harmonický domov plný lásky, bezpečí a porozumění.

Kromě výše uvedených úkolů odborné přípravy, je její vyhodnocení také součástí následného odborného posouzení krajským úřadem.

3.2.5 Odborné posouzení žadatelů

Aby byli uchazeči o NRP zařazeni do evidence žadatelů krajského úřadu, je nezbytné jejich odborné posouzení, které vymezuje § 27 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

U žadatelů se posuzuje charakteristika osobnosti, zdravotní stav, motivace, která vedla k žádosti o osvojení dítěte nebo k jeho svěřeni do pěstounské péče, předpoklady k výchově dítěte a stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině (zákon č. 359/1999 Sb., § 27).

Odborné posouzení také zahrnuje zhodnocení odborné přípravy, po jejíž absolvování jsou žadatelé pozváni k psychologickému vyšetření, kterým psycholog krajského úřadu zjišťuje, zda psychický stav žadatele nebrání dlouhodobé péči o dítě.

Součástí odborného posouzení je také zjištění trestní bezúhonnosti žadatelů a osob žijící ve společné domácnosti, vyjádření dětí žadatele k přijetí dalšího dítěte, jsou-li takového vyjádření schopny a posouzení schopnosti dětí žijících ve společné domácnosti přijmout dítě do rodiny (zákon č. 359/1999 Sb., § 27).

„Pokud žadatelé úspěšně projdou odborným posouzením na krajském úřadě, obdrží následně správní rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstouny“ (Gabriel, Novák, 2008, s. 84). V případě negativního rozhodnutí mají žadatelé právo se do 15 dnů odvolat k Ministerstvu práce a sociálních věcí.

3.2.6 Zprostředkování náhradní rodinné péče

Po vydání rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů následuje vlastní zprostředkování osvojení či pěstounské péče. *„Nastává doba, kdy krajský úřad průběžně hledá vhodné žadatele pro konkrétní děti, které vede ve své evidenci“* (MPSV, 2009b, s. 6).

Hlavní zásadou zprostředkování NRP je tedy nalézt nejvhodnější náhradní rodiče pro konkrétní dítě, nikoli naopak. Podle Úmluvy o právech dítěte (sdělení č. 104/1991 Sb.) má totiž zájem dítěte přednost před zájmem rodičů.

Pokud se však kraji nepodaří žadatelům zvolený druh NRP zprostředkovat do tří let od jejich zařazení do evidence, postupuje kopii potřebných údajů Ministerstvu práce a sociálních věcí, aby *„hledání vhodných rodičů pro dítě neprobíhalo pouze v rámci kraje, ale na území celé republiky“* (Čožíková, 2008, s. 30).

Jestliže ani ministerstvo nezprostředkuje osvojení nebo pěstounskou péči do šesti měsíců ode dne zařazení žadatelů do evidence žadatelů vedené ministerstvem, postoupí kopii dokumentace žadatelů Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně. K tomuto kroku samozřejmě dochází pouze v případě, že tyto osoby při podání žádosti k zařazení do této evidence daly souhlas (zákon č. 359/1999 Sb., § 23).

Vzhledem k tomu, že se jedná o velice citlivou a důležitou záležitost, nerozhoduje o nejvhodnějším žadateli pouze jeden člověk, ale komplex odborníků. Hejtman kraje zřizuje tzv. poradní sbor, který podle § 38a zákona č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, tvoří odborníci z oboru pediatrie, psychologie, pedagogiky, zástupce školských, zdravotnických nebo sociálních zařízení pro výkon ústavní výchovy a zaměstnanci krajského úřadu pracující na úseku sociálně-právní ochrany. Jak sám název napovídá, úkolem poradního sboru je pouze kraji doporučit, kterým žadatelům by mělo být konkrétní dítě nabídnuto.

Obdobně je v § 38b stanoveno zřízení, poslán a složení poradního sboru Ministerstva práce a sociálních věcí. Pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče zde poradní sbor zřizuje ministr práce a sociálních věcí.

3.2.7 Období čekání na dítě

Doba, kdy krajský úřad vyhledává vhodné žadatele pro opuštěné děti, je z hlediska žadatelů zařazených do evidence, obdobím čekání na nabídku konkrétního dítěte.

Délka tohoto období je různá. Závisí na formě NRP, situaci v daném regionu a na požadavcích, které žadatelé uvedli. Obecně platí, že „*čím jsou nároky žadatelů vyšší, tím se zpravidla doba čekání prodlužuje*“ (Gabriel, Novák, 2008, s. 88).

Podle Bubleové et al. (2010) jsou požadavky žadatelů na věk, pohlaví, etnickou příslušnost a zdravotní stav dítěte mnohdy vyšší, než mohou splňovat děti, které potřebují rodinu. Proto v případě, že si žadatelé přejí osvojit zdravého kojence našeho etnika, musí počítat s tím, že čekací doba bude podstatně delší. Naopak žadatelům ochotným přijmout dítě se zdravotním postižením či dítě jiného etnika může být dítě nabídnuto po relativně krátké době od jejich zařazení do evidence. Může se tak stát, že během tohoto období žadatelé své nároky přehodnotí, aby čekací dobu zkrátili.

Gabriel a Novák (2008) podotýkají, že je vhodné žadatele také informovat o možnosti, že jejich žádost vzhledem k jejich vysokým nárokům nemusí být uspokojena. Jak jsem již uvedla, cílem zprostředkování NRP totiž není uspokojit všechny žadatele, ale umožnit dítěti vyrůstat v co nejkvalitnějším rodinném prostředí.

Čekání na vytoužené dítě je pro mnohé žadatele nejtěžší fází celého procesu zprostředkování. U většiny se objevuje nervozita, pochybnosti, zda někde neudělali chybu, zda zvládnou výchovu (dalšího) dítěte apod. Zátěžové je toto období především pro bezdětné páry, které po dítěti nesmírně touží, a čas, který dříve trávili formálními náležitostmi, teď nevědí čím vyplnit.

Bubleová (in Kolouchová et al., 2002) proto považuje za užitečné tento čas vyplnit přípravami na své rodičovství. Žadatelé se mohou věnovat čtení odborné literatury týkající se zejména NRP a vývojové psychologie, zařizování a vybavování dětského pokoje, vybírání oblečení, hraček apod. Tento čas je také možné využít k seznámení s rodinou, která již dítě do NRP přijala. Pro budoucí náhradní rodiče mohou být velice užitečná setkání náhradních rodičů či jiné akce,

které pořádá některá z neziskových organizací v ČR. Podle Bubleové et al. (2010) by žadatelé v neposlední řadě měli věnovat čas také svému partnerovi, příbuzným, přátelům, ale také sami sobě a svým zájmům.

3.2.8 Seznámení s dítětem

Jakmile jsou poradním sborem vytipováni určití žadatelé jako vhodní náhradní rodiče pro konkrétní dítě, je jim zasláno písemné oznámení o vhodnosti stát se osvojiteli nebo pěstouny (MPSV, 2009b). Dále jsou tyto žadatelé vyzváni k návštěvě krajského úřadu, kde budou seznámeni se všemi dostupnými údaji o dítěti (informace o zdravotním a psychickém stavu dítěte, jeho právní situaci a původní rodině). Žadatelé budou moci „*otevřeně vyjádřit své názory a pocity a dobře si promyslet, zda chtějí s tímto dítětem navázat kontakt*“ (Vávrová, 2007, s. 225).

V případě, že žadatelé projeví skutečný zájem a odhodlání dítě navštívit, bude jim dohodnuta návštěva v ústavním zařízení, kde je dítě umístěno. Prvního setkání, na které tak dlouho čekali, se však mnozí žadatelé obávají, často si neví rady, jak se mají k dítěti chovat. Většina odborníků se ovšem shoduje, že i přes pochopitelnou počáteční nejistotu by se budoucí osvojitelé či pěstouni měli snažit chovat především uvolněně a pokud možno co nejpřirozeněji (Gabriel, Novák, 2008).

Délka a postup seznamování se s dítětem před jeho převzetím závisí zejména na stáří dítěte a na rychlosti vzájemného sblížení. V případě kojence je situace pro budoucí rodiče snadnější. S navazováním kontaktu totiž nebývá u takto malého dítěte problém a jeho převzetí je proto možné i po několikahodinové návštěvě v kojeneckém ústavu (Gabriel, Novák, 2008). U starších dětí jsou ovšem nutné opakované návštěvy v dětském domově. Žadatelé by u dítěte měli respektovat jeho počáteční nesmělost, odtažitost a mít dostatek trpělivosti (Bubleová et al., 2010). Přesto, že nesmírně touží mít dítě co nejdříve doma, měli by se žadatelé pokusit převzetí dítěte z ústavního zařízení neuspěchat. Ke svěření dítěte do nové rodiny by totiž mělo správně dojít až po vytvoření důvěry a vzájemné citové náklonnosti (Bubleová in Kolouchová et al., 2002).

Kromě samotného kontaktu s dítětem zde žadatelé také mají možnost mluvit s pracovníky zařízení, kteří jim podají bližší informace o dítěti a zodpoví jejich případné otázky (Konečná, 2003). Právě díky informacím od lidí, kteří dítě znají nejlépe, se mohou rodiče snadněji přizpůsobit dítěti a pomoci mu tak v adaptaci na nové blízké osoby a prostředí.

3.2.9 Převzetí dítěte do péče

Jak jsem již zmínila, o svěřeni dítěte do osvojení nebo pěstounské péče rozhoduje soud. Před jeho rozhodnutím však musí uplynout doba nejméně tři měsíců, po které zájemce o dítě pečuje na své náklady. Pokud se tedy vzájemné vztahy zdárně vyvíjejí a žadatelé se pevně rozhodnou dítě do své péče přijmout, požádají příslušný obecní úřad o svěřeni dítěte do tzv. **předadopční** či **předpěstounské péče**. Ode dne, kdy žadatelé obdrží oznámení o vhodnosti, mají na podání této žádosti 30 dnů.

Gabriel a Novák (2008) ovšem zmiňují, že předání dítěte do předpěstounské péče se může poněkud zdržet, protože biologičtí rodiče dítěte mají právo se ke svěřeni svého dítěte do péče budoucích pěstounů vyjádřit. Jejich souhlas se samozřejmě vyžaduje pouze v případě, že jsou zákonnými zástupci dítěte a jeho pobyt v ústavním zařízení není nařízený soudem.

V období předadopční a předpěstounské péče se členové nové rodiny postupně poznávají, zvykají si na sebe a pokouší se tak vzájemně sžít. Podle Bubleové et al. (2007) se toto období využívá především k ověření předpokladů pro vytvoření uspokojivého a úspěšného vztahu mezi dítětem a rodinou.

Během těchto tří měsíců rodinu pravidelně navštěvuje sociální pracovnice obecního úřadu obce s rozšířenou působností, která zjišťuje, jak dítě v nové rodině prospívá a jak se adaptovalo. Jejím úkolem je také podpořit žadatele, hovořit s nimi o jejich nové situaci, popř. jim poradit s případnými obtížemi.

„Vzhledem k tomu, že děti jsou svěřovány do osvojení i do pěstounské péče na základě soudního rozhodnutí, je konečným krokem žadatelů v daném procesu podání návrhu k příslušnému soudu na svěřeni dítěte do pěstounské péče nebo osvojení“ (MPSV, 2009b, s. 6).

Pokud soud zhodnotí, že byly splněny všechny zákonné podmínky a příslušná forma NRP bude skutečně ku prospěchu dítěte, vydá rozhodnutí o svěřeni dítěte do osvojení nebo pěstounské péče. Po nabytí právní moci tohoto rozhodnutí vzniká nová náhradní rodina.

Pro úplnost uvádím dostupné statistické údaje o počtu dětí, které byly v letech 2006-2009 umístěny do NRP (viz. Tabulka č. 2).

Tab. č. 2: Počet umístěných dětí do NRP v letech 2006-2009

	2006	2007	2008	2009
Počet umístěných dětí do NRP	1233	1561	1780	3024

Zdroj: Statistické ročenky MPSV 2006-2009, upraveno

Jak je z tabulky patrné, počet dětí, které byly umístěny v letech 2006 až 2009 do náhradní rodinné péče, rok od roku stoupá. Můžeme se pouze domnívat, zda je důvodem častěji se vyskytující neplodnost párů, větší informovanost o náhradní rodinné péči nebo jiné motivující okolnosti.

4 Specifika náhradní rodiny z pohledu osvojitelů a pěstounů

Mohlo by se zdát, že péče o dítě a jeho výchova v náhradní rodině (zejména v rodině s osvojeným dítětem) je stejná nebo velmi podobná jako v rodině biologické. Vyskytuje se zde však několik podstatných faktorů, které způsobují určitou odlišnost.

Archerová (2001, s. 16) uvádí, že náhradní rodičovství se „*v mnohých ohledech velmi liší od narození vlastního dítěte, a přitom s sebou obojí nese stejnou radost, trápení a problémy. Vyznat se v tom, co je stejné a co jiné, a uvést obojí do rovnováhy je pro každého náročný úkol, který má zásadní význam pro zdárný vývoj dítěte.*“

V této kapitole bych proto uvedla nejčastější specifika, se kterými se náhradní rodina musí potýkat. Utváření vzájemného vztahu k dítěti se zcela odlišnou genetickou výbavou, přijetí jeho osobní historie, se kterou přichází do nové rodiny, sblížování se s dítětem, sdělení pravdy o jeho původu, to všechno jsou citlivé otázky jak pro přijaté dítě, tak pro osvojitele a pěstouny. Nelze také opomenout problematiku hledání identity náhradních rodičů a přijatého dítěte, vztahy s biologickou rodinou dítěte a spolupráci s odborníky.

Tyto jednotlivé odlišnosti však od sebe nelze striktně oddělovat, vzájemně se totiž propojují a jedině jejich komplexním pojetím je lze pochopit.

4.1 Minulost dítěte

V žádném případě nelze opomenout skutečnost, že každé dítě si do nové rodiny s sebou něco přináší. Ať už je to pouze odlišná genetická výbava a prenatální vývoj v děloze jeho biologické matky nebo u starších dětí i vzpomínky, zkušenosti a zážitky, které doposud prožilo. Všechny děti, které přicházejí do péče náhradních rodičů, tedy mají určitou minulost, se kterou by se osvojitelé či pěstouni měli podrobně seznámit. V ideálním případě by měli znát informace o dosavadním vývoji dítěte, o zařízeních, kterými prošlo, o jeho návycích, potřebách i potížích.

Někteří rodiče se však minulosti dítěte bojí, domnívají se, že je lepší nic nevědět a začít s dítětem úplně od začátku. Poznání minulosti by jim však mělo naopak dodat „klid a sebevědomí, že je už nic nemůže překvapit, že vědí všechno tak jako rodiče o dítěti vlastním“ (Radvanová et al., 1979, s. 72). Pokud se rodiče se všemi dostupnými informacemi seznámí a následně je vnitřně přijmou, mnohem lépe se pak mezi rodiči a dítětem bude utvářet vzájemný vztah plný důvěry a porozumění.

Samotné poznání a přijetí minulosti však nestačí. Je velice důležité dále se s dítětem seznamovat, zjišťovat, jaké jsou jeho potřeby, co má rádo, co mu chybí apod. Podle Matějčka (1999a, s. 45) před rodiči stojí přímo nelehký úkol, a to naučit se dítěti „rozumět, přizpůsobit se mu, upravit svůj životní rytmus a styl tak, aby vyhovoval nejen jim samotným, ale i tomuto neznámému dítěti.“ Proto by si rodiče alespoň z počátku měli vyhradit co nejvíce času na vzájemné poznávání a sbližování a s dítětem jednat „láskyplně a s pochopením velké životní změny, kterou prožívá“ (Kolouchová, 2002, s. 114).

Při tom by však podle Archerové (2001) rodiče rozhodně neměli opomenout skutečnost, že každé dítě, které přichází do náhradní rodiny je určitým způsobem „postiženo“. Matějček (1999a, s. 84) uvádí, že „je spíše výjimkou, přichází-li do náhradní rodinné péče dítě, které by nebylo nějak poznamenáno životem v předchozím nevhodném prostředí. U dětí přicházejících z kojeneckých ústavů a dětských domovů nutno počítat s psychickou deprivací různého stupně a různých forem.“ Psychickou deprivací však netrpí jen děti umístěné v ústavech, ale i děti z dysfunkčních rodin, které nebyly schopny zajistit žádoucí vývoj a prospěch dítěte.

Schoolerová (2002) u dětí přicházejících do NRP hovoří o tzv. „chronické prázdnotě“, kterou může vyplnit pouze fungující rodina, která si je vědoma všech možných obtíží a je připravena dítě přijmout s celou jeho minulostí, tedy takové jaké je.

4.2 Identita náhradních rodičů

Identita je pro náhradní rodinnou péči velice významným pojmem, a to jak pro děti, tak pro rodiče. Na identitu lze totiž nahlížet jako na „prožívání

a uvědomování si sebe sama, své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 212). Identita člověka spočívá v odpovědích na otázky, kdo jsem, co znamenám pro sebe a pro druhé. „Pevný pocit identity dává člověku také určité místo ve světě, zakotvuje ho a pomáhá mu vytvořit si smysluplný pohled na budoucnost“ (Butulová, 2010, s. 10).

Specifickou složkou osobní identity je identita rodičovská, o kterou člověk usiluje zpravidla v rané dospělosti. Vyrovnat se s náhradím rodičovstvím není však pro mnohé osvojitele a pěstouny snadné. Podle Kovaříka (2004) je v první řadě důležité přijmout skutečnost, že náhradní rodičovství není méně dokonalé či horší, je zkrátka jiné a může být stejně kvalitní či možná kvalitnější než mnohé rodičovství biologické.

Jak uvádí Matějček (1997), s přijetím sebe jakožto „náhradních“ a „nevlastních“ rodičů mají mnohdy větší potíže osvojitelé než pěstouni. Jelikož mezi osvojitelem a osvojencem vzniká po právní stránce vztah zcela totožný jako mezi biologickými rodiči a dětmi, osvojitelé *„mají tendenci se stylizovat do postavení vlastních rodičů se vším všudy“* (Matějček, 1999a, s. 69) a fakt adopce zcela vytěsnit. V takovém případě však osvojitele pronásleduje stálá nejistota a pochybnosti, které pak často bývají překážkou i v pochopení individuality osvojeného dítěte.

Oproti tomu pěstouni svou rodičovskou identitu zpravidla přijímají bez větších problémů. Pěstounství totiž už z principu neumožňuje plné ztotožnění s rolí vlastního rodiče. Pěstouni, kteří pochopili smysl pěstounské péče a jsou si tak vědomi dosavadní minulosti dítěte, jeho specifických potřeb a možnosti, že se může v budoucnu vrátit zpět do biologické rodiny, svou úlohu náhradního rodiče chápou a plně přijímají.

Teprve až rodiče vnitřně přijmou sebe jako osvojitele a pěstouny, mohou pomoci svému dítěti v hledání jeho vlastní identity, identity *„dítěte, které ví, že bylo vyvoleno, že bylo a je milováno, že právě ono je tím, kdo z jeho rodičů učinil otce a matku“* (Kovařík, 2004, s. 22-23).

4.3 Sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství

K tomu, aby osvojené dítě nebo dítě v pěstounské péči našlo odpověď na otázku, kdo skutečně je, musí znát svou minulost. Identita se totiž „*do velké míry utváří pomocí vzpomínek, památečných předmětů, fotografií, vyprávěných příběhů a dalších věcí, které dítěti pomáhají nalézt své kořeny*“ (Butulová, 2010, s. 10).

Protože žádný lidský vztah, natož vztah rodiče a dítěte, nelze vybudovat na lži, stojí před náhradními rodiči nelehký úkol, sdělit dítěti pravdu o jeho původu. Rodiče by přitom neměli vyčkávat, až se dítě bude ptát, naopak by měli spíše využít vhodné příležitosti a s vysvětlováním začít sami (Matějček, 1999a). S tímto názorem nesouhlasí autoři knihy *Healing the Hurt Child*. Donovan a McIntyre (1900) se totiž domnívají, že pokud se přijaté dítě dozví pravdu příliš brzy, ohrozí to jeho schopnost navazovat blízké vztahy s lidmi. Proto doporučují naopak o náhradním rodičovství s dítětem mluvit, až když se o svou minulost začne samo zajímat. Většina odborníků však poukazuje na neopomenutelnou skutečnost, že čím je dítě starší, tím obtížněji se mu daří přizpůsobovat „*změnám v nazírání na vlastní původ, vlastní a náhradní rodiče a celý svůj dosavadní život*“ (Čožíková, 2008, s. 13).

Matějček (1999a) zdůrazňuje, že k tomu, aby dítě pravdu skutečně přijalo a zabudovalo ji do své osobnosti, nestačí ji pouze sdělit, ale je třeba se k onomu tématu opakovaně vracet a tuto životní skutečnost s dítětem také sdílet. Sdělení této pravdy však musí být také přizpůsobeno věku a chápavosti dítěte. U menších dětí je dobré využít například pohádkových příběhů a začít poté s vlastním vyprávěním o tom, jak si rodiče právě tohoto konkrétní kluka či dívku vybrali v kojeneckém ústavu či dětském domově a stalo se tak jejich dítětem, které mají v rodině všichni rádi a záleží jim na něm. V náhradních rodinách se proto často slaví dvoje narozeniny. Kromě klasických narozenin si rodina připomíná také onen šťastný den, kdy dítě přišlo do rodiny, tedy den, kdy se narodilo v srdcích nových rodičů.

Postupem času mohou rodiče ke svým sdělením další a další podrobnosti přidávat, ale rozhodně by nic zásadního neměli měnit (Matějček, 1999b). Případné otázky je také potřeba dítěti s trpělivostí zodpovídat, aby vše pochopilo a mohlo svou minulost se vším všudy přijmout. Právě pro tyto děti, jejichž start do

života nebyl právě snadný, je totiž nesmírně důležité, aby o sobě a lidech v jejich životě (tedy i biologických rodičích) věděly co možná nejvíce a to právě od lidí, kteří jsou jim blízcí a záleží jim na nich.

Starší děti, které přicházejí spíše do pěstounské péče, si však svou minulost většinou pamatují a svůj původ tedy znají. I v tomto případě by měli pěstouni o jejich minulosti hovořit a tím upřesňovat a doplňovat informace, které během svého dosavadního života získaly. Rodiče by v tomto případě také měli počítat s tím, že budování vzájemného vztahu bude obtížnější a proto se důvěra a náklonnost bude vyvíjet postupně.

Rodičům, jež přijali dítě etnický odlišné, kromě jeho minulosti Kolouchová (1992) radí dítě seznamovat také s historií a kulturou tohoto etnika a s přihlédnutím k jeho specifickým rysům a s využitím jeho dobrých dispozic dítě vychovávat ke zdravému sebevědomí.

4.4 Kontakt s biologickou rodinou

Z výše uvedeného vyplývá, že „*k identitě dítěte patří vědomí o vlastním původu, a tedy i vědomí o vlastních rodičích*“ (Matějček, 1999a, s. 97).

Dítě má ke svým biologickým rodičům často ambivalentní vztah a jen velice těžko se tak dokáže vyznat ve svých pocitech. Setkání dítěte s jeho původní rodinou tak může dítěti pomoci v utváření reálnějšího pohledu na své rodiče a může vést také k uklidnění napjaté situace v náhradní rodině (Butulová, 2010).

Dobré je mít také na paměti, že původní rodinou nemusí být pouze biologičtí rodiče dítěte, ale také jeho sourozenci a širší rodina, která má zájem se s dítětem stýkat. Zejména sourozenci s podobným osudem bývají pro dítě obzvláště důležití. Vždy se ale samozřejmě nemusí jednat přímo o osobní setkání. Kontakt s rodinou může spočívat také v pohlednici, dopisu, telefonátu, SMS zprávě, e-mailu apod.

V případě osvojení se jedná ve většině případů o jednorázové setkání původní rodiny se starším, mnohdy už dospělým dítětem, kterému stačí své biologické rodiče (popř. další členy rodiny) jen poznat a zaplnit tak „mezeru“ ve svém životě. Naopak pro pěstounské rodiny bývá kontakt dítěte s biologickou rodinou dlouhodobějším problémem, se kterým se musí potýkat. Většina pěstounů

vnímá setkávání dítěte s původní rodinou jako významné znesnadňování adaptace dítěte na pěstounskou rodinu nebo dokonce jako ohrožování jeho vývoje. Přestože je současným trendem v oblasti pěstounské péče podpora kontaktu dítěte s biologickou rodinou, Sobotková (2010) upozorňuje, že ne vždy je pro dítě užitečné vztah s biologickou rodinou „uchovávat, pěstovat a rozvíjet“. Vždy je hlavně nutné velmi pečlivě zvážit, zda je setkání s rodiči v zájmu dítěte. Posoudit, co je opravdu v jeho zájmu, není však někdy vůbec snadné (Kolouchová, 2002).

Pávková (2005) zastává názor, že pokud má ke kontaktu s biologickými rodiči dojít, tak vždy na neutrální půdě, tedy v prostorách kojeneckých ústavů, občanských poraden, krizových center, azylových domů nebo obecních či krajských úřadů. Některé pěstounské rodiny sice vnímají potřebu kontaktu dítěte s biologickou rodinou, ale nejsou schopni takový kontakt z různých důvodů zajistit (Koudelová, 2010). Pro tyto rodiny může být řešením využití služby tzv. asistovaného kontaktu, kterou zprostředkovávají některé neziskové organizace působící v oblasti NRP. K setkání dítěte s původní rodinou v tomto případě dochází přímo v prostorách neziskové organizace pod dohledem zkušeného odborníka (Bučková, Butulová, 2010).

4.5 Otevřenost vůči okolí

V mínění lidí bohužel stále přetrvává názor, že péče o „cizí“ dítě je neobvyklá, nepřírozená či přímo nepochopitelná. Důvodem je především nízká informovanost veřejnosti o problematice NRP a z toho plynoucí předsudky lidí o náhradním rodičovství. Díky tomu rodina může lehce podlehnout mýtu, že ostatní lidé jsou zlí, nikomu nelze věřit, a proto je nutné se spolehnout jedině na sebe, což může mít za následek uzavřenost náhradní rodiny či dokonce její úplnou sociální izolaci (Kolouchová, 2002).

Sobotková (2001) však poukazuje na skutečnost, že v uzavřenějším systému se sice lidé cítí bezpečněji, ale na druhou stranu se snižuje jejich schopnost snášet stres a kvůli nedostatku kontaktu s okolím rodina nemá dostatečnou podpůrnou síť a je tak zranitelnějších v krizích.

Z těchto důvodů by proto měla být rodina v kontaktu se svým nejširším okolím, kterým je příbuzenstvo, sousedé, přátelé a všichni ostatní, kdo rodinu

obklopují. Jako velmi užitečné se jeví tyto osoby informovat o situaci v rodině a na nejrůznější dotazy vždy odpovídat klidně a pravdivě (Kolouchová, 2002). Rodina by samozřejmě při vši ochotě neměla zacházet do podrobností, čímž by ohrozila soukromí rodiny. Výjimkou mohou být setkání náhradních rodin, kde komunikace s lidmi, kteří jsou v podobné situaci, bývá více důvěrná. Schoolerová (2002) vidí v kontaktu s jinými náhradními rodinami výhodu i pro dítě, které má možnost se setkat s vrstevníky, kteří jsou na tom podobně jako ony. Kolouchová (2002) dále doporučuje dítě podporovat podle jeho přání a schopností v nejrůznějších aktivitách, zájmových činnostech a navazování kamarádských vztahů s jinými dětmi. Vhodné je samozřejmě dítě připravit na případné nevhodné poznámky, se kterými se může v kolektivu setkat.

Především pro pěstouny je také nutná těsná spolupráce s učiteli. I když slabší prospěch dětí v pěstounské péči není pravidlem, seznámení učitelů s osudem a dosavadním vývojem dítěte považuje Radvanová (1979) za základ komunikace rodiny a školy.

4.6 Spolupráce s odborníky

Většina osvojitelů a pěstounů kontakt s odborníky považuje za důležitý pouze v období před příchodem dítěte do rodiny, kdy byla spolupráce se sociální pracovníci, lékařem, psychologem a dalšími odborníky nutnou podmínkou pro získání dítěte do péče. Po převzetí dítěte se náhradní rodiče domnívají, že tím veškerá spolupráce končí a dál už mohou žít jako „normální rodina“. Odborné služby však mohou rodinám poskytnout podporu a pomoc, která může podle Kolouchové (2002) spočívat v:

- přispění k utváření dobrých vztahů v rodině, k její optimální funkčnosti a tedy ke skutečnému přijetí dítěte,
- účinné podpoře rodiny v zátěžových situacích, které nastávají brzy po přijetí dítěte a poté především v období puberty,
- prevenci – mnohým problémům v rodině se totiž dá předcházet nebo je začít včas řešit.

Potřeba odborných služeb je však u jednotlivých rodin různá, každá rodina je individuální a má jinou strategii řešení problémů. Přesto se odborníci shodují, že i po přijetí dítěte do péče je kontakt s odborníky a využívání odborných služeb neodmyslitelnou součástí každého náhradního rodičovství. S tímto názorem však nesouhlasí zejména rodiny s osvojeným dítětem. Spolupráci s odborníky nepovažují za podporu a pomoc, ale spíše za zásah do soukromí. Jediným poradcem osvojitelů tak bývá pediatr, který má k dispozici dokumentaci dítěte a ví o jeho původu. Další odborníky většinou rodina vyhledává, pouze pokud se v rodině vyskytne závažnější problém, na který je většinou upozorněna i blízkým okolím. Pomoc při řešení takového problému pak ovšem bývá mnohem složitější či málo účinná.

V jiné situaci jsou pěstounské rodiny. Pro ně bývá stálým poradcem sociální pracovnice obecního úřadu obce s rozšířenou působností, která má povinnost rodinu pravidelně navštěvovat. *„Nejde tu však o podezírání ani o to, aby se za každou cenu našly chyby. Naopak, jde o pomoc v případných potížích i o konstatování, že je vše v pořádku“* (Kolouchová, 2002, s. 125). Základem spolupráce mezi rodinou a sociální pracovnící je bezesporu navázání důvěrného vztahu. V ideálním případě je pak sociální pracovnice pro pěstounské rodiny nejen úřední osobou, ale i lidsky blízkým člověkem, který je schopen rodině pomáhat, případně doporučit i další odbornou pomoc.

Také pomoc psychologa, který se problematice NRP věnuje, bývá pro náhradní rodiny velice užitečná. Pravidelnou pomoc psychologa by měly využívat především pěstounské rodiny, které jsou zranitelnější než rodiny s osvojeným dítětem. Objektivní pohled třetí osoby pěstouni často hodnotí jako velmi přínosný.

Přestože mnohé odborné služby poskytuje stát, náhradní rodiny mnohem více využívají stále širší nabídky nestátních neziskových organizací. Důvodem může být špatná zkušenost s úřady, příjemnější prostředí nebo „lidštvější“ přístup pracovníků. Jedná se především o občanská sdružení Středisko náhradní rodinné péče, Sdružení pěstounských rodin, NATAMA, TRIADA, Rozum a Cit a další, která poskytují rodinám odborné poradenství, pořádají pravidelná setkání prostřednictvím klubů osvojitelských a pěstounských rodin, víkendové, týdenní pobyty nebo různé jednorázové akce, kde je vytvořen prostor pro výměnu

a sdílení zkušeností. V rámci těchto setkání jsou také organizovány odborné besedy a přednášky o problematice NRP.

Přestože se oproti minulým letům situace zlepšila a část náhradních rodin bere odbornou pomoc jako samozřejmost, stále je potřeba s těmito rodinami pracovat, rozšířit povědomí o všech službách a všechny náhradní rodiče ujist'ovat, že využíváním odborných služeb neukážou svou slabost, naopak svou sílu, odvahu a odhodlání vytvořit takové prostředí, které bude přínosné jak pro ně samotné, tak především pro dítě, které jim bylo svěřeno do péče.

5 Legislativa

Jak je z výše uvedených kapitol patrné, problematika náhradní rodinné péče je velmi rozsáhlá. Z této skutečnosti je zřejmé, že právní úpravu nelze zahrnout do jediného legislativního dokumentu. Legislativní oporou náhradní rodinné péče je tak celá řada právních předpisů, z nichž těm nejpodstatnějším se budu věnovat v následujících kapitolách.

5.1 Sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

Nepopiratelný význam v oblasti náhradní rodinné péče má jistě Úmluva o právech dítěte. Důležitá je hned v začátku definice dítěte, kterým je podle tohoto dokumentu „*každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*“ (sdělení č. 104/1991 Sb., čl. 1). Dále úmluva deklaruje rodinu jako základní jednotku společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, která musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla plnit svou úlohu. Dítě pak podle tohoto mezinárodního dokumentu potřebuje pro svou tělesnou a duševní nezralost zvláštní záruky, péči a právní ochranu před narozením a po něm. Předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí musí být dle Úmluvy vždy zájem dítěte.

Mezi nejvýznamnější práva dítěte, která se dotýkají náhradní rodinné péče, patří především:

- právo znát své rodiče a právo na jejich péči, pokud to je možné,
- stát musí respektovat rodinné svazky dítěte,
- dítě nemůže být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže je takové oddělení v zájmu dítěte,
- právo dítěte udržovat pravidelný osobní kontakt s oběma rodiči, ledaže by to nebylo v zájmu dítěte,
- dítě, které je dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem; stát zabezpečí takovému dítěti náhradní péči různého typu.

Jelikož je Česká republika státem, který je smluvní stranou této úmluvy, je zavázána respektovat a zabezpečit tyto práva každému dítěti nacházejícímu se pod jeho jurisdikcí.

5.2 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o rodině vytváří legislativní rámec pro jednotlivé formy náhradní rodinné péče v České republice, upravuje zejména podmínky, za nichž může být nezletilé dítě svěřeno do těchto forem, a vymezuje vzájemná práva a povinnosti všech zúčastněných stran.

§ 45a – d tohoto zákona vymezuje institut pěstounské péče. Je zde upraven především její vznik a zánik, podmínky pro svěření dítěte do předpěstounské péče, práva a povinnosti pěstounů a dětí a nárok na výživné. Novelizace zákona č. 359/1999, o sociálně právní ochraně dětí do zákona o rodině také vnesla úpravu pěstounské péče na přechodnou dobu.

Osvojení upravuje zákon o rodině v ustanoveních § 63-77. Jedná se zvláště o právní vztahy, které soudním rozhodnutím o osvojení vznikají, podmínky, za kterých může k osvojení dojít, předadopční péči, zánik osvojení a následky nezrušitelného osvojení. V § 78-84 je obsažena právní úprava poručenství a opatrovnictví.

5.3 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Dalším velice důležitým vnitrostátním právním předpisem je zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Tento zákon vymezuje povinnosti a kompetence jednotlivých orgánů sociálně-právní ochrany vůči žadatelům o určitou formu náhradní rodinné péče.

V § 20-27 zákon upravuje zprostředkování osvojení a pěstounské péče, zejména postup při podávání žádosti o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, postup orgánů zprostředkující náhradní rodinnou péči, náležitosti spisové dokumentace, apod. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí účinná od 1. 6. 2006, vnesla do právní úpravy také novou formu náhradní péče –

pěstounskou péči na přechodnou dobu, kterou vymezuje § 27a. Pobyt dítěte mimo ústav, tedy hostitelskou péči upravuje § 30.

Tento zákon dále mimo jiné zřizuje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí jako ústřední orgán pro výkon práv a povinností uložených Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, ukládá povinnost ústavním zařízením informovat obecní úřady obcí s rozšířenou působností o dětech vhodných k osvojení nebo ke svěřeni do pěstounské péče a upravuje podmínky, za jakých mohou být zřízena zařízení pro výkon pěstounské péče.

5.4 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Pro oblast náhradní rodinné péče jsou významné § 36-43 zákona o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, které upravují dávky pěstounské péče. Podle § 36 mezi ně patří:

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- odměna pěstouna,
- příspěvek při převzetí dítěte,
- příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

Jak jsem již uvedla v kapitole věnující se pěstounské péči, vedle těchto specifických dávek může pěstounům vzniknout nárok i na další dávky státní sociální podpory, např. rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, aj.

5.5 Sdělení č. 43/2000 Sb. m. s., o Úmluvě o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení

Tento mezinárodní dokument přijala Haagská konference dne 29. 5. 1993 a v České republice vstoupil v platnost dne 1. 6. 2000. Spolu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, umožňuje tzv. mezinárodní osvojení. K této specifické formě se přistupuje v případech, kdy se pro dítě nepodaří najít rodinu v zemi jeho původu.

Úmluva stanovuje postup při mezinárodním osvojení dítěte, definuje povinnosti a kompetence jednotlivých orgánů, zaručuje biologickým rodičům anonymitu a podle článku 8 smluvním státům nařizuje učinit potřebná opatření k zabránění jakýmkoli ziskům z osvojení.

Povinností každé signatářské země je také určit jeden ústřední orgán pro výkon práv a povinností uložených Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. V České republice je tímto orgánem Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Úvod do šetření

V teoretické části jsem se zabývala rodinou a jejím významem pro člověka, formami náhradní rodinné péče, procesem získání dítěte do péče, úskalími náhradního rodičovství, se kterými se tyto rodiny potýkají, a legislativní oporou náhradní rodinné péče. Individuální zkušenosti osvojitelů a pěstounů, tedy osob, kterých se tato problematika nejvíce dotýká, jsem však postrádala. V praktické části je proto věnována pozornost konkrétním osvojitelům a pěstounům, jejichž myšlenky, zážitky a pocity jsou unikátním materiálem, který potvrzuje a doplňuje teoretické poznatky.

V následujících kapitolách se nejprve zaměřuji na cíl šetření, strategii šetření a popis metody, kterou jsem zvolila pro sběr dat. Dále uvádím hlavní a dílčí výzkumné otázky, popisuji průběh šetření a charakterizuji konkrétní respondenty. Závěrečné kapitoly se věnují interpretaci získaných dat a shrnutí výsledků šetření.

6.1 Cíle šetření

Hlavním cílem šetření je odhalit názory osvojitelů a pěstounů na problematiku náhradní rodinné péče a porozumět jejich zkušenostem a prožitkům. Z důvodu, že osvojení a pěstounská péče jsou dvě zcela odlišné formy náhradní rodinné péče, snažím se také zjistit, zda a do jaké míry se postoje a názory osvojitelů a pěstounů liší. Následně se pokouším interpretovat zjištěné údaje o jejich subjektivním pohledu na náhradní rodičovství a současný systém náhradní rodinné péče. Tyto poznatky mohou být také inspirujícími poznatky pro žadatele o náhradní rodinnou péči, osvojitelské a pěstounské rodiny, ale i pro nejširší veřejnost.

6.2 Strategie šetření

S ohledem na cíl šetření jsem zvolila kvalitativní přístup ke zkoumání skutečností. Podle Sobotkové (2003, s. 22) je totiž kvalitativní přístup vhodný

právě tehdy, „*pokud chceme odhalit podstatu dosud nepříliš prozkoumaného jevu, význam autentických osobních zkušeností nebo nějaké aspekty vnitřního světa osobnosti.*“ Záměrem kvalitativního šetření je tak dle Švaříčka (2007) odkrýt a prezentovat to, jak lidé prožívají, chápou a vytvářejí sociální realitu.

Jedna jediná obecně uznávaná definice kvalitativního přístupu ovšem dodnes neexistuje. Negativní definici kvalitativního šetření podali Strauss a Corbinová (1999, s. 10), kteří za něj považují jakékoliv šetření, „*jehož výsledků se nedosahuje prostřednictvím statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace.*“ S tímto vymezením však nesouhlasí Švaříček (2007), který podává vlastní definici, která zohledňuje více podstatných aspektů. Na kvalitativní přístup nahlíží jako na „*proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem šetření*“ (Švaříček, 2007, s. 17).

Kvalitativní přístup má bezesporu své přednosti i nevýhody. Předností je podle Hendla (2005) např. získání podrobného popisu a vhledu při zkoumání jedince, skupiny, události či fenoménu v přirozeném prostředí. Naopak nevýhodou kvalitativního šetření může být ovlivnění získaných údajů osobními preferencemi badatele a nemožnost zobecnění těchto údajů na populaci a do jiného prostředí.

6.3 Metoda sběru dat

Vzhledem ke skutečnosti, že je šetření zaměřeno na získání detailních údajů o „vnitřním světě“ jedince, jako optimální způsob sběru kvalitativních dat se jeví metoda rozhovoru. Konkrétně jsem zvolila variantu polostrukturovaného rozhovoru, neboť „*kombinuje výhody a minimalizuje nevýhody obou krajních forem rozhovoru, tj. volného (nestrukturovaného) a strukturovaného*“ (Reichel, 2009, s. 112).

Polostrukturovaný, částečně řízený rozhovor či rozhovor pomocí návodu se podle Miovského (2006) vyznačuje tím, že má předem definované tzv. jádro rozhovoru, tedy minimum otázek a témat, které musí tazatel s respondentem probrat. Záleží však na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí potřebné informace bude získávat. Při konkrétním rozhovoru se vedle tohoto připraveného

souboru otázek však mohou objevit i další témata, která v dané situaci tazatel považuje za smysluplná a rozšiřující. Miovský (2006) zdůrazňuje, že údaje získané právě z těchto doplňujících otázek obvykle přinášejí mnoho důležitých informací pro komplexní pochopení problému, který badatele zajímá.

6.4 Výzkumné otázky

Před samotným sběrem dat pomocí konkrétních otázek rozhovoru je nutné nejprve definovat výzkumné otázky, které podle Šed'ové (2007) tvoří jádro každého kvalitativního šetření. Výzkumné otázky plní především dvě základní funkce: pomáhají zaostřit šetření tak, aby poskytlo výsledky v souladu s jeho cílem, a ukazují cestu, jak šetření vést (Šed'ová, 2007).

Formulovala jsem tak nejprve hlavní výzkumnou otázku, která koresponduje se stanoveným cílem šetření.

HVO: Jak vnímají osvojitelé a pěstouni své náhradní rodičovství v rámci současného systému náhradní rodinné péče v České republice?

Na tuto otázku bych chtěla získat odpověď prostřednictvím následujících dílčích výzkumných otázek (DVO):

1. Jaké důvody vedly osvojitele a pěstouny k přijetí dítěte do náhradní rodinné péče?
2. Jaké dítě chtěli osvojitelé a pěstouni do náhradní rodinné péče přijmout?
3. Jakou zkušenost mají osvojitelé a pěstouni se zprostředkovateli náhradní rodinné péče?
4. Jak osvojitelé a pěstouni hodnotí proces získání dítěte do náhradní rodinné péče?
5. Jak vnímají osvojitelé a pěstouni příchod dítěte do rodiny a vzájemnou adaptaci jejích členů?
6. S jakou reakcí okolí se osvojitelé a pěstouni setkávají?
7. Jakým způsobem osvojitelé a pěstouni hovoří s dítětem o jeho minulosti?
8. Jak osvojitelé a pěstouni vnímají biologickou rodinu dítěte?

9. Jak osvojitelé a pěstouni pohlíží na současné nastavení systému náhradní rodinné péče v ČR?

V souvislosti s výše uvedenými výzkumnými otázkami jsem poté vytvořila základní otázky pro rozhovor s osvojiteli a pěstouny, které uvádím v příloze č. 1. S ohledem na konkrétní situaci byly samozřejmě doplněny i o další podnětné dotazy.

7 Průběh šetření

Již při formulování cíle, metod a výzkumných otázek šetření jsem si začala uvědomovat, že získat respondenty pro rozhovor nebude snadné. Protože se šetření zaměřuje na důvěrné a mnohdy velmi citlivé informace o soukromém životě osvojitelů a pěstounů, výběr respondentů byl založen především na důvěře a ochotě spolupracovat. Výběr výzkumného souboru byl tedy tzv. pozitivní (Sobotková, 2003).

Veřejně přístupný seznam rodin, které přijaly dítě do osvojení nebo pěstounské péče, samozřejmě neexistuje a proto jsem byla zejména na počátku odkázána na spolupráci pracovníků působících v oblasti náhradní rodinné péče ve státním i nestátním sektoru. Nejprve jsem oslovila sociální pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí na obecním úřadě v místě mého bydliště, která získala od třech pěstounských rodin souhlas s poskytnutím telefonního čísla třetí osobě. Získat kontakt na osvojitele však bylo mnohem obtížnější. Jak jsem uvedla v teoretické části práce, osvojitelské rodiny nejsou sociální pracovníci navštěvovány a vůči okolí jsou tak ve většině případů uzavřenější než rodiny pěstounské. Proto nalézt osvojitele, kteří by byli ochotni prostřednictvím rozhovoru se mnou hovořit o svém náhradním rodičovství, bylo poměrně obtížnou záležitostí. Díky pracovníci nejmenované neziskové organizace v Praze jsem však získala kontakt na dvě osvojitelské rodiny, které s účastí na šetření souhlasily.

Kontakty na další dvě osvojitelské a dvě pěstounské rodiny jsem získala metodou „sněhové koule“. Při rozhovorech s již získanými respondenty jsem požádala o kontakty na další osvojitele či pěstouny, které znají. Tato metoda má však podle Miovského (2006) určitou podstatnou nevýhodu. Základní princip této metody totiž *„téměř znemožňuje dostat se z určitého referenčního rámce díky navázané sérii, byť široce se rozvíjejících vazeb mezi kandidáty“* (Miovský, 2006, s. 132). Dosažení reprezentativnosti je tedy u takto získaného výsledného souboru problematické. Podle Sobotkové (2003) však u zkoumání rodin nelze považovat takový výběr za nedostatečný, protože jak jsem již výše uvedla, sběr dat je v tomto případě podmíněn ochotou respondentů účastnit se šetření.

Při následném telefonickém zkontaktování respondentů jsem osvojitele a pěstouny v první řadě informovala zejména o zaměření šetření a délce

rozhovoru. Po vyjádření jejich souhlasu s rozhovorem jsme se domluvili na místě a času setkání. Rozhovory s dvěma osvojiteli a třemi pěstouny proběhl v jejich domácím prostředí v dopoledních hodinách, kdy byly děti ve školce nebo škole. Jedna pěstounka a tři osvojitelé požadovali dopolední schůzku v kavárně a s jednou pěstounkou jsem se setkala v jejím zaměstnání. Ve všech případech tak rozhovor proběhl v klidném prostředí a bez účasti dětí. Rozhovor jsem uskutečnila s devíti ženami, v jednom případě se zúčastnili oba manželé. Délka rozhovoru byla různá, průměrně však rozhovor trval asi 50 minut.

Na úvod rozhovoru jsem se respondentům blíže představila, seznámila je s univerzitou a oborem, který studuji, a důvodem, proč jsem zvolila právě toto téma. S cílem uvolnit počáteční napětí a navodit atmosféru důvěry jsem nejprve s respondenty neformálně hovořila o všeobecných otázkách podle aktuální situace. Poté nic nebránilo tomu přejít k samotnému rozhovoru.

K fixaci získaných dat prostřednictvím rozhovoru jsem použila metodu audiozáznamu, se kterou všichni účastníci předem souhlasili. Podle Miovského (2006) je její nespornou výhodou zejména komplexnost a autentičnost zaznamenaných dat. Švaříček (2007) však upozorňuje na skutečnost, že nahrávání rozhovoru také může vést k nervozitě účastníků nebo k větší drammatizaci sdělených informací. I přes toto riziko je podle Švaříčka (2007) dnes spolehlivé kvalitativní šetření bez audiozáznamu nemyslitelné.

Před započítím nahrávání bylo však nutné od účastníků šetření získat poučený souhlas. Všechny respondenty jsem proto nejdříve seznámila s povahou, průběhem a účelem šetření a ubezpečila je o zajištění diskrétnosti. Všechny respondenty jsem také ubezpečila o tom, že jejich osobní data budou chráněna a jejich anonymita bude zajištěna. Při výzkumném šetření totiž badatel pracuje s informacemi, které podléhají zákonu č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.² Po zapnutí diktafonu jsem ve stručnosti všechny výše uvedené informace zopakovala a požádala respondenty o vyjádření souhlasu s účastí na šetření a svolení rozhovor nahrávat.

² Podle § 5 zákona č. 101/2000 Sb., informace získané během zkoumání mohou být použity pouze v souladu s účelem, k němuž byly shromážděny. Badatel je tak povinen všechny tyto údaje zajistit proti prozrazení, zneužití apod.

Poučený souhlas respondentů byl tedy zaznamenán na diktafon v ústní podobě. Samotný rozhovor jsem se dále snažila vést s co největší citlivostí a empatií, abych udržela příjemnou atmosféru, potřebnou pro získání všech důležitých informací.

Po provedení všech rozhovorů byla dalším důležitým krokem transkripce zjištěných údajů, tedy jejich přepis z audiozáznamu do písemné formy. S cílem zachovat co možná největší autentičnost rozhovorů, jsem pro jejich přepis zvolila doslovnou transkripci. Pro zajištění důvěrnosti a anonymity jsem při přepisu dat u všech rozhovorů použila pseudonymy. Jména osob a názvy míst jsou v jednotlivých rozhovorech nahrazeny podle jednoho náhodně zvoleného písmena abecedy. Úplné znění rozhovorů je uvedeno v příloze č. 2.

8 Charakteristika výzkumného souboru

Šetření se zúčastnilo celkem 10 respondentů, z toho 5 osvojitelů a 5 pěstounů. V době uskutečnění rozhovorů byla jedna respondentka rozvedená, v devíti ostatních případech se jednalo o manželský pár. Věk osvojitelů se pohyboval u matek od 34 let do 57 let, u otců od 40 let do 58 let. Věk pěstounek byl v rozmezí 37 a 55 let, věk pěstounů mezi 36 a 53 let. Rozdíl rodin také spočíval v počtu přijatých dětí. Osvojitelské rodiny měly osvojené jedno nebo dvě děti ve věku 4 až 18 let. Věk těchto dětí při jejich svěřeni do péče byl v rozmezí od 2 měsíců do 3,5 let. Pěstounské rodiny ve všech případech pečovaly jak o děti vlastní (2-4 děti ve věku 7 až 29 let), tak přijaté (1-2 děti ve věku 4 až 18). Věk přijatých dětí se při jejich příchodu do rodiny pohyboval v rozpětí 1 roku až 4 let. Rodiny se dále lišily místem bydliště, kdy 3 osvojitelské a 2 pěstounské rodiny žily ve městě, 2 osvojitelské a 3 pěstounské rodiny na venkově.

Přesto, že se podle výše uvedených údajů jedná o velmi různorodý soubor respondentů, domnívám se, že tato rozmanitost bude pro šetření spíše přínosem, neboť právě díky odlišnosti respondentů může být také zcela naplněn stanovený cíl šetření.

Charakteristika rodin, které mají dítě (děti) v osvojení:

RO1: Adamovi

Manželský pár (žena 57 let, muž 58 let), který má jednoho osvojeného syna ve věku necelých 18 let. Bydlí v obci vzdálené asi 10 km od města, kde všichni členové rodiny pracují. V tomto městě také manželé v roce 1991 podali žádost o osvojení dítěte. Chlapce převzali do péče v r. 1996 ve třech a půl letech z dětského domova.

RO2: Paní Doubravová

Rozvedená žena ve věku 39 let, která žije s přítelem (35 let) a dvěma osvojenými chlapci (11 let). Společně bydlí v malé obci asi 5 km od města, kam chodí matka i její přítel do zaměstnání a chlapci do základní školy. Zde také v červnu 1998 manželé podali na místním obecním úřadě žádost o zařazení do evidence žadatelů o osvojení. Chlapci se stali součástí rodiny v říjnu 1999, kdy

jím byly dva měsíce. Manželé se však dva roky po osvojení chlapců rozvedli. Bývalý manžel paní Doubravové se s chlapci nestýká.

RO3: Jančíkovi

Manželé (žena 43 let, muž 44 let), kteří mají osvojené dvě děti, čtrnáctiletou dívku a osmiletého chlapce. První žádost manželé podali v roce 1993 na obecním úřadě v místě bydliště. Dívka přišla do rodiny roku 1996 ve dvou a půl měsících. O osvojení druhého dítěte manželé požádali v roce 2002 na témže úřadě a chlapce přijali r. 2003 v devíti měsících.

RO4: Královi

Manželský pár (žena 46 let, muž 52 let), který má jednoho osvojeného syna (8 let). Rodina žije ve velkém městě, kde oba manželé pracují, a chlapec chodí do základní školy. Žádost manželé podali roku 2001 na místním obecním úřadě. Ročního chlapce si manželé převzali roku 2004 z kojeneckého ústavu.

RO5: Vackovi

Manželský pár (žena 34 let, muž 40 let), který má jednu dceru (13 let) v poručnictví a druhou dceru (4 roky) osvojenou. Dívky jsou romského etnika. Žádosti manželé podali v letech 2001 a 2006. Ve stejných letech dívky přišly také do rodiny. Při převzetí do péče byly starší dívce tři roky, mladší dva měsíce. Rodina bydlí v malé obci asi 10 km od města, kam dívky chodí do základní a mateřské školy.

Charakteristika rodin, které mají dítě (děti) v pěstounské péči:

RP1: Fišerovi

Manželé (žena 38 let, muž 36 let), kteří mají 3 biologicky vlastní děti, 2 dcery (13 a 11 let) a 1 syna (8 let). V pěstounské péči mají chlapce ve věku 10 a půl let s těžkým zdravotním postižením (praktická hluchota, epilepsie, hydrocefalus). V rodině žije od roku 2004, kdy mu byly čtyři roky. Chlapec chodí do školy pro sluchově postižené, která je vzdálená přibližně 30 km od bydliště

rodiny. Protože manželé žádali o konkrétního chlapce, první rok, kdy čekali na rozhodnutí soudu, chlapec v rodině pobýval v hostitelské péči.

RP2: Michálkovi

Manželský pár ve věku 45 let, který má 4 děti, z nichž dva synové (22 a 20 let) jsou biologicky vlastní. V pěstounské péči mají chlapce ve věku 18 let (matka romského etnika) a v poručenství dívku (14 let). Žádosti manželé podali v roce 1995 a 1998, ve stejných letech děti také převzali do péče. Chlapec přišel do rodiny ve třech letech, dívka v jednom roce.

RP3: Rubešovi

Manželé (žena 55 let, muž 53 let) mají dvě biologické děti, dceru (31 let) a chlapce (29 let) s mentálním postižením. V pěstounské péči mají chlapce ve věku 16 let (otec vietnamské národnosti) a dívku ve věku 14 let (romského etnika). Z prvního manželství má paní Rubešová ještě dva syny (35 a 32 let). Na víkendy, prázdniny a Vánoce v rodině pobývají také dva chlapci vietnamské národnosti ve věku 10 a 8 let (hostitelská péče). První žádost o zařazení do evidence žadatelů o pěstounskou péči manželé podali v roce 1995. Chlapec přišel do rodiny v roce 1996 ve dvou letech. Dívka byla rodině svěřena do pěstounské péče r. 1997 z rozhodnutí soudu, protože si ji paní Rubešová sama vyhlédla v dětském domově. Rodina bydlí v malé obci asi 8 km od města, kde oba manželé pracují a děti v pěstounské péči chodí do školy.

RP4: Svobodovi

Manželský pár (žena 37 let, muž 39 let), který má 4 vlastní biologické syny ve věku 15, 13, 10 a 7 let. V pěstounské péči má čtyřletou dívku (otec romského etnika), u které bylo diagnostikováno ADHD. Žádost manželé podali na konci roku 2006 a v roce 2009 jim byla dvouletá dívka svěřena do péče. Svobodovi bydlí v malé obci, která je vzdálená přibližně 15 km o města, kam chodí všechny děti do základní a mateřské školy.

RP5: Trojanovi

Manželé (žena 43 let, muž 47 let) mají 3 biologické děti, dceru (20 let) a 2 syny (13 a 8 let). V pěstounské péči mají chlapce ve věku 12 let (romského etnika). Rodina žije ve městě, kde chodí všichni chlapci do stejné základní školy. V témže městě manželé roku 1995 podali žádost o zařazení do evidence žadatelů o pěstounskou péči. Chlapec jim byl svěřen do péče roku 1999, kdy mu byl 1 rok.

9 Interpretace dat

V následující kapitole se věnuji interpretaci dat, zjištěných prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s osvojiteli a pěstouny. Získaná data jsou interpretována prostřednictvím sledovaných oblastí, které odpovídají jednotlivým dílčím výzkumným otázkám. Při interpretaci využívám citací výroků respondentů, které podle Švaříčka (2007) slouží k ukázce specifického jazyka, výjimečného případu či překvapivého tvrzení.

9.1 Motivace osvojitelů a pěstounů přijmout dítě do péče

Nelze popřít, že každá aktivita člověka je závislá především na druhu a síle jeho motivace. Při rozhodnutí přijmout dítě do náhradní rodinné péče to platí dvojnásob. Pokouším se tak zde odpovědět na výzkumnou otázku č. 1: **Jaké důvody vedly osvojitele a pěstouny k přijetí dítěte do náhradní rodinné péče?**

Jak jsem již předeslala v teoretické části práce, motivů pro přijetí dítěte do péče může být celá řada, pro osvojení dítěte je však nejčastější motivací neplodnost. Tento předpoklad potvrzují také výroky osvojitelů, kteří se účastnili šetření. Přestože je neplodnost velmi citlivým tématem, respondenti o tomto intimním problému hovořili otevřeně. V některých případech výroky „*jsem neplodná*“ (RO4) nebo „*bylo to proto, že nemůžu mít děti*“ (RO3) dokonce naznačovali i vnitřní přijetí, vyrovnání se s faktem neplodnosti.

Přestože se také léčba neplodnosti oproti minulosti zlepšila, paradoxně sebou dnešní doba přináší pro páry častější problémy s otěhotněním. Osvojitelé tak často vyjadřovali dilema, zda podstoupit náročné a dlouhotrvající léčení nebo raději zvolit osvojení dítěte. Paní Doubravové podat žádost doporučil přímo jeden z lékařů. „*Prý to bude rychlejší než ty lékařské procedury, který by stejně nejspíš neměly smysl*“ (RO2).

U většiny pěstounů se objevoval spíše souhrn několika různorodých motivů, které je vedly k přijetí dítěte do péče. Mezi nejčastější důvody patřila především potřeba pomoci dětem, které nemají možnost vyrůstat v rodině a pěstounskou péčí tak respondenti vnímali jako něco užitečného či smysluplného. Také z důvodu, že všichni pěstouni už vlastní děti měli, neviděli potřebu přijmout další dítě za zcela vlastní. „*Nepotřebovali jsme nějaký bílý modrooký dokonalý dítě, ale právě*

nějaké z těch, co nemají takovou šanci a v pěstounský péči jsou většinou romáci a ti nemají takovou šanci se dostat do rodiny“ (RP5).

Počáteční motivací u jedné z pěstunek byly také zdravotní komplikace, respektive možné obtíže donosit další plod. „...*po Matějovi a Mirkovi mi pak už lékaři nedoporučovali další, ale my jsme další chtěli“ (RP2).*

Pro jednu z pěstunek byla motivující také zkušenost s pěstounskou péčí, protože měla bratra, který v její orientační rodině takto vyrůstal. Pro mnohé pěstouny byl významný i finanční příspěvek od státu, který hodnotili jako důležitou součást rodinného rozpočtu. Někteří pěstouni o pěstounskou péči žádali také kvůli rychlejšímu vyřízení žádosti. „*My jsme na tu adopci neměli šanci. Měli jsme, máme čtyři děti, takže bysme na adopci čekali třeba 5 nebo 10 let“ (RP4).*

Naproti tomu osvojitelé o jiné variantě ani neuvažovali, osvojení se pro ně jevílo jako jediný možný způsob řešení jejich situace, kdy vlastní dítě mít nemohli. „*Prostě jsme chtěli, aby měl naše jméno, abysme byli normální rodina se vším všudy“ (RO4).*

Jak je patrné z výše uvedeného, pro osvojitele byla jediným vyjádřeným důvodem neplodnost. Pěstouni však v rozhovorech uváděli více podstatných motivů, které je vedly k přijetí dítěte. Nejčastěji pěstouni mluvili o altruistických motivech, kdy v pěstounské péči spatřovali smysl a životní naplnění.

9.2 Výběr dítěte

Přijetí dítěte do náhradní rodinné péče by měla předcházet zodpovědná úvaha nad dítětem, které chtějí přijmout. Náhradní rodičovství je totiž založeno na volbě, výběru dítěte, o které se rodiče chtějí postarat. V této kapitole se tak snažím zjistit: **Jaké dítě chtěli osvojitelé a pěstouni do náhradní rodinné péče přijmout?** Jedná se o výzkumnou otázku č. 2.

Představa o dítěti byla u jednotlivých respondentů velmi různá. Někteří žádali o svěření konkrétního dítěte do péče, někteří měli naopak prostřednictvím žádosti možnost stanovit určitá kritéria pro výběr dítěte. Tuto možnost však především osvojitelé vnímali jako něco zvláštního či dokonce nepřírozeného. „*Přišlo mi to skoro jako dítě na zakázku.“ [...] „Takhle si vlastně může říct člověk cokoli a pak jenom čeká, což mi přijde divný“ (RO2).* Pěstouni naopak

požadavky v žádosti vítali, hodnotili je spíše jako předpoklad úspěšnosti pěstounské péče, kdy je na počátku pro každého pěstouna nezbytné samostatně a odpovědně zvážit, jaké dítě „dokáže zvládnout“ či na jaké „si troufá“.

Vyšší nároky na svěřené dítě měli z výzkumného souboru osvojitelé, kteří požadovali ve všech případech dítě co nejmenší a zdravé. Tyto požadavky mohou vyplývat ze samotného principu osvojení, kdy rodiče přijímají dítě i po právní stránce zcela za své a proto chtějí takové dítě, se kterým by vytvořili „normální“ rodinu.

Pěstounské rodiny nebyly v požadavcích tolik náročné. Zdravotní postižení nebo odlišné etnikum nebylo v jejich případech překážkou. Někteří pěstouni dokonce usilovali výhradně o tyto děti, protože právě ony mají menší možnost umístění do rodiny. Domnívám se tak, že u těchto respondentů více než u jiných má tento požadavek souvislost s jejich altruistickou motivací.

V některých případech pěstouni také využili možnost měnit požadavky v průběhu vyřizování žádosti. *„Ze začátku jsme tam měli polorom, ale pak jsme si říkali, že je to vlastně jedno, že by nám teda nevadilo ani romský dítě“* (RP4).

U pěstounů, kteří žádali soud o svěřené dítě do péče, se objevovaly často výroky typu: *„chtěli jsme jenom jeho“* (RP2) nebo *„prostě mi padla do oka“* (RP3). Tito pěstouni přikládali velkou váhu také okolnostem, které zapříčinily jejich rozhodnutí. *„Jelikož byla volná a narodila se ve stejný den jako já, tak jsem ji tam prostě nemohla nechat“* (RP3). *„Bůh nám ukázal konkrétní dítě a tak jsme si ho vzali“* (RP2).

Děti, které respondenti přijali do náhradní rodinné péče, se tedy odlišovaly v mnohých aspektech. Pro osvojitele byl rozhodující zejména dobrý zdravotní stav a nízký věk dítěte. Ostatní charakteristiky dítěte u jednotlivých osvojitelů byly velmi různé. Nároky pěstounů na přijaté dítě oproti osvojitelům nebyly tak vysoké. Chtěli spíše pomoci takovým dětem, které mají potíže s umístěním do rodiny, tedy dětem odlišného etnika a dětem s postižením. Respondenti, kteří žádali o svěřené dítě, přisuzovali velkou váhu vzájemným sympatiím či „Boží vůli“.

9.3 Zprostředkovatelé náhradní rodinné péče

S pracovníky, kteří se podílejí na zprostředkování náhradní rodinné péče, přichází do styku každý člověk, který má zájem přijmout dítě do své péče. V této kapitole se tedy pokouším nalézt odpověď na dílčí výzkumnou otázku č. 3: **Jakou zkušenost mají osvojitelé a pěstouni se zprostředkovateli náhradní rodinné péče?**

Reakce respondentů zde byly velice rozličné. Kladné zkušenosti vyjadřovali především osvojitelé. „Řekla bych, že super, v pohodě. Vycházeli nám vstříc, poradili“ (RO2). „Všichni se snažili pomoci, byly příjemný a ochotný“ (RO3). Respondentka, která podávala již druhou žádost o osvojení, však vyjadřovala údiv nad nízkou odborností pracovníků. „To bylo takový, že jsem někdy měla pocit, že vím víc než oni“ (RO5).

Většina pěstounů se naopak setkávala s neochotou pracovníků a odměřeným přístupem. „V tu chvíli mě to i trochu urazilo, zamrzelo, prostě jsem vůbec nechápala, proč se ke mně takhle chová“ (RP1). Také nevhodné poznámky, podezřívání z vypočítavosti nebo útočné jednání nebylo ze strany pracovníků výjimečné. „...smíšený? Jak si to představujete, že bude půlka bílá a půlka černá?“ (RP4). Někteří respondenti vnímali takové jednání za urážející, potupné a ponižující. Negativní zkušenost se státními zaměstnanci měli také respondenti vždy, když žádali o dítě, které si sami vybrali. „I když je to teda legální způsob, takhle požádat přímo soud, tak nám to bylo vyčítáno“ (RP1).

Nevhodné chování pracovníků respondenti při rozhovoru často omlouvali: „...ale to tam byl takovej mlad'och, jinak byl fajn“ (RO5) nebo vyjadřovali domněnky nad záměrností takového jednání. „Možná, že je to od nich taková taktika odradit ty, který hned na začátku pochybujou“ (RP4).

Kromě větší profesionality pracovníků by pěstouni také uvítali větší informovanost o záležitostech týkající se pěstounství. Převážně ti, kteří neabsolvovali odbornou přípravu, tento nedostatek řešili kontaktem s jinými pěstounskými rodinami nebo spoluprací s neziskovými organizacemi, kde získali všechny potřebné informace.

Pohled osvojitelů a pěstounů na pracovníky a jejich přístup se tedy velice lišil. Nespokojenost vyjadřovali spíše respondenti, kteří usilovali o přijetí

konkrétního dítěte do pěstounské péče. Domnívám se však, že výše popsaná odlišnost názorů na profesionalitu, vstřícnost a spolupráci pracovníků způsobena zejména individuální zkušeností každého respondenta a jeho povahou.

9.4 Proces získání dítěte do péče

V následující kapitole se budu snažit odpovědět na dílčí výzkumnou otázku č. 4: **Jak osvojitelé a pěstouni hodnotí proces získání dítěte do náhradní rodinné péče?**

Při zjišťování odpovědí jsem se i v tomto případě setkala s velmi rozporuplnou odezvou. Část respondentů proces obecně hodnotila jako uspokojující, především jeho rychlost a plynulost. *„Žádost o holčičku byla vlastně vyřízená dřív, než jsme čekali“* (RP2). Naopak někteří účastníci šetření proces vnímali jako velice zdouhavý a náročný. *„Ty rodiče musí projít takovou procedurou, že fakt někdy obdivuju, že to někdo ustojí“* (RO2). Většina z nich si stěžovala také na návaznost procesu. Tento nedostatek byl podle nich způsoben komunikací mezi jednotlivými orgány, která podle jejich zkušenosti dostatečně nefungovala. Tito respondenti však současně uváděli, že si uvědomují důležitost celého procesu a pokoušeli se i o zdůvodnění, proč je proces tolik náročný a zdouhavý. *„Asi musí prostě dokázat, že to dítě fakt chtějí a že na to mají“* (RO2). *„Tím, že to dítě člověku nedají hned za dva měsíce, oni zjistějí, že ten člověk má opravdu zájem, že opravdu chce“* (RP5). Také některé nepříjemnosti, které zažili, vidí zpětně jako nezbytné. *„Třeba i dneska chápu věci, který mě vytáčely“* (RO5).

Ve svých odpovědích se respondenti konkrétně vyjadřovali zejména k odborné přípravě a psychologickému posouzení. Všichni respondenti, kteří prošli odbornou přípravou, ji hodnotili jako velmi přínosnou a obohacující. Právě zde se totiž respondenti dozvěděli nejvíce potřebných informací a také odborníky, se kterými zde přišli do styku, vnímali jako velmi kompetentní osoby, na které se mohli s čímkoli bez ostychu obrátit. Při hodnocení přípravných kurzů vyzdvihovali zejména význam styku s osvojiteli a pěstouny, kteří už dítě v náhradní rodinné péči mají. Také setkání s ostatními žadateli, kteří jsou ve stejné, popř. podobné situaci hodnotili velmi kladně. Někteří osvojitelé a pěstouni

však žádali o dítě před rokem 2000 a odbornou přípravu tak neabsolvovali. Většinou se ale shodují, že by tyto kurzy uvítali a obecně je vnímají jako velmi potřebné.

Psychologické posouzení hodnotili respondenti převážně jako obtěžující povinnost. Přestože uznávali nutnost jistého prověření žadatelů, zavedené postupy se jim zdály zbytečně složité a zatěžující.

Pohled osvojitelů a pěstounů na proces získání dítěte do péče se v mnohých ohledech velmi různil. Z uvedených výpovědí vyplývá, že spokojenost s tímto procesem závisí na konkrétní zkušenosti každého respondenta. Přesto se všichni respondenti shodují v nesporném významu odborné přípravy, díky které mají možnost se dozvědět velké množství užitečných informací a setkat se i s jinými osvojiteli a pěstouny.

9.5 Příchod dítěte do rodiny a jeho adaptace

Okamžik, kdy dítě přichází do nové rodiny, je pro všechny její členy velkou událostí a také podstatnou změnou. **Jak vnímají osvojitelé a pěstouni příchod dítěte do rodiny a vzájemnou adaptaci jejích členů**, se pokusím vyložit v následujícím textu. Jedná se o dílčí výzkumnou otázku č. 5.

Respondenti se shodují v názoru, že příchodem dítěte do rodiny se jejich život v mnohých ohledech změnil. Ve výpovědích poukazovali zejména na náročnost prvních dní, ale většina počáteční péči o dítě současně vnímala jako „krásnou“ a „uspokojující“.

Respondentky s osvojeným dítětem hodnotily jeho příchod do rodiny jako „hektický“ také z důvodu absence těhotenství. „*V klasický rodině se devět měsíců připravujou, adoptivní rodiče se připravujou asi tak tři neděle, aby tam to dítě mohlo přijít*“ (RO2). „*Když je žena těhotná, tak se připravuje tak nějak postupně a takhle máte během týdne malý dítě doma*“ (RO3). Osvojitelé, kteří přijali do péče kojence, adaptaci dítěte hodnotili jako neproblémovou a normální. V případě staršího dítěte poukazovali na některé obtíže. „*...když pak viděl ty známé tváře, tak se rozzářil na ty sestřičky a to člověka fakt mrzí*“ (RO3). „*Aleš si ze začátku třeba dával všechny hračky pod peřinu*“ (RO1).

Pohled pěstounů byl v tomto směru odlišný. Ve svých odpovědích zdůrazňovali spíše odlišnost přijatého dítěte od vlastních dětí. „*Je jiná, není naše, má jiný geny, jiné temperament, není tady od narození. To jsou věci, který jsou znát*“ (RP4). Také se pěstouni shodovali v tom, že přijaté děti potřebují mnohem více péče než jejich vlastní děti. Důvodem je podle nich především psychická deprivace, která je způsobená pobytem v ústavních zařízeních. „*...to je prostě jak dřavej hrnec. To je neskutečná díra, která je v tom miminu.*“ [...] „*Co do něj nalejete, to zase vyteče. Ale ty naše děti, ty se plněj*“ (RP5).

Pěstounka, která má v péči dítě se sluchovým postižením, podotýká, že příchodem dítěte se změnil způsob její komunikace. „*Moje sestra mi někdy říká: „Jo, to jsi ještě mluvila normálně“*“ (RP1). Respondentka při rozmluvě totiž více artikuluje a vyžaduje oční kontakt.

Respondenti s dítětem (dětmi) v pěstounské péči se vyjadřovali také k zátěži, kterou rodina pociťuje. „*Je to nápor.*“ [...] „*...vůbec nás nenapadlo, že je to skutečně tak těžká věc*“ (RP4). Vedle únavy a starostí však pěstouni zdůrazňovali i radost a obohacení života. „*...naší rodinu jakoby provětral*“ (RP2). „*...já jsem třeba ráda, že máme cikánata, protože je to prostě zase rozšíření nějakých obzorů a tý rodiny někam dál*“ (RO5).

Pozitivně dále respondenti pociťovali skutečnost, že se začali stýkat i s jinými rodinami mající dítě v NRP. Díky vzájemné pomoci a porozumění, se kterým se v těchto rodinách setkávají, rodina snadněji překonává vzniklé problémy a této podpory si tak velice váží.

Z výše uvedeného je patrné, že příchod dítěte respondenti vnímají jako podstatnou změnu ve svém životě. Kromě absence těhotenství osvojitelé považují své rodičovství a změny, které plynou z příchodu dítěte za stejné, popř. podobné jako v klasické rodině. Naopak pěstouni pociťují v některých ohledech situaci v rodině za specifickou. Odlišná genetická výbava, vyšší věk dítěte a určitá míra deprivace, se kterou dítě z ústavu přichází, jsou faktory, které ovlivňují vzájemnou adaptaci členů pěstounské rodiny.

Ve svých výpovědích účastníci šetření také zdůrazňovaly podporu osvojitelských a pěstounských rodin, díky níž respondenti lépe zvládají problémy,

kteří náhradní rodičovství přináší. Přes všechna tato trápení jsou respondenti spokojeni a bez dítěte, které mají v péči, si svůj život již nedokážou představit.

9.6 Reakce okolí

V této kapitole se pokusím zodpovědět dílčí výzkumnou otázku č. 6:

S jakou reakcí okolí se osvojitelé a pěstouni setkávají?

Podle většiny respondentů samotné přijetí dítěte zpočátku u širšího okolí vyvolalo zejména překvapení a údiv. Respondentka s osvojenými dvojčaty se dokonce setkala s častými podezíravými dotazy „kolik za to zaplatili, že dostali dva malí a ještě k tomu bílí kluky“. Jiní osvojitelé při rozhovoru naopak nevedli jiné, než pozitivní reakce nejširšího okolí.

Naopak pěstouni s okolím nemají pouze dobrou zkušenost. Někteří se dokonce kvůli přijetí „cizího“ dítěte rozešli se svými dlouholetými přáteli, jejichž názory na náhradní rodičovství byly podle respondentů plné předsudků, nebo pěstouny podezírali, že si dítě vzali jen pro peníze.

Rodiny žijící na venkově, ve svých výpovědích zmiňovaly i odezvu sousedů, pro které bylo přijetí dítěte do náhradní rodinné péče netradiční událostí. „*Byla to teda atrakce.*“ [...] „*Jako to chodí na vesnici, no*“ (RO2).

Nejvíce se náhradní rodiče však vyjadřovali k reakcím nejbližší rodiny. Hovořili zejména o přijetí dítěte svými a partnerovými rodiči, jejichž počáteční reakce nebyly vždy pozitivní. V osvojení nebo pěstounské péči totiž často viděli „bláznovství“ nebo „zbytečné přidělování starostí“. Přesto své „náhradní prarodičovství“ většina po určité době přijala. „*Nějakou dobu jim to trvalo, než to překousli*“ (RP2). „*Trošku jsme teda bojovali s jedněma rodičema, ale taky to nějak přijali a pochopili*“ (RO5). Pro všechny účastníky šetření podle jejich výpovědí přijetí dítěte prarodiči a jejich podpora znamenala a dodnes znamená velmi mnoho. Téměř všichni uvedli, že v současné době prarodiče berou přijaté dítě jako vlastní vnouče a v rodinných vztazích se neobjevuje žádné napětí. Pouze jedna pěstounka zmínila, že přijetí dětí do pěstounské péče mělo za následek trvalé narušení rodinných vztahů. „*S mojí maminkou jsme se rozešli, protože když jsem si dokázala vzít takový parchanty, tak přes práh nesmím*“ (RP3). S ohledem

na celý průběh rozhovoru s touto respondentkou usuzuji, že tuto skutečnost velmi těžce nese a vztah s matkou je pro ni velice citlivým tématem.

Osvojitelé a pěstouni, kteří mají v péči dítě (děti) odlišného etnika, uvádějí, že se setkali také s rasistickými reakcemi okolí. Respondentka, která má v poručnictví a v osvojení dvě dívky romského etnika, vyjádřila také rozčilení nad mediálním popraskem ohledně knihy Rok kohouta od Terezy Boučkové. „...uškodila tím náhradce, zvláště romských dětí úplně šíleně. A ve chvíli, když se s někým seznámím a ví, že mám dvě romský holky, tak každéj řekne: ‚A co ta Boučková?‘“ [...] „Vůbec neřešej, že je tisíc jinejch případů“ (RO5).

Reakce lidé, se kterými osvojitelské a pěstounské rodiny přicházejí do kontaktu, jsou různého charakteru. Objevuje se jak podpora a povzbuzení, tak nepochopení či podezřívání z vypočítavosti. Nejvíce jsou však pro náhradní rodiče důležité vztahy s blízkými příbuznými, zejména prarodiči. Podle respondentů dítě (děti) osvojené nebo v pěstounské péči vnitřně přijali za vlastní všichni prarodiče, s výjimkou matky jedné pěstounky. Účastníci šetření, kteří přijali děti odlišného etnika, uvedli, že se setkali i s rasisticky zabarvenými poznámkami okolí.

9.7 Pravda o náhradním rodičovství

Jak jsem zmínila v teoretické části práce, pro budování zdravé identity přijatého dítěte i náhradního rodiče je obzvláště důležité sdílení životní historie dítěte. V následující kapitole se pokouším nalézt odpověď na dílčí výzkumnou otázku č. 7: **Jakým způsobem osvojitelé a pěstouni hovoří s dítětem o jeho minulosti?**

Všichni respondenti hned v úvodu jasně vyjádřili potřebu sdílet dítěti pravdu. Přístup konkrétních rodičů a okolností, za kterých se přijaté děti o své minulosti dozvěděly, se ovšem v jednotlivých případech různily.

Ve většině případů osvojitelé a pěstouni vnímali jako nezbytné s dítětem o náhradním rodičovství hovořit co možná nejdříve. Jako optimální se jim jevil věk dvou až tří let, kdy dítěti formou pohádky sdělili, za jakých okolností se stalo členem rodiny. Jiní považovali za důležité říci dítěti pravdu předtím, než nastoupí do základní školy. Zvolit vhodný okamžik pro sdělení pravdy jedné pěstounce

pomohlo narození holčičky v sousedství. „...naše děti běžely ke kočárku a ptali se: ‚Ty jsi nás mamko taky porodila?‘ Tak jsem jim řekla, že ne, že jsem si je vybrala v dětském domově“ (RP3).

Mnozí respondenti současně vyjádřili také nutnost, aby se dítě vše potřebné dovědělo od nich samotných a ne od nikoho z okolí. Obava, že by takové sdělení dítěti ublížilo, se ve výpovědích objevovala velice často.

Několik osvojitelů uvedlo, že dítěti sice řekli, že je přijaté, ale více o jeho minulosti nehovoří. „Celkově o tom ale spíš nemluvíme. Aleš to ví a to je hlavní“ (RO1). Naopak jiní náhradní rodiče považují za důležité věnovat životní historii dítěte více pozornosti. Jezdí do kojeneckých ústavů, dětských domovů a seznamují dítě postupně s jeho minulostí. „Tak jsme tam jeli a řekli jsme mu: ‚Tady jsi prostě byl.‘ Některý sestry si ho pamatovaly, tak jsme mu řekli: ‚Tady jsi ležel, tady jsi to a to‘“ (RP5).

Specifická situace je u manželů Fišerových. Přestože pěstounka zastává názor, že by dítě mělo vědět, že se v rodině nenarodilo, o náhradním rodičovství s přijatým chlapcem rodina nemluví. Jeho postižení totiž znemožňuje pochopení pěstounské péče. „...když bych mu řekla: ‚Nejsem tvoje máma‘ a už bych mu to dovedla říct znakově i slovně, tak by tomu rozuměl, ale nepochopil by vůbec ten obsah.“ (RP1)

Mnozí účastníci šetření při rozhovoru také vyjádřili obavy z budoucnosti, jak se k situaci dítěti postaví např. v pubertě. Právě otevřená komunikace v rodině je ale podle nich nejlepší prevencí možných problémů.

Všichni osvojitelé a pěstouni se shodují, že by dítě svou minulostí mělo určitě znát. Konkrétní způsob a čas, který jednotliví rodiče pro sdělení pravdy zvolili, se však lišil. Většina respondentů s dítětem o minulosti začala hovořit již ve velmi nízkém věku formou pohádek či příběhů. Někteří dítěti řekli pravdu před nástupem do základní školy. Pouze pěstounská rodina, která má v péči chlapce, jehož postižení zamezuje plné pochopení pěstounské péče, s ním o náhradním rodičovství nehovoří vůbec. Někteří náhradní rodiče při rozhovoru také zdůrazňovali nutnost i nadále dítě seznamovat s jeho minulostí např. prostřednictvím návštěv ústavního zařízení, ve kterém bylo umístěno, nebo setkání s jinými náhradními rodinami.

9.8 Biologická rodina

Velmi diskutovaným tématem v oblasti náhradní rodinné péče jsou biologičtí rodiče a ostatní příbuzní dítěte. V následující kapitole se tak pokusím objasnit: **Jak osvojitelé a pěstouni vnímají biologickou rodinu dítěte?** Jedná se o dílčí výzkumnou otázku č. 8.

Z důvodu podstatné odlišnosti osvojení a pěstounské péče ve vztahu k biologické rodině jsem se rozhodla interpretaci zjištěných údajů rozdělit do dvou částí. První část je zaměřena na osvojitelské rodiny, druhá část na rodiny s dítětem v pěstounské péči.

Podle výpovědí většina osvojitelů jak o minulosti, tak o biologické rodině s dítětem hovoří otevřeně. Pouze jedna respondentka uvedla, že se o biologických rodičích v jejich rodině nemluví a „*nikdo z členů rodiny na to ani nemyslí*“ (RO1). Z rozhovoru však vyplynulo, že o styku s biologickými rodiči respondentka přemýšlí a obává se ho. „*Co když třeba dítě uteče za vlastníma rodičema. To bych nepřežila*“ (RO1). Ostatní osvojitelé uvedli, že právo dítěte na své biologické rodiče respektují. Přesto se ve výpovědích nejistota či obava z budoucnosti objevovala poměrně často. „*Už teď se na to s manželem pomalu psychicky připravujeme*“ (RO4). Přestože podle jejich výpovědí zatím žádné dítě své biologické rodiče vidět nechce, osvojitelé se shodují, že pokud děti vyjádří přání své rodiče poznat, nebudou jim bránit, naopak se je pokusí najít a zkontaktovat. „*Chci totiž, aby oni ve mně pak měli spíš oporu a kamarádku, prostě někoho, kdo jim chce pomoci*“ (RO2). Někteří respondenti vyjádřili názor, že by se v každém případě mělo s kontaktem počkat do 18. roku dítěte.

V druhé části se zabývám názory a zkušenostmi pěstounů, pro které je kontakt s biologickými rodiči více specifický. Z tohoto důvodu byly také jednotlivé výpovědi pěstounů, kteří se účastnili šetření, v mnohých aspektech velice rozličné.

V rodinách, kde ke styku s biologickou rodinou nedochází, pěstouni uvádí, že dítě ještě nevyjádřilo přání se s rodiči setkat a ani pěstouni zatím nemají pocit, že by bylo pro dítě dobré takový kontakt zajistit. Do této kategorie spadá i rodina s chlapcem, kvůli jehož postižení s ním pěstouni o jeho minulosti ani biologické

rodině zatím nemluví. „Ale jednou, pokud bude na tom tak, že by to věcně pochopil...“ [...] „...tak bysme mu to rádi řekli a seznámili s jeho maminkou, ale zatím to takhle neřešíme“ (RP1).

Ne příliš pozitivní zkušenost s oběma biologickými rodiči přijatého chlapce při rozhovoru vyjadřovala pěstounka paní Rubešová. Oba rodiče nezávisle na sobě totiž soudně usilovali o svěřeni chlapce do péče. „...taky otec Romana, kterej se u nás objevil, tak vlastně vůbec nebyl v papírech a najednou urgoval, že ho chce“ (RP3). Soud však rozhodnul v obou případech ve prospěch pěstounské rodiny. Pěstounka následně uvedla, že ji i přes zmíněné spory mrzí, že od rozhodnutí soudu ani jeden z rodičů o kontakt s chlapcem najednou nejeví žádný zájem.

Ve dvou pěstounských rodinách ke styku s biologickými rodiči pravidelně dochází. Pozitivní zkušenost vyjadřuje jedna pěstounská rodina, která se stýká s otcem přijatého chlapce. „...je to dobře vychovanej člověk, ale zničil ho alkohol. Celkově s ním vždy byla dobrá komunikace“ (RP2). Naopak negativně hodnotí vztahy s biologickým rodičem pěstounská rodina, která se stýká s duševně nemocnou matkou přijaté dívky. Přesto, že se pěstouni snaží vždy kontakt umožnit, nejsou si jisti jeho dobrým přínosem pro dítě. „My tu biologickou matku vidáme a ta ženská je ještě k tomu bláznivá, a my vidíme v naší holce to, co tam ta máma přenáší“ (RP4). Celkově tyto vztahy pěstouni vnímají pro celou rodinu jako velice zatěžující. „Furt s ní něco je. No není to lehký“ (RP4).

Většina respondentů se shoduje, že biologickou rodinu vnímá jako součást identity přijatého dítěte. S výjimkou jedné respondentky, všichni osvojitelé ve svých výpovědích uvedli, že pokud dítě vyjádří přání se se svými rodiči setkat, budou se snažit mu být oporou a pomocníky v hledání. Pěstounské rodiny, které jsou však ve většině případů ve vztahu k biologické rodině v odlišné situaci než rodiny s osvojeným dítětem, vyjádřily velmi různorodé názory a zkušenosti s biologickými rodiči dítěte. Podle některých pěstounů zatím kontakt není vhodné zajistit, v jiných pěstounských rodinách již k pravidelnému styku s příbuznými dítěte dochází. Častěji se však ve výpovědích objevovaly negativní zkušenosti a takové názory, že styk s biologickou rodinou dítěti spíše neprospívají.

9.9 Systém náhradní rodinné péče

V závěrečné kapitole interpretace získaných dat se pokusím vyložit: **Jak osvojitelé a pěstouni pohlíží na současné nastavení systému náhradní rodinné péče v ČR.** Jedná se o dílčí výzkumnou otázku č. 9.

Většina respondentů hodnotila systém NRP především z pohledu svých zkušeností. Několik respondentů uvedlo, že se systémem v České republice souhlasí a nic zásadního by neměnili. Naopak jiní vyjadřovali kritiku s nastavením celého systému a navrhovali možné změny.

Nejčastěji respondenti vyjadřovali nesouhlas se stanovenými dobami, kdy mohou zákonní zástupci vyslovit nezájem o dítě. *„Já vim, že se teď dbá víc na práva biologické rodin, ale já si myslím, že by se prostě mělo dbát hlavně na práva dětí“* (RO5). Především délka šesti měsíců pro vyslovení kvalifikovaného nezájmu se náhradním rodičům jevila jako zbytečně dlouhá. Podle respondentů by zkrácení této doby prospělo hlavně dětem, které by tak mohly jít do rodin mnohem dříve, než je tomu doposud. *„...každý den je hrozně znát“* (RP5). *„Já jsem viděla ten rozdíl velkej. Holce byly dva a půl měsíc a klukovi tři čtvrtě roku“* (RO3).

Několik účastníků šetření by dále uvítalo více návazných služeb pro náhradní rodiče. Přestože se díky neziskovým organizacím situace zlepšuje, potřebných služeb je stále málo. Respondenti se domnívají, že by měl také větší podporu a pomoc zajišťovat stát. *„Ty sociální pracovnice jsou fakt strašně přetížené a prostě tady chybí někdo, kdo by tu rodinu od začátku vedl“* (RP5). Respondentka se zdravotně postiženým chlapcem v pěstounské péči vyjádřila konkrétně potřebu kvalitnější a propracovanější služby respitní péče. Přestože rodina spolupracuje s několika neziskovými organizacemi, respitní péče s kvalifikovaným personálem, který by umožnil pobyt chlapce mimo rodinu i přes noc, podle pěstounky v okolí jejich bydliště chybí.

Dále pěstouni negativně hodnotili potřebu souhlasu zákonného zástupce v některých záležitostech. Například převzetí lékařské zprávy chlapce v pěstounské péči trvalo nepřiměřeně dlouho, neboť biologičtí rodiče nebyli k zastížení. V jiném případě se při pobytu chlapce v léčebně zpozdil jeho nástup do tamní školy. *„...to bych řekla, že je velká díra, protože tady jsme ho do školy*

normálně mohli zapsat a v léčebně, kde byl asi měsíc, tak tam musel být souhlas zákonného zástupce“ (RP3).

Několik respondentů se také vyjádřilo k problematice profesionální pěstounské péče v České republice. Přestože považují tuto zvláštní formu pěstounské péče za velice zajímavou, v současném nastavení systému NRP si ji nedokážou plně představit. Nedostatek informovanosti a podpory od státu podle respondentů totiž způsobuje nedostatek profesionálních pěstounů, kteří by rádi tímto způsobem dětem pomohli. *„Když už pěstounskou péči zavedli takhle profesionálně, tak by měli ty pěstouny trochu podporovat, ať už finančně nebo prostřednictvím nějakých služeb, ale to se moc neděje“ (RO4).*

Někteří respondenti se naopak k systému NRP nijak konkrétně vyjadřovat nechtěli. Jako důvod uvedli, že této velmi komplikované problematice dostatečně nerozumí a proto ji nemohou objektivně zhodnotit.

Většina respondentů vyjadřovala své názory na systém NRP především v souvislosti se svými zkušenostmi. Účastníci šetření převážně hodnotili systém náhradní rodinné péče v České republice jako nedostatečně propracovaný a navrhovali možné změny, které by mnohým žadatelům, náhradním rodičům, ale i samotným dětem velmi pomohly. Nejdůležitější nedostatek respondenti vidí v příliš dlouhé době pro vyslovení kvalifikovaného nezájmu o dítě zákonnými zástupci. Zkrácení této doby by podle náhradních rodičů pozitivně ovlivnilo především rozvoj dětí, pro které je rodina neoptimálnějším prostředím. Dále by také uvítali více návazných služeb pro náhradní rodiče. Jedna pěstounka vyslovila potřebu profesionálnější respitní péče, jiní více odborně vedených akcí a programů pro osvojitele a pěstouny. Mnozí rodiče v této souvislosti dodávali, že vedle nestátních neziskových organizací by měl náhradní rodiny více podporovat stát. Několik respondentů se také vyjádřilo k pěstounské péči na přechodnou dobu.

10 Shrnutí šetření

V následující kapitole bych ráda shrnula zjištění, k jakým jsem dospěla, a odpověděla tak na hlavní výzkumnou otázku: **Jak vnímají osvojitelé a pěstouni své náhradní rodičovství v rámci současného systému náhradní rodinné péče v České republice?**

Pohled osvojitelů a pěstounů na své náhradní rodičovství, dle mého názoru závisí v první řadě na motivaci, která je vedla k přijetí dítěte. Účastníci šetření, kteří přijali dítě do osvojení, shodně uvedli pouze jeden motiv, a to neplodnost, jež jim bránila v založení rodiny. Z tohoto důvodu také osvojitelé žádali ve všech případech zdravé dítě co nejnižšího věku, aby se jejich společný život co možná nejvíce podobal běžné rodině. Oproti tomu pěstouni, jejichž rodičovství již bylo naplněno, vyjadřovali potřebu pomoci dítěti, které nemá možnost vyrůstat ve vlastní rodině. Do pěstounské péče tak respondenti přijali zejména děti romské, vyššího věku nebo děti se zdravotním postižením. Přestože tedy byla motivace u jednotlivých účastníků šetření různá, pro všechny byla společná jejich touha po (dalším) dítěti.

Příchod dítěte do rodiny vnímali všichni respondenti jako velkou změnu ve svém životě. Kromě absence těhotenství osvojitelé považovali své náhradní rodičovství a změny, které plynou z příchodu dítěte, za stejné, popř. podobné jako v klasické rodině. Z důvodu, že téměř všichni osvojitelé přijali do péče kojence, také adaptace dítěte byla ve většině případů bezproblémová. Naopak pěstouni ve svých výpovědích uváděli obtíže, se kterými se z počátku museli potýkat. Skutečnost, že se součástí rodiny stalo dítě s delší životní historií a určitou mírou psychické deprivace, adaptaci všech členů rodiny značně ztěžovala. Díky této odlišnosti také dítě vyžadovalo větší péči pěstounů, což bylo mnohdy pro celou rodinu velice zatěžující. Zvládat obtížné situace pěstounům pomáhá styk s jinými rodinami, které mají dítě také v NRP. Největší oporou je však pro všechny respondenty nejbližší rodina a to zejména rodiče osvojitelů a pěstounů. Přestože se z počátku náhradní rodiče potýkali spíše s jejich nepochopením, po určité době své „náhradní prarodičovství“ přijali. Pouze jedna pěstounka uvedla, že její matka děti v pěstounské péči nepřijala a trvale přerušila styk s celou rodinou své dcery pěstounky.

Reakce ostatních lidí, se kterými náhradní rodiny přicházejí do kontaktu, na přijetí dítěte reagovali různým způsobem. Kromě podpory a povzbuzení se rodiny setkávali i s nepochopením či podezíráním z vypočítavosti. Účastníci šetření s přijatými dětmi odlišného etnika zmínili ve svých výpovědích také reakce okolí s xenofobním či rasistickým podtextem. Přes všechny problémy, se kterými se rodiny potýkají, však respondenti zdůrazňovali také obohacení života a radost, kterou dítě do rodiny přineslo.

Jako významné specifikum náhradního rodičovství vnímaly osvojitelské a pěstounské rodiny minulost a biologickou rodinu dítěte. Všichni respondenti se shodovali, že každé dítě má právo znát svou minulost. Podle náhradních rodičů je nejlepší také dítěti říct vše důležité co nejdříve, aby se pravdu nedozvědělo od někoho jiného nevhodným způsobem. Většina respondentů uváděla jako optimální věk dva až tři roky, kdy formou pohádek či příběhů, dítěti sdělili, za jakých okolností se stalo součástí rodiny. Jiní dítěti řekli pravdu před nástupem do základní školy. Mnohé náhradní rodiny považují za velmi důležité také nadále dítě seznamovat s jeho životní historií zejména prostřednictvím návštěv ústavního zařízení, ve kterém bylo umístěno, a setkáními s jinými náhradními rodinami. Pouze jedna pěstounka s chlapcem, jehož postižení znemožňuje pochopení náhradního rodičovství, uvedla, že o jeho minulosti ani biologických rodičích s ním nehovoří. Ostatní rodiny biologickou rodinu vnímají jako součást identity přijatého dítěte a jeho právo na styk s biologickou rodinou respektují. Téměř všichni náhradní rodiče tak uvedli, že pokud dítě vyjádří přání se s biologickou rodinou setkat, budou se snažit v jejím hledání a zkontaktování dítěti pomoci. Pěstounské rodiny, které jsou s biologickou rodinou již v kontaktu, vyjádřily velmi různorodé názory a zkušenosti. Ve výpovědích se objevilo jak pozitivní tak negativní hodnocení vzájemných vztahů. V případě jedné pěstounské rodiny dokonce došlo k několika soudním sporům s biologickými rodiči o svěření dítěte do péče.

Systém NRP respondenti hodnotili především v souvislosti se svými zkušenostmi, ať už při procesu získání dítěte do péče nebo po jeho přijetí. Získání vytouženého dítěte do osvojení nebo pěstounské péče náhradní rodiče vnímali velice rozličně. Někteří hodnotili proces jako uspokojující, především jeho

rychlost a plynulost, a proto by také na zavedených postupech nic zásadního neměnili. Na druhou stranu jiní vyjadřovali názor, že je proces zbytečně zdlouhavý a zatěžující. Vedle složitých administrativních požadavků a náročných psychologických posouzení mnozí respondenti zmiňovali také odměřený přístup či nevhodné poznámky ze strany zprostředkovatelů NRP. Především pěstouni tento neprofesionální přístup státních zaměstnanců řešili spoluprací s pracovníky neziskových organizací, jejichž přístup byl mnohem vstřícnější a lidštější. V rámci procesu získání dítěte do péče všichni respondenti shodně ve svých výpovědích vyzdvihovali nesporný význam odborné přípravy. Osvojitelé a pěstouni, kteří se přípravných kurzů účastnili, je hodnotili jako zajímavé a velmi přínosné. Respondenti, kteří žádali o dítě před rokem 2000 a přípravných kurzů se tak neúčastnili, se shodli na tom, že by tyto kurzy uvítali, protože je vnímají jako velmi potřebné.

Změnu by však většina respondentů uvítala ve stanovených dobách, kdy mohou zákonní zástupci vyslovit nezájem o dítě. Především zkrácení šestiměsíční doby pro vyslovení kvalifikovaného nezájmu by podle náhradních rodičů prospělo hlavně dětem, které by tak mohly jít do rodin mnohem dříve, než je tomu doposud.

Dále se několik účastníků šetření vyjádřilo k nedostatku návazných služeb pro náhradní rodiče. Přestože se díky neziskovým organizacím situace zlepšuje, potřebných služeb je stále málo. Respondentka se zdravotně postiženým chlapcem v pěstounské péči vyjádřila konkrétně potřebu kvalitnější a propracovanější služby respitní péče. Náhradní rodiče také ve svých výpovědích často zdůrazňovali názor, že by měl v tomto ohledu větší podporu a pomoc zajišťovat stát. Někteří pěstouni by také uvítali větší práva v rozhodování o některých záležitostech týkající se dítěte. Podle respondentů tak dochází ke zbytečným průtahům a někdy i k znemožnění některých pro dítě důležitých záležitostí.

Několik respondentů se vedle svých zkušeností vyjádřilo i k problematice pěstounské péče na přechodnou dobu. Přestože má podle výpovědí tato forma v systému NRP své místo, je nutné ji více propracovat, aby zcela splnila svůj účel.

ZÁVĚR

Prostřednictvím diplomové práce jsem se pokusila nastínit problematiku náhradní rodinné péče a poukázat na její důležitost. Přestože se o otázce opuštěných dětí a situaci rodičů, kteří přijali nebo chtějí přijmout dítě do péče, diskutuje více než v minulosti, je podle mého názoru potřeba stále více informovat nejširší veřejnost o záležitostech týkající se náhradního rodičovství a upozorňovat na nedostatky systému náhradní rodinné péče. Diplomová práce je proto zaměřena jak na teoretické poznatky týkající se této problematiky, tak na názory osvojitelů a pěstounů, které mohou být přínosné jak pro laickou veřejnost, tak pro odborníky podílející se na legislativních změnách náhradní rodinné péče v České republice.

Pro naplnění cílů diplomové práce jsem v teoretické části nejprve vymezila základní pojmy a přiblížila rodinu a její význam pro člověka. Podala jsem také ucelený přehled jednotlivých forem náhradní rodinné péče v České republice a uvedla nejpodstatnější specifika náhradního rodičovství. Protože je problematika náhradní rodinné péče velice rozsáhlá, je právně ukotvena v mnoha mezinárodních i vnitrostátních legislativních dokumentech. Těm nejzákladnějším jsem se věnovala v závěrečné kapitole teoretické části.

V praktické části jsem se zaměřila na konkrétní osvojitele a pěstouny, jejichž názory jsem získala prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. S ohledem na cíl této části práce jsem se pokusila odhalit pohled náhradních rodičů na problematiku náhradní rodinné péče a poukázat na rozdíly mezi názory a zkušenostmi osvojitelů a pěstounů. Z výpovědí respondentů však vyplynulo, že odlišnost pohledů na náhradní rodičovství a systém náhradní rodinné péče není dán pouze zvolenou formou náhradní rodinné péče, ale také jinými aspekty, jako je například zdravotní stav, míra psychické deprivace nebo etnický původ dítěte.

Při získávání potřebných informací mě také velmi překvapil otevřený přístup náhradních rodičů hovořit o mnohdy velmi důvěrných věcech. Zejména pěstouni vyjadřovali přímo potřebu sdělovat své starosti, problémy, ale i radosti, které pěstounství přináší. Naopak osvojitelé si své soukromí chránili o něco více, přesto se o své názory také s nesmírnou ochotou podělili. Přestože se rodiče potýkají s některými nepříjemnostmi a problémy, na své náhradní rodičovství

všichni účastníci šetření nahlíží velmi pozitivně a svůj život si už bez přijatého dítěte nedovedou představit. Spolupráce s náhradními rodiči mě také natolik oslovila, že pokud budu mít možnost, velmi ráda bych se jí věnovala i v budoucím profesním životě.

Téma náhradní rodinné péče je velice obsáhlé a rozsah diplomové práce tak bohužel neumožňuje zachytit všechny důležité aspekty této problematiky. Přesto věřím, že jsem přispěla k jejímu obohacení a současně poukázala i na možná témata pro další šetření a výzkumy.

SEZNAM PRAMENŮ

Monografie

ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině : nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 119 s. ISBN 80-7178-578-4.

BUBLEOVÁ, V., et al. *Adopce.com : Průvodce náhradní rodinou péčí*. 3. vyd. Praha : Středisko náhradní rodinné péče, 2007. 15 s. ISBN neuv.

DONOVAN, D., MCINTYRE D. *Healing the hurt child : a developmental-contextual approach*. 1. vyd. New York : W. W. Norton & Company, 1990. 336 s. ISBN 978-0-393-70093-0.

GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha : Grada publishing, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

HARTL, P., HARTLOVÁ H. J. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha : Portál, 2010. 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HOFROVÁ, V., ROTREKLOVÁ, E. *Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů*. Brno : TRIADA, 2009. 38 s. ISBN 978-80-254-4588-4.

HRUŠÁKOVÁ M., KRÁLÍČKOVÁ Z. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2006. 398 s. ISBN 80-7239-192-5.

KOLUCHOVÁ, J. *Psychický vývoj dětí v pěstounské péči*. Praha : MPSV ČR, 1992, 140 s. ISBN 80-85529-01-7.

KOLUCHOVÁ, J., et al. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha : Portál, 2002. 152 s. ISBN 80-7178-637-3.

KONEČNÁ, H. *Na cestě za dítětem : dvě malá křídla*. 1. vyd. Praha : Academia, 2003. 318. ISBN 80-200-1055-6.

KOVAŘÍK, J., et al. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 167 s. ISBN 80-7178-957-7.

LOVASOVÁ, L. *Rodinné vztahy*. 1. vyd. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 32 s. ISBN 80-86991-66-0.

MATĚJČEK, Z. *Jak a proč nás trápí děti*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 1997. 187 s. ISBN 80-7169-587-4.

MATĚJČEK, Z., et al. *Náhradní rodinná péče : průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999a. 184 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. vyd. Praha : Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. 2. vyd. Praha : Avicenum, 1989. 335 s. ISBN 08-056-89.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 1999b. 144 s. ISBN 80-7169-897-0.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, O. *Sociální služby*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 183 s. ISBN 978-80-7367-310-9.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

RADVANOVÁ, S., et al. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1979. 132 s. ISBN 14-198-80.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2009. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

SCHOOLEROVÁ, J. E. *Adopce : vztah založený na slibu : užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny*. Praha : Návrat domů, 2002. 217 s. ISBN 80-7255-066-7.

SMUTKOVÁ, L. *Sociální práce s rodinou*. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007. 107 s. ISBN 978-80-7041-069-1.

SOBOTKOVÁ, I. *Pěstounské rodiny : jejich fungování a odolnost*. 1. vyd. Praha : MPSV, 2003. 142 s. ISBN 80-86552-62-4.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 173 s. ISBN 80-7178-559-8.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. Boskovice : Albert, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ K., et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁVROVÁ, A. Proces vyřizování žádostí. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. 1. vyd. Praha : IREAS, 2007. s. 219-229. ISBN 978-80-86684-47-5.

VESELÁ, R., et al. *Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy*. 1. vyd. Praha : Eurolex Bohemia, 2003. 262 s. ISBN 80-86432-48-3.

Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2006. 1. vyd. Praha : MPSV, 2007. 228 s. ISBN 978-80-86878-54-6.

Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2007. 1. vyd. Praha : MPSV, 2008. 196 s. ISBN 978-80-86878-83-6.

Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2008. 1. vyd. Praha : MPSV, 2009. 180 s. ISBN 978-80-7421-004-4.

Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2009. 1. vyd. Praha : MPSV, 2010. 156 s. ISBN 978-80-7421-022-8.

Pěstounská péče na přechodnou dobu. Praha : MPSV, 2009a. 4 s. ISBN neuv.

Průvodce pro náhradní rodinnou péči. Praha : MPSV, 2009b. 6 s. ISBN neuv.

Sborníky a periodika

BUTULOVÁ, B. Kde mám své kořeny? *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 2010, 3, s. 9-11. ISBN neuv.

BUČKOVÁ, P., BUTULOVÁ, B. Kontakt dítěte v pěstounské péči s jeho původní rodinou. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 2010, 4, s. 15. ISBN neuv.

ČOŽÍKOVÁ, M. Cesta k přijetí dítěte do náhradní rodinné péče. In VAŠŤATKOVÁ, J., VYHNÁLKOVÁ, P. *Rodina a náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Olomouc : Hanex, 2008. s. 7-34. ISBN 978-80-7409-013-4.

KOUDELOVÁ, V. Projekt Asistovaný kontakt. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 2010, 1, s. 4-5. ISBN neuv.

NEDOROST, L., VĚTROVEC, V. Osvojení dítěte. *Učitelské noviny*. 2003, 31, s. 17. ISSN 0139-5718. ISBN neuv.

KREMLÁČKOVÁ, E., DOFKOVÁ, O. Tzv. hostitelská péče. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 2008, 3, s. 6-7. ISBN neuv.

ZEZULOVÁ, D. Přínos a problémy hostitelské péče. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 2010, 2, s. 8-9. ISBN neuv.

Internetové zdroje

BUBLEOVÁ, V., et al. *Průvodce náhradní rodinnou péčí* [online]. 5. přeprac. vydání. Praha : Středisko náhradní rodinné péče, 2010 [cit. 2011-01-28]. Dostupné z WWW: <nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf>. ISBN neuv.

PÁVKOVÁ, E. Pěstouni, jejich děti a biologičtí rodiče. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče : sborník z V. celostátního semináře NRP* [online]. Brno : TRIALOG, 2005 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <www.triada-centrum.cz/nrp/sbornik.pdf>. ISBN neuv.

SOBOTKOVÁ, I. Biologické rodiny dětí, které jsou navrhovány do náhradní rodinné péče. *E-psychologie* [online]. 2010, 4, 1, [cit. 2011-02-11]. Dostupný z WWW: <http://e-psycholog.eu/pdf/sobotkova.pdf>. ISSN 1802-8853.

Zákonné normy

Sdělení č. 43/2000 Sb. m. s., o Úmluvě o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Otázky rozhovoru s osvojiteli a pěstouny

Příloha č. 2: Rozhovory s osvojiteli a pěstouny

Příloha č. 1: Otázky rozhovoru s osvojiteli a pěstouny

1. Proč jste se rozhodli přijmout dítě do náhradní rodinné péče?
2. Proč jste se rozhodli právě pro osvojení / pěstounskou péči?
3. Jaké dítě jste si přáli přijmout do péče?
4. Jak jste byli spokojeni s přístupem pracovníků, kteří se na zprostředkování náhradní rodinné péče podíleli?
5. Byli jste před přijetím dítěte dostatečně informováni o náhradní rodinné péči ze strany pracovníků? Nebo jste hledali informace jinde?
6. Ovlivnily nějak získané informace vaše rozhodnutí?
7. Jak hodnotíte proces získání dítěte do osvojení / pěstounské péče?
8. Byli jste dostatečně informováni o tom, proč je dítě v náhradní rodinné péči?
9. Jak vnímáte systém náhradní rodinné péče v ČR? Změnili byste něco?
10. Změnily se nějak vaše představy o osvojení / pěstounské péči po přijetí dítěte?
11. Jak Vás ovlivnilo přijetí dítěte do péče? Změnilo se něco?
12. S jakou reakcí okolí jste se setkali či setkáváte? Jaké byly postoje dalších členů rodiny?
13. Jaký je Váš názor na sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství?
14. Mluvíte či chcete mluvit s dítětem o jeho biologických rodičích, popř. mu umožnit s nimi i kontakt?
15. Co byste poradili či doporučili žadatelům o náhradní rodinnou péči nebo čerstvým osvojitelům / pěstounům?
16. Stýkáte se s nějakou jinou osvojitelskou / pěstounskou rodinou popř. jinými osvojitelskými / pěstounskými rodinami?
17. Můžete prosím na závěr shrnout jaká hlavní pozitiva a negativa má podle Vás přijetí dítěte do náhradní rodinné péče?
18. Máte pocit, že jsem se na něco podstatného zapomněla zeptat? Chtěli byste dále něco vyjádřit?

Příloha č. 2: Rozhovory s osvojiteli a pěstouny

RO1: Adamovi

Na úvod bych se Vás zeptala, zda bydlíte s manželem a kolik je Vám let?

„Ano, žiju s manželem, mě je 57 a manželovi 58 let. Bydlí s námi i náš adoptovaný syn, kterému bude 18let.“

Kdy jste podali žádost o osvojení?

„Jejej, tak to si už vůbec nepamatuju, ale dalo by se to spočítat. Počkejte, bylo to asi v roce 1991 a kluka jsme dostali v 1996. Tehdy mu bylo necelých tři a půl let.“

Proč jste si s manželem osvojili dítě, jaká byla Vaše motivace?

„No, nemohli jsme mít svoje, tak proto. Bylo nám taky tenkrát už docela hodně let. Když jsme podávali žádost, tak nám bylo už skoro čtyřicet a nechtěli jsme být s manželem prostě sami, že jo.“

Proč jste se rozhodli právě pro osvojení?

„Hned od začátku jsme byli rozhodnutí pro osvojení, žádná jiná varianta nás ani nenapadla.“

Jak jste byli spokojeni s přístupem zprostředkovatelů?

„Jo, všichni byly v pohodě. Nebyl tam nikdo, s kým bychom měli problémy. No, počkejte, při tom prvním setkání se sociální pracovníci, když jsme chtěli podat tu žádost, tak ona jako, jestli si nemyslíme, že už je pozdě se starat o dítě, než se to jako vyřídí a tak, tak že budeme zase starší. No, byla to sice pravda, ale prostě to neřekla moc hezky, no.“

Byli jste před přijetím dítěte dostatečně informováni o náhradní rodinné péči ze strany pracovníka?

„Myslím, že jo. Měli jsme totiž tolik těch schůzek, to bylo hrozný. To víte, už je to dávno, ale myslím, že jo.“

A hledali jste třeba i nějaké informace jinde než u pracovníků?

„Ne, určitě ne, všechno nám řekli oni. To víte, tenkrát ještě nebyl internet a tak.“

Ovlivnily nějak získané informace vaše rozhodnutí?

„Ne, byly jsme pevně rozhodnutí, že chceme dítě a nic nás nepřesvědčilo o opaku.“

Jaké dítě jste si přáli? Uváděli jste nějaké požadavky při podání žádosti?

„No, určitě, aby bylo zdravý a na pohlaví nám nezáleželo. Co se týče věku, tak to už nevím do kolika let jsme tam napsali.“

A co se týče etnika?

„Myslíte, jestli bychom si vzali cikána? To už si přesně nepamatuju, ale jestli by nám ho pak nabídli, tak to bychom se asi hodně rozmýšleli.“

Jak hodnotíte proces získání dítěte do osvojení?

„No, hlavně to bylo hrozně dlouhý. Čekali jsme vlastně skoro 5 let. A ty testy? To bylo hrozný, kolik informací po nás chtěli. Asi čtyři hodiny jsme dělali jenom ty testy. Bylo to fakt náročný.“

Byli jste dostatečně informováni o tom, proč je dítě v náhradní rodinné péči?

„To sice ano, ale až potom, co jsme řekli, že si ho teda vezmeme. Řekli nám, že ho vychovávala babička, protože matka už měla čtyři děti a otec zemřel. Ale pak prý babička onemocněla nebo zemřela, to už přesně nevím, tak musel do toho domova.“

S jakou reakcí okolí jste se setkali či setkáváte?

„No, všechno bylo dobrý. V práci i pak ve škole, všechno bylo v pořádku. Žijeme teda v malém městě, ale s ničím negativním jsme se nesetkali.“

A příbuzní?

„Taky dobrý. My máme všechny příbuzný dost daleko, takže nemůžu úplně posoudit, jak to přijali, ale myslím, že dobře.“

Změnily se nějak vaše představy o osvojení po přijetí dítěte?

„Ne, myslím, že ne. Bylo to náročné, ale s tím jsme počítali.“

Jaký je Váš názor na sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství?

„No, my jsme mu to řekli před tím, než šel do školy. Že jsme si ho tam vyzvedli a tak. Já už nevím přesně, jak jsme mu to vysvětlili, ale tak nějak. Celkově o tom spíš moc nemluvíme. Aleš to ví a to je hlavní.“

Mluvíte či chcete mluvit s dítětem o jeho biologických rodičích, popř. mu umožnit s nimi i kontakt?

„Nedošlo tam ke kontaktu a on ani nechce. A vlastně ani my nechceme a o těch lidech nic nevíme. Když jsme si ho tam vyzvedávali, tak o těch jeho sourozencích

ani matce nikdo nic nevěděl a my se o to ani nezajímali, nezajímáme a nikdo z členů rodiny na to ani nemyslí.“

Jak vnímáte systém náhradní rodinné péče v ČR? Změnila byste něco?

„Změnila bych hlavně to, aby celej ten proces nebyl tak složitěj a zlouhavej. Vím, že by se ty rodiče měli prověřit, ale proč tak nesmyslně. Třeba ty psychotesty mi přišli zbytečně dlouhý. Těch dětí je přeci hrozně moc v těch ústavech a do rodin jde jich málo. Když jsme si pro Aleše byly v tom děcáku, tam těch dětí bylo. Takovej krásnejch. Třeba takový malý krásný dvojčátka v takový ohrádce.“

Jak Vás ovlivnilo osvojení dítěte? Změnilo se něco?

„To víte, před tím měl člověk jenom práci a pak se to najednou všechno změnilo. Žádný babičky, dědečky jsme neměli, starali jsme se sami, jak to šlo a do školky šel vlastně až v pátým roce.“

Co byste poradila či doporučila žadatelům či čerstvým osvojitelům?

„Hodně se dítěti nebo dětem věnovat, aby si zvykly, přilnuly. Aleš si ze začátku třeba dával všechny hračky pod peřinu. Já mu říkala: „To jsou ale všechno tvoje hračky, nemusíš je schovávat, nikdo ti je nevezme.“ A on: „Opravdu jsou jenom moje?“ Báł se prostě, aby mu je nikdo nevezal. Nebo když jsem někam šla, tak se hrozně báł, že se nevrátím. Třeba když jsme někdy byli na nákupu, tak jsem musela všechny tašky položit a pochovat ho. Chtěl se pořád chovat a mazlit. Dělalí jsme si z něj s manželem pak trochu srandu, že se bude chtít s náma mazlit, i když půjde na vojnu.“

Stýkáte se s nějakou jinou osvojitelskou rodinou?

„Vím, že byly v obci ještě asi 3 rodiny, ty se ale už všechny odstěhovaly. Jinak nevím, ani mě to nikdy nezajímalo.“

Má podle Vás osvojení nějaká pozitiva a nějaká negativa?

„No, možná, že ten stres je negativum, aby bylo všechno v pořádku, ale to je i u vlastních dětí. Blbý můžou být třeba problémy s biologickýma rodičema. Co když třeba dítě uteče za vlastníma rodičema. To bych nepřežila. A taky negativně vidím ten dlouhej čas, co jsme na Aleše čekali.“

A nějaká pozitiva vás napadnou?

„To fakt nevím, ted' mě nic nenapadá.“

Na závěr se Vás už jenom zeptám, jestli jsem podle Vás na něco podstatného zapoměla nebo byste chtěli ještě něco říct?

„Ne, myslím, že vše bylo řečeno.“

Děkuji za rozhovor a nashledanou.

RO2: Doubravová

Na začátku se Vás zeptám na základní informace. Jedná se o osvojení, že ano?

„Ano.“

Dále se zeptám na členy rodiny.

„Teď jak bydlíme? No, takže já, přítel a kluci. S manželem jsme se rozvedli 2 roky po osvojení kluků. Situaci prostě neunesl.“

A kolik je Vám a přítelovi let?

„Mě je 39, přítelovi 35 a klukům je 11.“

Pak se zeptám, kdy jste podali žádost o osvojení?

„Kluci se narodili v 1999 a žádost jsme podali v roce 1998, v červnu.“

A do rodiny kluci přišli kdy?

„6. října 1999. Klukům bylo něco přes 2 měsíce.“

Děkuji. Dále se zeptám, proč jste se rozhodli osvojit dítě?

„Protože nešlo vlastní. Nedařilo se.“

Proč jste se rozhodli právě pro osvojení?

„Bylo nám to doporučeno. Respektive po léčbě pro neplodnost mi to bylo navrhnuo, že si mám dát žádost. Prý to bude rychlejší než ty lékařský procedury, který by stejně nejspíš neměly smysl.“

Jak jste byli spokojeni s přístupem zprostředkovatelů?

„Tady na okresní sociálce, řekla bych, že super, v pohodě. Vycházeli nám vstříc, poradili. Stejně tak i na tý krajský poradně, tak tam taky. Vstřícnej postoj a podpora hlavně. Tady na městě nás měla na starosti paní Drábková. Žádosti s náma vyplňovala a tak.“

Informovala Vás také dostatečně obecně o náhradní rodinné péči?

„Já bych řekla, že až dost. Byli jsme informovaní i tak, jestli si to nechceme rozmyslet, byly jsme jakoby varovaní. Byly nám sděleny prostě i ty rizika. Že to můžou být taky děti takový a takový. Že tam jdou děti, který jsou odložený, že můžou být rodiče alkoholici. Opravdu o tom řeknou všechno, aby ty lidi byly připravený.“

A hledali jste informace o osvojení taky někde jinde nebo jen od té sociální pracovnice?

„Došli jsme na sociálku a tam jsme to řešili. Jinak, že bych se nějak zajímala jinde, to ani ne.“

Ovlivnily nějak získané informace vaše rozhodnutí?

„Já bych řekla, že ani ne. Že to bylo takový to rozhodnutí, že chceme dítě, tak do toho jdeme a je nám jedno, jaký přesně bude. Akorát je pravda, že jsme si říkali, že bysme chtěli co nejmenší.“

A měli jste i jiné požadavky při podání žádosti?

„No, chtěli jsme teda co nejmenší. Tam to bylo rozdělený podle věku nula až rok, tak to jsem tam dala.“

A co se týče dvojčat, to tam bylo nějak specifikováno?

„Ne ne. To když jsme si pak měli průběžně volat, jestli už, tak nás prý vytipovali a bylo nám to nabídnuto a pak jsme se rozhodovali, jestli jo nebo ne.“

A nějaké další požadavky jste tam uváděli?

„No, já jsem to v té době až tak neřešila. Jediný co, tak jsem nechtěla postižený dítě, ale třeba romský dítě by mi v té době nevadilo. Víím, že jsem ještě zaškrtila, že mi nevadí alergie a takový ty věci.“

Jak hodnotíte proces získání dítěte do osvojení?

„Abych řekla pravdu, je to docela náročný. Ty rodiče musí projít takovou procedurou, že fakt někdy obdivuju, že to někdo ustojí. Že se asi musí prostě dokázat, že to dítě fakt chtějí a že na to mají. Respektive mě třeba ty psychologický sezení, to mě teda drásalo. Bylo to docela složitý. My jsme vlastně byli pozvaný na testy, kde jsme dostávali ty otázky, kde jsme bez rozmyšlení odpovídali. To nám teda vyhodnotili. Pak jsme měli lékařský posudky, pak nějaký ty posudky, jak bydlíme. No a pak jsme měli ty sezení, kde byli samý manželský páry a tam nám

teda dělal dětskej doktor přednášky a psychologický hry se hráli. Tam bych řekla, že asi tipovali ty povahy, jaký maj ty budoucí rodiče, jak jsou ochotný do toho jít, protože bylo vidět, že pozorovali, kdo a jak se zachová. Asi to tak mělo bejt, no. A pak když jsme tihle prošli, tak jsme šli ještě na další testy, kde jsme teda měli zase malovat nějaký obrázky a pak to nějak vyhodnocovali, jestli jsme rodinný typy nebo kariéristi a tak. Ale co se týče těch dotazníků, co se vyplňovali tady na městě, přišlo mi to skoro jako dítě na zakázku. Budu chtít modrookou, blondatou holčičku nebo kloučka. Já bych řekla, že chci prostě dítě. Je mi jedno, jestli to bude holka nebo kluk, jestli to bude blondatý nebo tmavovlasý. Takhle si vlastně může říct člověk cokoli a pak jenom čeká, což mi přijde divný.“

A byli jste také dostatečně informováni o tom, proč je dítě v náhradní rodinné péči?

„Řekla bych, že jsme věděli to hlavní. To bych řekla, že nám opravdu teda řekli. Řekli nám, proč je ta matka odložila, kolik jí bylo let, jak probíhal porod, jestli kouřila nebo nekouřila, jestli chodila pravidelně na prohlídky a to je asi všechno. Ona byla uvedena v rodnom listě, ale nebyl teda otec. Myslím si, že co oni věděli, tak nám řekli. I teda její zdravotní stav nám řekli.“

S jakou reakcí okolí jste se setkali či setkáváte?

„Já bych řekla, že když jsme opravdu v těch prvních měsících ty kluky měli, tak hodně se mě docela lidi ptali, jak to, že jsme dostali dva a ještě k tomu bílí a kolik jsme za to zaplatili. A taky takhle malinký a ještě k tomu dvojčata, že jo. I třeba doktor se nás na to zeptal, kolik jsme komu dali peněz.“

A jak to přijali členové širší rodiny?

„Nebyl žádný problém. Akorát mi řekli, ať si to pořádně rozmyslím, protože nevím, jakou dá práci jedno dítě, natož dvě. To bylo teda jediný, co mi řekli. Přijali je a musím říct, že je berou jako vlastní. Prostě je vzali do rodiny. Z manželovy strany to už bylo trochu horší. Tchýni se to nelíbilo. Tchán teda v pohodě a sourozencům to bylo jedno. No a naši vesnici v pohodě. Byla to teda atrakce, že jo, dvojčata adoptovaný. Jako to chodí na vesnici, no.“

Změnily se nějak vaše představy o osvojení po přijetí dítěte?

„No, v tomhle si myslím, že nás před tím na to, jaké to bude, dostatečně připravili. V tom se mi práce dost líbil postup paní ředitelky z kojeňáku i těch pracovnic z tý

krajský poradny, kde nám řekli, že bude dobrý si vzít čtrnáct dní na to, abychom teda..., že za nima můžeme kdykoliv přijet, že tam můžeme u nich být v tom kojeňáku. Taky abychom si to pořádně rozmysleli, že to jsou dvě děti, že to bude náročný. Připravovali mě na to, že to nebude jednoduchý. A abych si zvážila, že oni je nechtěj roztrhnout, že chtěj, aby byli spolu, jestli to teda ustojím. A taky když jsem se léčila a měla jsem jít na to umělý oplodnění, tak tam se většinou objevuje vícečetný těhotenství, takže v tomhle jsem se teda připravovala, že to klidně můžou být dvojčata. A celkově si teda myslím, že jsem žádnou zidealizovanou představu, o tom, jak to pak bude, neměla.“

Jaký je Váš názor na sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství?

„No, odmalinka, od malička jim to říkáme. Co trošičku začali vnímat a začali se vyprávět pohádky, tak se jim začalo říkat o těch miminkách, jak jsme si je byli vybrat. Říkali jsme jim, jak jsme přijeli domů a tam na ně všichni čekali. Vyprávěli jsme jim, jak jsme tam přišli, procházeli jsme tam téma pokojíčkama mezi téma postýlkami a uviděla jsem tam dva hezký kloučky, jmenovali se Davídek a Daník a takhle jsme jim to vyprávěli. Pak jsem jim řekla: ‚Hele tatínku, ty se mě líbej‘. ‚A pani doktorko, ty já bych chtěla, tyhle ty dva kloučky, tohohle Davídka a Daníka‘.“

Mluvíte či chcete mluvit s dítětem o jeho biologických rodičích, popř. mu umožnit s nimi i kontakt?

„No, ještě ne úplně vážně. Daník třeba říkal, jak se teď koukáme na Poštu pro tebe, že kdyby si ho pozvala jeho maminka do té Pošty pro tebe, tak on by ji nechtěl vidět. A ten názor trvá do teď, ale uvědomuju si, že až třeba přijde do puberty, tak se to možná změní. Takže se na to už teď psychicky připravuju na to, že až budou chtít jí hledat, tak se jim budu snažit pomoci. Určitě jim nebudu říkat, že to nemá cenu. Chci totiž, aby oni ve mně pak měli spíš oporu a kamarádku, prostě někoho, kdo jim chce pomoci.“

Jak vnímáte systém náhradní rodinné péče v ČR? Změnila byste něco?

„No, třeba co se týče těch všech procedur, tak já to беру takhle. Kdybych já měla někomu svěřit svoje dítě s tím, že o něj bude pečovat, tak se taky budu snažit vybrat někoho vhodného a nedám ho prvnímu, kdo si o něj řekne. Já si myslím, že je to velká zodpovědnost. Takže já bych asi nic neměnila.“

Jak Vás ovlivnilo přijetí dítěte do náhradní rodinné péče? Změnilo se něco?

„Bylo to hektický a i do teď je to hektický. No, změnil se mi život úplně naruby. Prostě všechno se změnilo, všechno se přizpůsobilo. V klasický rodině se devět měsíců připravují, adoptivní rodiče se připravují asi tak tři neděle, aby tam to dítě mohlo přijít. Teda 3 neděle po tom rozhodnutí, že si to dané dítě vezmou. Tam jsme třeba taky museli mít posudek od sociálních pracovníků, že ten byt máme připravený, že jsme jako schopný, no, že tam mají postýlku, že mají kočárek, že mají oblečení a tak.“

Co byste poradila či doporučila žadatelům o náhradní rodinnou péči či čerstvým osvojitelům?

„Kdyby se mě zeptali, co mají dělat, tak bych jim řekla, ať si dojdou na městské úřad a tak vám všechno řeknou.“

A poradila byste něco čerstvým osvojitelům? Třeba nějakou zkušenost?

„No, určitě bych jim poradila, aby o adopci s dítětem mluvili od mala. Já nevím, no třeba někdo by to dokázal, ale já třeba vím, že bych to nedokázala, říct jim pravdu třeba v deseti letech. Určitě pak by si říkali, že jsem jim celou dobu lhala a já tohle prostě nemám ráda. Když jsou malý tak se jim vyprávěj ty pohádky a tak. Prostě každé má nárok vědět tu svoji identitu.“

Stýkáte se s nějakou jinou osvojitelskou rodinou?

„No, to spíš asi ty přestouni. Ale my ani ne. Jo a teď jsem si ale vzpomněla k té reakci okolí, že když kluci byli ve školce, tak tam se to vědělo, ale když v září nastoupili do školy, tak hned šestého října přišli s bombónama. To my máme druhý narození. A mě pak paní učitelka řekla, že byla zaskočená a nevěděla, co má říct. Protože oni řekli: „My máme druhý narození.“ A když se jich na to paní učitelka zeptala, tak oni řekli: „My jsme adoptovaný.“ A paní učitelka musela všem vysvětlit, co to znamená. Mě to ani nepadlo to paní učitelce říct. Hlavní jsou teda první narozeniny a pak máme mini narozeniny, kdy dostanou jenom nějakou drobnost, nebo si jenom sedneme, koupíme si dětský šampáňo a tím to hasne. No a nebo kluci taky plno lidí šokují tím, že řeknou: „My jsme adoptovaný.“ To všichni koukají, že to jen tak řeknou.“

Můžete prosím na závěr shrnout jaká hlavní pozitiva a negativa má podle Vás přijetí dítěte do náhradní rodinné péče?

„No, pozitivum je, že mám dva krásný kluky. Nic pozitivnějšího nemůže bejt. Že zrovna my jsme měli to štěstí a mohli jsme je dostat. A negativa asi žádný. Ty problémy tam jsou vždycky, ať má člověk děti vlastní nebo nevlastní. Záleží pak jenom na tom, jak to ten člověk ustojí.“

Máte pocit, že jsem se na něco podstatného zapomněla zeptat nebo byste chtěla ještě něco dodat?

„Možná jenom to, že celej ten proces, no, bylo to hrozně rychlý. V červnu 1998 jsme si podali žádost a v říjnu 1999 jsme už měli kluky doma. Měli jsme prostě hrozný štěstí.“

Děkuji a přeji Vám i klukům hodně štěstí.

RO3: Jančíkovi

Děti máte osvojené, že ano?

„Ano.“

Dále se zeptám, zda bydlíte s manželem a kolik je Vám let?

„Ano, žiju s manželem, jsme spolu už dvacet let. Mě bude 43 let a manželovi je 44 let a máme 2 zdravé děti, holčičku a kluka. Janičce teď bylo 14 let a Jirkovi 8 let. Oba jsou teda adoptovaný.“

Kdy jste podali žádost o osvojení?

„No, myslim si, že jsme podávali žádost v roce 1993.“

Kdy přišlo dítě do rodiny?

„Janička k nám přišla v říjnu 1996. Bylo ji tenkrát dva a půl měsíce. Jeli jsme si pro ní do Kojeneckého ústavu do Jičína. Zavolali nám, ať si pro ní přijedeme, ale my jsme neměli vůbec nic, takže jsme na rychlo všechno sháněli, doma jsme vymalovali a jeli jsme si pro ni. A to zrovna ten den mámy druhéj manžel slavil kulatý narozeniny, takže dostal k narozeninám vnučku. U kluka to teda bylo trošku jinak. Báli jsme se totiž, že to bude trvat hrozně dlouho a moc nám teda pomohla sociální pracovnice a čekací doba byla teda jenom rok. A dostali jsme ho, to mu bylo devět měsíců. To si pamatuju, protože bylo zrovna 1. září 2003 a stávkovalo

se, takže jsme to měli s klikou, že jsme prvního jeli pro malýho a druhýho šla Janička do školy, do první třídy.“

Proč jste se rozhodli osvojit dítě?

„Bylo to proto, že nemůžu mít děti. Ale to si myslím, že je důvod asi ve většině případů. O jiný variantě jsme ani nikdy nepřemýšleli.“

Jak jste byli spokojeni s přístupem zprostředkovatelů osvojení?

„Já bych řekla, že velmi. Musím říct, že jsme nikdy neměli s nikým negativní zkušenost. Všichni se snažili pomoci, byly příjemný a ochotný.“

Byli jste před přijetím dítěte dostatečně informováni o náhradní rodinné péči ze strany pracovníků?

„Já myslím, že nám všechno řekli, jak to bude probíhat, co všechno musíme udělat, že k nám přijde sociální pracovníce. Takže asi jo.“

A hledali jste informace ještě někde jinde?

„Ne, nehledali.“

Ovlivnily nějak získané informace vaše rozhodnutí?

„Vůbec ne, chtěli jsme prostě miminko a v té době nás vlastně nic jinýho nezajímalo.“

Jaké dítě jste si přáli?

„Když jsme vyplňovali požadavky na to dítě, tak nám sociální pracovníce říkala, ať tam rozhodně nepíšeme, že bysme přijmuli třeba jiný etnikum, když vyloženě nechceme. Ať to vyloženě napíšeme podle pravdy, protože by pak tím trpělo právě to dítě. Takže jsme teda vyplnili, že chceme zdravý dítě, bílý dítě, že nám je jedno, jestli je to kluk nebo holka a aby bylo co nejmenší.“

A tyto požadavky jste měli stejný v obou případech?

„Ano, měli.“

Jak hodnotíte proces získání dítěte?

„No, v podstatě ty procedury nám hlavně u tý první adopce vyplňovaly čas, kterej plynul, než jsme získali Janičku do péče. Neobtěžovalo nás to, nevadilo nám to, chápali jsme, že to asi musí bejt. A u té druhé adopce už jsme žádnýma testama neprocházeli, protože jsme už byli jakoby prověřeni rodiče. Byli jsme jenom na jednom sezení, kde bylo asi 6 párů rodičů čekatelů na dítě a ještě 3 páry, který už

děti měli adoptovaný. Tam proběhla jenom jakási diskuse, výměna zkušeností a tak. Byli tam teda i rodiče, který měli negativní zkušenosti.“

Byli jste dostatečně informováni o tom, proč je dítě v náhradní rodinné péči?

„Nevím, jestli dostatečně, ale řekli nám teda, co věděli a to, že dcera má dva sourozence, byla jako třetí dítě, tenkrát. Matka snad byla sama a otec snad, jestli byl kriminálník, ale to nevim jistě. A pak ještě, že dědeček měl diabetes. To bylo všechno, co jsme věděli. No, u Jirky víme, že byl taky několikáté dítě a každé dítě ta matka měla s jiným otcem. A co teda ještě víme, že má určitě aspoň jednoho mladšího bráchu. My totiž jezdíme každoročně do Jablonce na takový setkání ke dni dětí a tam nám říkal pan primář, že nás chtěli volat, že má Jirka bráchu, ale pak prý zjistil, že máme malej byt, tak nás pak ani neoslovili, což nám bylo trochu líto, protože bysme adoptovali i toho brášku, ale to už je teď jedno. No a vlastně nás pak chtěli kontaktovat adoptivní rodiče toho bratra a to jsme řekli, že zatím ne.“

S jakou reakcí okolí jste se setkali či setkáváte?

„My jsme se tím nikdy nikde netajili a nikdy jsme se s něčím negativním nesetkali. Máme teda asi štěstí. Reakce byly teda kladný, jenom jsme se nemohli shodnout s naší mamkou, protože ji přišlo hrozně divný, že jsme to od začátku dětem říkali, že chceme, aby to děti věděly, že jsou adoptovaný. Mamka se bála toho, že jim tím ublížíme, když jim to řekneme, že o tom pořád budou přemýšlet, ale teď už je to dobrý.“

A jak reagovala holčička na brášku?

„Jo, dobrý. Chtěla teda spíš ségru, ale má bráchu. V pohodě, no. Kočkujou se jako každej brácha se ségrou, ale mají se rádi.“

A ve škole?

„No, učitelce jsme to řekli, aby nebyla pak nějak zaskočená. A ostatní děti, to bych si tipla, že už to stejně všichni věděj, a s ničím negativním jsme se nesetkali.“

Na tuto otázku už jste asi odpověděla, ale přesto se zeptám, jaký je Váš názor na sdělení pravdy dítěti, že bylo osvojeno?

„Určitě od začátku říkat, protože pak se to ve většině případů ty děti dovědí a je to asi horší. Musim teda říct, že obě děti to vědí a problémy to myslim, že nedělá, teda zatím. Může nastat období, puberta a začnou o tom víc přemýšlet, ale zatím

je to v pohodě. Začali jsme u obou asi ve dvou nebo třech letech formou pohádky.“

Změnily se nějak vaše představy o osvojení i po přijetí dítěte?

„Nezměnily. Náročný to bylo, ale bylo to krásný.“

Mluvíte či chcete mluvit s dítětem o jeho biologických rodičích, popř. mu umožnit s nimi i kontakt?

„To nám taky tenkrát řekli, ať o biologických rodičích mluvíme jako o té pani, aby jsme neříkali maminka, takže v tomto duchu s dětma mluvíme, když se zeptají. A domluvili jsme se s manželem, že když budou chtít poznat své biologické rodiče, tak bysme jim určitě pomohli je vyhledat, ale určitě, až budou dospěli, dřív ne. Zatím teda ani neprojeví žádnou touhu. Nevím teda, proč jim bránit, mají na to určitě právo. Bude to asi těžký pro nás, myslím si, že hodně, ale určitě jim pomůžeme.“

Jak vnímáte systém náhradní rodinné péče v ČR? Změnila byste něco?

„No, myslím si, že by se měli zpřísnit zákony, co se týče toho nezájmu biologických rodičů. Určitě se teda musí počítat třeba s tou laktační psychózou, ale po uplynutí toho šestinedělí už by ty děti mohly jít do rodin i s tím rizikem, že to dítě není vyšetřené, že se tam může něco projevit. Já jsem viděla ten rozdíl velkej. Holce byly dva a půl měsíc a klukovi tři čtvrtě roku. Viděla jsem na něm, tam když jsme si ho brali na procházku a když pak viděl ty známé tváře, tak se rozzářil na ty sestřičky a to člověka fakt mrzí. No, a hůř si teda zvykal doma. U holky jsme to nepozorovali. Takže čím menší dítě, tím lepší. Takže by se to určitě mělo zrychlit. Je to určitě teda v zájmu dětí.“

Jak Vás ovlivnilo přijetí dítěte do náhradní rodinné péče? Změnilo se něco?

„Já bych řekla, že jsme byli hrozně nadšení, ale těžký to bylo. Já si myslím, že když je žena těhotná, tak se připravuje tak nějak postupně a takhle máte během týdne malý dítě doma. Ale teď si tak zpětně uvědomuju, že jsem si to těhotenství odžila na tý mateřský, že přibližně těch devět měsíců mi trvalo se oprostit od toho, že nejsem v práci, že se ten život podřizuje už někomu jinému, že už s manželem nejsme sami za sebe. Už tu máme prostě človíčka, o kterýho se musíme starat a ta práce mi chyběla, takže mi chvíli trvalo, než jsem se přeorientovala, nebo jak to říct.“

Co byste poradila či doporučila žadatelům o náhradní rodinnou péči či čerstvým osvojitelům?

„Asi to, že je třeba o tom s dětma mluvit otevřeně. Myslím si, že se to do budoucna vyplatí. My jim to teda nevnučujeme, ale když přijdou, tak se o tom bavíme. Takže si myslím, že se to vyplatí. No a asi, ať se toho neboje.“

Stýkáte se s nějakou jinou osvojitelskou rodinou?

„Nestýkáme, protože v okolí nemáme nikoho známého. Teda Janička chodila do školky s adoptovanou holčičkou, ale nestýkáme se.“

Vidíte v osvojení nějaké hlavní pozitivum a nějaké negativum?

„Pozitivum je to doufám především pro ty děti, že nevyrostaj v dětském domově. A pozitivum taky pro nás, že nám to naplnilo život. A negativum snad ani žádný. Žádný v tom nevidím.“

Máte pocit, že jsem se na něco podstatného zapomněla zeptat?

„Myslím, že asi bylo všechno řečeno.“

Děkuji Vám a nashledanou.

RO4: Královi

Na úvod bych se Vás ráda zeptala na základní informace o Vaší rodině.

S manželem máte osvojeného syna, že ano?

„Ano, máme syna Kryštofa, kterému je 8 let a je to úplně normální zdravé dítě.“

Také se zeptám kolik je Vám a manželovi let?

„Mě je 46 a manželovi 52 let.“

Kdy jste podali žádost o osvojení?

„Kryštof je u nás od roku 2004, takže žádost jsme podali v roce 2001. No a dostali jsme ho v jeho jednom roce.“

Proč jste se rozhodli přijmout dítě do náhradní rodinné péče?

„Nemohli jsme mít vlastní. Víte, já jsem měla velmi dobré zaměstnání a s manželem, i když jsme dítě chtěli, pořád jsme to odsouvali. No a pak už to nešlo. Chodila jsem dlouho po vyšetřeních a podstoupila jsem i lékařský zákrok, ale nic nepomohlo, tak jsme se rozhodli pro adopci.“

Proč jste se rozhodli právě pro osvojení?

„Prostě jsme chtěli, aby měl naše jméno, abysme byli normální rodina se vším všudy. O jiné variantě jsme nikdy ani neuvažovali.“

Jak jste byli spokojeni s přístupem pracovníků, kteří se podíleli na zprostředkování?

„No, spokojeni jsme teda úplně nebyli. Během všech těch procedur mi přišlo, jako by mě podezřívali, že se kvůli dítěti nevzdám zaměstnání a kariéry a že nebudu dobrou matkou. No a nebo jsme si prostě nepadli do oka, nevím. Ale nějaký velký problémy nám nedělali.“

Byli jste před přijetím dítěte od pracovníků dostatečně informováni o náhradní rodinné péči?

„Něco nám tehdy řekli, ale víc jsme si toho našli na internetu, knížkách, od známých, no kde se dalo. Nikoho, kdo má adoptovaný dítě, teda neznáme. Kdybychom se s někým znali, možná by to bylo lepší, ale myslím, že jsme si toho zjistili sami dost i tak.“

Ovlivnily nějak získané informace Vaše rozhodnutí dítě osvojit?

„I když jsme si našli informací opravdu hodně a některý ty zповědi matek s osvojeným dítětem nebyli zrovna pozitivní, tak jsme do toho šli, protože jsme dítě fakt chtěli.“

Jaké dítě jste si přáli?

„No, víte, my jsme chtěli hlavně kluka a co nejmenšího.“

A co se týče zdravotního postižení a etnika?

„Nevadili nám určitě ty běžný nemoce, alergie a tak, ale postižený bychom asi nezvládli. A romský dítě nebo prostě dítě jinýho etnika jsme taky nechtěli.“

Jak hodnotíte celkově proces získání dítěte do osvojení?

„Bylo to docela náročný. Ta administrativa a všechny ty věci kolem mě fyzicky i psychicky docela vyčerpávaly. Pořád nějaké potvrzení, testy, no bylo toho docela dost. Nejtěžší pro mě bylo získat na všechno čas. Postupně jsem v zaměstnání předávala kolegům pracovní povinnosti, abych na všechny ty přípravy měla čas. Skloubit to všechno s mojí prací bylo opravdu složité, ale nakonec jsme to zvládli. Manžel mi totiž opravdu hodně pomáhal.“

Byli jste dostatečně informováni o tom, proč je dítě v náhradní rodinné péči?

„Jo, asi byli. Teda spíše, co oni věděli, to nám pověděli. Matka prý byla hodně mladá a otce Kryštofa snad ani blíže neznala. Pak ještě něco o nemocech v rodině a jinak nic dalšího asi nevěděli.“

S jakou reakcí okolí jste se setkali či setkáváte?

„Všichni nám to schvalovali a podporovali nás. Kolegyně v práci nás právě před tím přesvědčovala, ať už si tu žádost konečně dáme, takže ta byla pak z Kryštofa celá šťastná, i když ji pak díky tomu přibýlo práce. A nadřízení to docela chápali.“

A jak Kryštofa přijalo další vaše okolí a rodina?

„Moji rodiče teda pořád doufali, že se nám podaří vlastní, tak jim z počátku dělalo problémy Kryštofa za vnuka přijmout, ale pak si je získal a teď s nima tráví docela hodně času. Je to jejich jedinej vnuk. A manžel už teda bohužel rodiče nemá. A jinak v okolí jsme se s ničím negativním neseťkali, tak nevím.“

Změnily se nějak vaše představy o osvojení po přijetí dítěte?

„Ne, myslím, že ne.“

Jaký je Váš názor na sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství?

„Určitě to dítěti říct. Kryštof teda o tom ví, mluvili jsme s ním o tom. Už od malinka jsme mu s manželem vyprávěli pohádky a tak. Okolí o tom ví, takže je pro nás všechny lepší, když to ví od nás.“

Mluvíte či chcete mluvit s dítětem o jeho biologických rodičích, popř. mu umožnit s nimi i kontakt?

„Zatím o nich moc nemluvíme. Sem tam se na ně Kryštof zeptá, tak mu odpovíme, ale že bychom o nich začli my sami, to ne. Ale uvědomujeme si, že až bude větší, tak je asi bude chtít vidět a my mu určitě pomůžeme je najít, ale asi to pro nás nebude lehký. Už teď se na to s manželem pomalu psychicky připravujeme.“

Jak vnímáte systém náhradní rodinné péče v ČR? Změnila byste něco?

„Víte, nedokážu to úplně posoudit. Myslím, že třeba to prověření lidí být musí, ale jestli až takhle složitý, nevím. Nebo proč to tak dlouho trvá? Nevím no. Nebo nedávno jsem taky četla hodně zajímavýj článek o profesionální pěstounské péči. To bylo docela zajímavý, že by některýj děti nemusely být v ústavu, ale u někoho doma. Je to sice trochu zvláštní, ale myslím, že myšlenka je dobrá. Hlavně ten stát

by se ale k tomu měl líp postavit. Když už pěstounskou péči zavedli takhle profesionálně, tak by měli ty pěstouny trochu podporovat, ať už finančně nebo prostřednictvím nějakých služeb, ale to se moc neděje. No a pak se diví, že to nechce nikdo dělat. Jak říkám, úplně do toho systému nevidím, tak nemůžu soudit.“

Jak Vás ovlivnilo přijetí dítěte do náhradní rodinné péče? Změnilo se něco?

„Je, toho se ale změnilo. Byla to teda změna, žádná práce a doma dítě. Než jsem si zvykla, docela to trvalo. Ale teď už jsem zase v práci, a i když volného času nemám moc, čas pro Kryštofa si najdu. Hodně jezdíme na výlety, chodíme plavat, jezdíme na kole. Před tím byl pro mě život jen práce a manžel, teď je to celá rodina a taky ta práce.“

Co byste poradila či doporučila žadatelům nebo čerstvým osvojitelům?

„No, myslím, že se nic doporučit nedá. Každý si tím musí projít sám. Možná bych jim řekla, ať se toho neboje, že to dítě přece za to stojí.“

Můžete prosím na závěr shrnout jaká hlavní pozitiva a negativa má podle Vás přijetí dítěte do náhradní rodinné péče?

„No, pozitivum je to dítě. A negativum? Možná ty biologický rodiče. Nevím, jak to bude, ale docela se bojíme, aby až vyroste, aby se nezměnil jeho postoj k nám jako k rodičům.“

Máte pocit, že jsem se na něco podstatného zapoměla zeptat? Chtěla byste dále něco vyjádřit?

„Možná jenom to, že máme hrozný štěstí, že Kryštofa máme.“

Děkuji a přeji Vám hodně štěstí.

RO5: Vackovi

Nejprve bych se Vás zeptala, zda jsou holčičky osvojené nebo v pěstounské péči?

„No, Veronika je v poručnictví a Vendulka je adoptovaná.“

Dále se zeptám, zda žijete s manželem?

„Žijeme s manželem, no.“

Máte tedy dvě holčičky. Pak zeptám, kolik je Vám a manželovi let?

„Mě je třicet čtyři, ted' mi bude třicet pět a manželovi bude letos čtyřicet.“

A holčičkám je kolik let?

„Verče je třináct, a Vendulce jsou čtyři.“

V jakém roce jste podali žádost?

„O Verču 2001 a o Vendulku v roce 2006.“

A kdy přišly do rodiny?

„2001 a 2006.“

Ten samý rok? To je málo kdy.

„To je pravda.“

Ted' se zeptám na motivaci, proč jste se rozhodli přijmout dítě do náhradní rodinné péče?

„Veroniku proto, že jsme ji znali a moje máma ji měla v hostitelské péči, když ji byly asi tři roky. Ale pak tam začly být nějaký komplikace, vypadalo to, že ji budou chtít odvést někam na druhej konec republiky, i když byla původně domluva, že bude hostitelská péče pokračovat pořád dál a navíc ona už to špatně snášela, my jsme to už špatně snášeli, takže jsme se nakonec já s manželem rozhodli, že si ji vezmeme. Tehdy nám ji dali jenom, nebo jenom, prostě nám ji dali do poručnický péče. Takže v létě 2001 jsme podávali žádost, psali jsme na soud tu žádost a rovnou jsme začali dělat přípravu a psychotesty, který teda byly hodně drsný. Protože jsme byli žadatelé netypický, zaprvé mladý, mě bylo pět a dvacet, manželovi bylo třicet a bez nějakýho důvodu. Takže řešili, zda nám ji daj nebo nedaj. A taky si s náma nevěděli rady, protože tohleto není zvykem, že máte konkrétní dítě. Takže někteří úředníci nevěděli, jakým způsobem to udělat, protože na to nemají tabulky, formuláře a nikdy to nedělali. Takže se nám povedlo díky paní soudkyni, která nám poradila, jak to udělat a nakonec po dlouhých diskusích s pani primářkou Vaňkovou se nám to povedlo. V srpnu jsme vlastně začali a před Vánoce byla doma. No a po letech jsme chtěli miminko a zjistili jsme, že to nejde, takže jsme pak už šli na jisto. Žádost jsme teda podali tou klasickou cestou, podávali jsme ji někdy v lednu 2006 a na začátku listopadu jsme Vendulku dostali ve dvou měsících. Byla to teda docela rychlovka, protože jsme taky nemuseli dělat

znova přípravu, jenom psychotesty a takový ty sociální šetření a tak, ale přípravu nám odpustili. “

Proč jste se rozhodli právě pro osvojení a poručenskou péči, ale na to už jste asi odpověděla?

„No, u Verči, aby to bylo rychle, tak nám to takhle umožnili, ale teď asi v nějaký dohledný době dáme žádost o osvojení, aby to bylo stejný. “

Jak jste byli spokojeni s přístupem lidí, kteří se podíleli na zprostředkování náhradní rodinné péče?

„Myslíte úředníky? No, já myslím, že to nebylo nějaký jako dramatický, nemůžu si stěžovat na ty úředníky. I když pak třeba u tý druhý žádosti to bylo takový, že jsem někdy měla pocit, že vím víc než oni, ale to tam byl takovej mlad'och a jinak byl fajn. Spíš některý pani, když jsme žádali o tu Verču, tak ta jedna pani byla vyloženě neprofesionální. “

A byli jste před přijetím dítěte dostatečně informováni o náhradní rodinné péči ze strany pracovníka? Nebo jste hledali informace jinde?

„Já už si to nepamatuju, to už je tak dávno. No u Veroniky jsme to brali tak, jak to přišlo. Bylo takový hektický, nebylo to tak, že bysme se jako vědomě rozhodovali pro tuhle cestu. Chtěli jsme prostě, aby to dítě bylo u nás, který chtělo bejt s náma. V tom nám pomohla ta pani soudkyně, se kterou jsme se setkali na přípravě. Řekli jsme ji ten příběh a co s tím. Takže nám poradila, jak to napsat, jak postupovat a co žádat, aby to bylo rychlý. Myslim, že jsem tenkrát ani netušila, že to je možný nějaký to poručnictví. A až pak jsem dodatečně všechno zjišťovala. A tehdy to bylo takový divoký, protože když jsme si ji přivezli, tak jsem s ní musela bejt aspoň měsíc doma. Takže jsem si musela vzít v práci neplacený volno, což byli teda hrozně hodný, že mi ho vůbec dali. A s Vendulkou, to už jsem docela věděla, protože člověk se pak o to už zajímá, má známí, který mají taky děti takhle, takže jsem už věděla, no. “

Ovlivnily nějak získané informace vaše rozhodnutí?

„No, u Verči, tak jsme to neřešili vůbec, protože je to jasný, když se rozhodujete pro konkrétní dítě, který znáte. Ale když jdete do neznáma, tak si říkáte, jaký to dítě bude, tak to člověk víc řeší, člověk vyplňuje takový ty dotazníky, kde máte

požadavky, to je strašně těžký najednou říct, co chcete, takže to už jsem řešila daleko víc.“

Na to jsem se právě chtěla zeptat, jaké jste měli požadavky?

„No, tak u Verči to je jasný, to jsme měli prostě Verču a u Vendulky jsme měli dítě do roku, nechtěli jsme psychiatrický zatížení v rodině, chtěli jsme dobrý zdravotní stav, teda jako běžný léčitelný choroby, myslím, že jsme nechtěli teda těžký zdravotní postižení a mentální postižení, nechtěli jsme hepatitidu C, nechtěli jsme HIV, alkohol v těhotenství jsme nechtěli, i když to jsou takový věci, který no... A etnikum jsme měli jakýkoliv.“

A byli jste dostatečně informování o tom, proč je dítě v náhradní rodinné péči?

„Ale jo, i u Verči i u Vendulky pak když vám zavolají, pozvou Vás a ukazují Vám spis, takže tam vlastně jsme si to všechno přečetli.“

Jak hodnotíte celkově proces získání dětí do péče?

„No, já nevím. Ale třeba, když jsem asi po sto padesátý v psychotestech kreslila strom, tak to mi přišlo už strašně vtipný. Strom a postavu jsem teda kreslila už asi tisíckrát. Přišlo mi teda hrozně legrační třeba, že jsme dělali ty psychotesty, ale ty starý, který jsme dělali kvůli Verče, tak ty tam neměli. Což mi přijde fakt zvláštní. Jsem si říkala, že by bylo i třeba zajímavý to srovnat po těch letech. Ani vlastně nevěděli, jaký ty psychotesty jsme dělali a jaký ne. To mi teda přijde, že v tý návaznosti to moc nefungovalo, no. A přípravu jsme tehdy měli a musím říct, že to bylo vesměs dobrý. Všechny ty přednášky teda byly zajímavý. Spíš jsem si říkala, že jako škoda, že to nemůžou mít všichni lidi, protože to bylo fakt zajímavý. Taky se tam člověk setká s dalšíma lidma. I když zrovna z tý přípravy se s nikým nestýkáme, ale bylo to příjemný. No a jinak třeba i dneska chápu věci, který mě vytáčely, třeba právě s tou Verčou. Třeba ty rozhovory s paní primářkou, která nám pořád říkala, že jsme mladý a nedělejte to, budete mít zbytečný komplikace, takže teď už chápu, jak to myslela. Tehdy jsem na ní byla strašně našťvaná, ale dneska to chápu. Jsem teda ráda, že jsem ji neposlechla, a ona asi do toho s náma šla proto, že věděla, že když to ustojíme, tak to fakt chceme a není to rozmar. Ono se to blbě poznává, že jo. Takže proces jako dobrej. No, jasně, že je tam vždycky nějaký idiot, ktorej Vás vytočí a občas některý ty pani jsou prostě mimo a nevím,

co tam dělají. Někteří úředníci jsou prostě jenom úředníci. Ale spíš nemám pocit, jak někdo třeba říká, že je to zdlouhavý a nepříjemný a tak. Prostě jsou tam takové věci, který musíte, třeba, že musíte tisíckrát k doktorovi, aby Vám napsal potvrzení, který stojí stovku, jen tak ho napíše, dá tam razítko a za půl roku tam jdete, protože ho musíte mít znova, protože Vám projde. Musíte ho totiž doložit na začátku a pak ho pořád musíte dokládat. Zbytečná stovka, to je jedno, ale prostě jde o princip. Zbytečněj čas, kdy tam prostě jdete pro potvrzení. A taky potvrzení z práce o příjmech, potvrzení tohohle a tohohle, stohy papírů, tak to mě vytáčí, ale zas na druhou stranu to chápu, že nějaký ten proces bejt musí. Ale zas tak šílený to není. Když stavíte barák, je to horší.

S jakou reakcí okolí jste se setkali či setkáváte?

„No, s různou. Vesměs pozitivní. I když teda pár lidí to nevydejchalo, ale i proto, že ta naše generace lidí se většina k dětem odhodlala až po třicítce a my jsme byli první vlaštoky a ještě jsme měli rovnou velký dítě. Takže to spousta lidí nechápala. Ale nemůžu říct, že bysme se setkali s nějakou negativní reakcí. Trošku jsme teda bojovali s jedněma rodičema, ale taky to nějak přijali a pochopili. A jinak v celý rodině byla velká podpora a pochopení a radost. To bylo teda u Verči a u Vendulky to už pak bylo samozřejmý.“

A jak přijala Veronika mladší sestřičku?

„No, tak lehce žárlí, ale já myslím, že v pohodě. Ony mají velkej věkovej odstup od sebe, takže to je trabl, ale ještě se nezabily, takže dobrý.“

Změnily se nějak vaše představy o náhradní rodinné péči po přijetí dítěte?

„Představy o čem?“

Jestli jste neměli nějaké konkrétní představy, jaké to bude, nějaké ideály?

„Tak to jsme teda žádný ideály neměli. (smích) Nic nás jako úplně nepřekvapilo.“

Dále se zeptám, jaký je Váš názor na sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství?

„Jo, holky to vědí. Názor máme takovej, že je to potřeba. Já jsem zásadně proti tomu tu informaci tajit. A snažíme se podporovat to, aby to věděli, aby chodili do kojeňáku na nějaký takový ty dětský dny a vánoční besídky. Takže to je taky fajn, že už se se spoustou dětí znají. Taky chodíme na to, jak je ten projekt Naše romské

dítě od Střediska náhradní rodinné péče, takže tam se taky setkávají s dalšíma dětma. Taky máme kamarády, který mají taky takhle děti.“

Takže se setkáváte se spoustou rodin.

„Jojo, většinu z nich známe s těch různých akcí, ale je zase pravda, že je nejmíc setkáváme právě tam, protože toho času je málo. No a pak teda máme ještě jedny kamarády, který jsme znali ještě před tím, co jsme měli Verču, a ty si pak adoptovali dva kluky taky romský, takže to jsou takový nejbližší přátelé s dětma.“

Mluvíte či chcete mluvit s dětmi o jejich biologických rodičích, popř. jim umožnit s nimi i kontakt?

„Jojo, mluvíme. Snažíme se mluvit, aby věděly. Teda s Vendulkou moc ne, protože ta je ještě moc malá, ale snažíme. No a kontakt, ten my jim moc umožnit nemůžeme, že jo. To až jim bude osmnáct, tak budou muset dojít na matriku. My totiž sice víme jméno, ale adresu jenom nějakou starou z doby, kdy byl soud. Ale v osmnácti nejsem úplně proti, teda myslím si, že je to logický, že to člověk chce znát, ale spíš si myslím, že víc jak touha po rodičích bude touha po sourozencích.“

Jak vnímáte systém náhradní rodinné péče v ČR? Změnila byste něco?

„No, ted' se to bude asi nějak měnit, že jo. Ta novela se chystá. To jsou pořád debaty, zda profesionální pěstounskou péči, když profesionální pěstouny nemáme. To jsou takový řeči. A ani si nejsem jistá, jestli je to dobrý. Ty zkušenosti z Anglie, kde to tak třeba je, tak ty děti sice nejsou v ústavu, ale jakoby cestujou po těch rodinách. Ty pěstouni, který to mají jako fakt práci a oni je maj třeba dva roky a pak to dítě putuje zase jinam. Třeba za ten svůj život vystřídaj pět rodin, což mi teda nepříjde úplně optimální. Já chápu, že bejt u někoho blízkyho je lepší než bejt v tom ústavu, to samozřejmě jo, ale spíš si to nedovedu představit, že si někdo vezme miminko na dva měsíce, než vlastně může jít do rodiny nebo, že ani neví, jak dlouho ho bude mít, nevím no. Fakt si to nedovedu představit. Myslím si ale, že je tam jinej průšvih a to ty doby, že jo. Bud' šest týdnů od porodu, nebo dva měsíce, když je absolutní nezám. Ale ten půl rok, kdykoli v průběhu projevit ten zájem, aby bylo dítě právně volný, tak to mi přijde opravdu... Já vim, že se ted' dbá víc na práva biologickéjch rodin, ale já si myslím, že by se prostě mělo dbát hlavně na práva dětí. Absurdum je, že budou pořád řešit, jestli matka, která se už

zřekla čtyřech dětí, se náhodou o to pátý nepostará. Nebo matka, která týrala dvě děti, byly jí odebrány a třetí ji nechaj. Já nevím, no. To by musela fakt chodit na nějakou psychoterapii. No, tohle mě prostě vytáčí. I když zase vím, že byly asi i případy, kdy ty děti byly odebrány neprávem a daly matce něco podepsat, aniž by ona věděla, co podepisuje, tak to je samozřejmě špatně. Mysli si, že někdy sanace rodiny jo, ale prostě jsou rodiny, kde to nejde.“

Jak Vás ovlivnilo přijetí dětí do náhradní rodinné péče? Změnilo se něco?

„No, všechno se změní, ale to je tím dítětem, to je jedno, že je to náhradka. Že by se změnilo vyloženě něco, co by souviselo s náhradkou, tak to myslím, že ne.“

Dále tu mám otázku, zda byste něco poradila či doporučila žadatelům o náhradní rodinnou péči či čerstvým osvojitelům nebo i pěstounům?

„Já si myslím, že je to strašně individuální i to, jak to člověk vnímá, jak se s tím popere, i to, jaký dítě dostane. To je tak strašně různý. Jsou lidi, kteří třeba dostanou dítě, který má opravdu velký problémy, ale to i když otěhotníte, tak nevíte, jestli se Vám dítě narodí zdravý, nemocný, s jakou povahou, jestli Vás bude vytáčet a tak. Nebo když vstupujete do manželství, taky nepřemýšlíte nad tím, jestli to dobře dopadne, přitom ta pravděpodobnost, že to dobře nedopadne je procentuelně poměrně vysoká, přes půlku to asi už bude, hodně lidí se rozvádí. A to by si člověk musel říct rovnou, že to nevyjde. Takže přemýšlet, jestli to dobře dopadne, když si vezmete dítě z kojeňáku, je podle mě úplně nesmyslný, protože v životě nemáte na nic záruku. Ale teď je třeba na Adopce. com taková diskuse a kohokoli, kdo se mě zeptá, tak ho na to odkážu, protože tam je jednak nějaký informační přehled, ale taky v té diskusi píšou lidi, kteří mají už nějaký zkušenosti a něco tam napíší a těm lidem to pomůže, když něco nevědí nebo se potřebují zorientovat. A pak jsou taky různý ty kluby adoptivních rodičů a pěstounů, kam můžou chodit. Já jsem shodou okolností byla prizvaná Rozumem a Citem začít pomáhat s klubem, kterej by se měl rozjet ve Václavově. Chodíme teda na klub od Střediska náhradky a to mi přijde úplně skvělý, protože i pro ty lidi, který jsou úplně na začátku a chtějí tu žádost podat a můžou se tam přijít podívat, tak to mi přijde fakt dobrý. Ale když jsme se sem přistěhovali, tak jsem se ptala tady ve Vranově na OSPODu ty paní, která tohle má na starosti, jestli tady něco takovýho funguje a schválně jsem to tak jako testla, jestli mi něco doporučí, tak

zatím nic. A přitom vim, že ve Veselí se o něco snažili. No, ale pani nic. No, tak já nevím, jestli ji to zrovna třeba nenapadlo nebo toho má hodně. To mi třeba přijde, že tyhle ženský, který ty žádosti maj jako první nebo s téma žadatelka se setkávají jako první, tak ty by měly tohle to hlavně propagovat.

V souvislosti s tím se zeptám, jak vnímáte propagaci náhradní rodinné péče v médiích?

„No, já si nemyslím, že se nějak propaguje, naopak si myslím, že když už něco, když je nějaký průšvihovej případ, tak se to zveřejní a náležitě rozmázne viz. Boučková a její rozhovory, který podávala. I když teda chápu, že to pro ni mohla bejt dobrá psychoterapie, ale uškodila tím náhradce, zvláště romských dětí úplně šíleně. A ve chvíli, když se s někým seznámim a ví, že mám dvě romský holky, tak každej řekne: ‚A co ta Boučková?‘ Prostě je to hned jako první napadne. Vůbec neřešej, že je tisíc jinejch případů. Takže to nás hrozně naštvalo, že jsem měla chuť ji inzultovat. Nebo to ne, ale třeba jedna moje kamarádka psala i nějakou petici nebo ji chtěla žalovat nebo něco, už přesně nevím. Ale tohle jsme teda pocítili jakoby všichni. Sem tam se něco objeví v časopisech, ale spíš nějaký zajímavý případ, ale málokdy objektivně, často je to nějaký srdceryvný příběh, jak ke štěstí přišli a končí teda tím miminkem. No a pak hvězdy, že jo, který mají adoptovaný děti. Třeba se tím chtějí i zviditelnit nebo chtěj bejt zajímavý, ale já říkám zaplat' Pánbůh za každou Angelinu Jolie a u nás za každou Alici Nelis, Veroniku Žilkovou, Lucii Benešovou. Prostě všichni tihle lidi, co maj děti adoptovaný nebo v pěstounský péči, tak prostě zaplat' Pánbůh za ně. Když o tom mluvěj, říkaj to, protože je to asi trapný, ale tohle na lidi platí, že vidí někoho známýho. A v dnešní době taky zaplat' Pánbůh za internet, protože když byla Verča malá, tak to ještě takhle vůbec nefungovalo nebo rozhodně ne takhle masově.

Ještě se zeptám, zda v náhradní rodinné péči vidíte nějaká hlavní pozitiva a negativa?

„No, všechno má svá pozitiva i negativa. Pozitivum je třeba to, když dostanete miminko, tak nekojíte a tím pádem můžete jít třeba pařit a manžel může krmit. Nebo pozitivum je třeba, že oba dva manželé můžou mít stejnou tu výchozí pozici, protože, když jsou ženy těhotný, tak jsou s tím dítětem daleko víc spjatý.

A opravdu, když to takhle u nás pozoruju, tak samozřejmě, že máma je máma a táta je táta, ale i tím, že se manžel umí postarat, tak jsme to neměli tak, že já bych třeba měla pocit, že já mám ten patent na to, jak se o to dítě postarat. To mi přijde, že to pozitivum pro tu ženu. A negativa, ty jsou jasny. Třeba to, že nemůžete kojit. (smích) Že si neuděláte tu vazbu úplně takovou, prostě vám chybí to těhotenství v tom vztahu, ale tak to je. Ale zas je to obohacující, já jsem třeba ráda, že máme cikánata, protože je to prostě zase rozšíření nějakých obzorů a tý rodiny někam dál. Jste daleko otevřenější, tolerantnější a prostě Vás to jako obohacuje, ale na druhou stranu Vám to zase přinese spoustu strachu, kterej jiný lidi nemaj. I když zase ne nějak dramaticky, ale řešíte to, bojíte se, aby se prostě nevyskytla nějaká chybka.“

Ještě mě napadá, jestli není nějaký problém ve škole?

„No, teď už to Verča moc neventiluje, ale určitě se už s něčím potkávala, ale ne nijak dramaticky. Člověk to hold musí brát tak, jak to je a nějak se s tím poprat. Jednomu se někdo směje, že má brejle, druhýmu, že je tlustej. Na každýho, když děti chtěj, tak si něco najdou. Takže jde jenom o to vědět, že tohle není nic, co by bylo hodný výsměchu. Pěstovat sebevědomí a hrdost, což je těžký.“

Máte pocit, že jsem se na něco podstatného zapoměla zeptat? Chtěla byste ještě něco vyjádřit?

„No, napadá mě ještě jedna věc, že když jsme měli Verču už asi dva roky doma, tak nám oznámili, že má slovenský občanství a že to s ní musej vyřídít na Slovensku, ale pas neměla a zase nešel udělat, když neměla český občanství. Ale pak se to našťestí vyřešilo samo, protože se zjistilo, že matka porodila v Česku a tím automaticky získala český občanství. Takže to, že nám tohle vůbec neřekli, to považuju za důležitý.“

Děkuji za rozhovor. Přeju celé Vaší rodině hodně štěstí.

RP1: Fišerovi

Jedná se tedy o pěstounskou péči.

„Ano.“

A vaši rodinu tvoří.

„Takže bydlím tady s manželem. Jsme spolu už 16 let. Máme spolu 3 biologické děti. Kluka ve věku 8 let a holky 11 a skoro 14 let. A jedno dítě máme v pěstounské péči. To je 10 a půl roku staré a máme ho 6 let.“

A dítě v NRP má nějaký handicap?

„Naše biologické děti jsou zdravé a dítě v pěstounské péči je těžce zdravotně postižené. Má praktickou hluchotu tedy úplnou, že ani se sluchadlem neslyší vůbec nic a poté, co k nám přišel do pěstounské péče, tak jsme zažádali o kochleární implantát a po roce a půl ho dostal. Takže teď slyší, ale špatně rozumí a učí se lépe komunikovat. Poté ještě má epilepsii a hydrocefalus, který ho v běžném životě nijak neomezuje, ale má takovou speciální hadičku v hlavě, která mu odvádí přebytečný mozkomíšni mok.“

Kdy jste podali žádost o náhradní rodinnou péči?

„Myslím, že to bylo v roce 2004 na jaře, tedy asi tři čtvrtě roku před tím, než jsme si ho vzali domů.“

Takže přišel do rodiny v jakém roce?

„Na podzim roku 2004. Ale teda dítě nám nepřidělil stát, ale o dítěti jsme se doslechli a přidělil nám ho soud. Takže to bylo trochu složitější. Bylo by to asi nesprávný, kdyby to dítě bylo zdravý, kojeneček, blondáček s rodiči, kteří se zabili při autonehodě, ale v našem případě jsme to opravdu nedělali z žádných zjištěných důvodů, protože o toho Filipa nikdy nikdo neměl zájem a byl dlouho v tom celostátním registru a rozhodně na něj nečekaly žádné davy pěstounů, který bychom předběhli.“

A proč jste se vlastně rozhodli přijmout dítě do pěstounské péče?

„Nemělo to jeden jasnej důvod. Spíš už věděli jsme, co to je pěstounská péče. Já sama mám bratra, který v naší rodině vyrůstal v pěstounské péči. Taky mezi našimi přáteli máme jednu, dvě rodiny, který mají dítě v pěstounský péči. Ne vždycky se to i zadařilo. Známe i případy, kdy to dítě vrátili zpátky do dětskýho domova. My jsme měli to nejmladší dítě dvou a půl letý, když jsme si vzali Filipa a tím, že bydlíme na malinkatym městečku, tak bylo jasný, že s dětma budu doma, že nemůžu chodit do zaměstnání. Já jsem původně zdravotní sestra, takže s tím se to tak trochu kloubí, že mi to přišlo snad jako něco užitečného, smysluplného.“

Naše děti byly v té době a doposud jsou zdravý, relativně hodný nebo neměli jsme nějaký velký problémy. Manžel je šikovný, chodí do práce, a kdyby asi o práci přišel, tak věřím, že by nějakou jinou našel. Máme kde bydlet, takže jsme neměli nějaký velký problémy a tak nám to přišlo, že by to bylo dobré.“

K další otázce se už asi částečně vyjádřila, ale přesto se zeptám, proč jste se rozhodli právě pro pěstounskou péči a ne pro osvojení?

„My jsme vlastně neměli s manželem touhu po nějakým dalším dítěti. Chceme mu zachovat jeho identitu, i když teda žádnou svoji rodinu nemá, ale je u nás jakoby na návštěvě. My ho samozřejmě máme moc rádi, ale nechtěli jsme, aby jeho minulost byla jakoby smazaná a taky kvůli jeho postižení nám bylo i teda nedoporučeno, abychom si ho vzali do adopce. Přiznám se, že ten příspěvek od státu, je to pro mě i trošku lepší v pocitu, že nesedím doma a nevláčkám se, že taky jako něco přináším do rodinného rozpočtu tím, že se o něj starám. A taky nás třeba napadalo, že kdyby vzhledem k jeho postižení bylo jasné, že bude od státu vždycky čerpat dost peněz ze zdravotního pojištění a nevěděli jsme, jestli se tady třeba nezmění nějak sociální systém. A kdybychom ho měli v adopci, tak bychom museli všechno platit ze svého a to by mě docela trápilo, že bychom tím třeba našem dětem něco upírali a všechny peníze bychom museli investovat do Filipa, takže jsme i chtěli, aby stát pořád nějakou odpovědnost nesl.“

Jak jste byli spokojeni s přístupem pracovníků?

„Na začátku jsme vlastně jednali se sociální pracovníci a úplně první reakce mě teda velmi zaskočila, protože jsem tam teda přišla s vlastníma dětma, ale byli jsme slušně oblečení, nevím prostě, ani tam naše děti nelezly po stropě, ale pracovníce se na mě velmi odměřeně podívala a vykřikla: „Víš o tom manžel?“ A to mi přišlo ne úplně profesionální a v tu chvíli mě to i trochu urazilo, zamrzelo, prostě jsem vůbec nechápala, proč se ke mně takhle chová. Pak teda, když už bylo asi zřejmé, že jsme teda snad relativně normální a že to myslíme vážně, tak se chovali daleko líp, ale pak když jsme vlastně narazili na konkrétní dítě, o které jsme zažádali, tak, myslím si, že to bylo hlavně kvůli neznalosti té sociální pracovníce, najednou jako něco bylo zase trochu jinak, než by to podle ní mělo být. Nebylo to přesně tak, jako za A se stane to, za B to atd. I když je to teda legální způsob, takhle požádat přímo soud, tak nám to bylo vyčítáno. Vlastně ještě rok a půl nebo dva roky po té,

co jsme měli Filipa doma, tak nám paní říkala: „No, kdyby jste to udělali tak, jak se má, tak by to bylo tak a tak.“ My jsme si teda nebyli vědomi ničeho špatného. Neříkám, že teďka je to nějaký lehký období, prostě to pěstounství není asi nikdy úplně jednoduchý, ale to, když nám přišel do rodiny, opravdu nebylo vůbec jednoduchý, bylo to hodně těžký. Mimo jiné nám celý rok nedávali na Filipa ani korunu a přece jenom na to zařízení toho, aby u nás mohl být, tak jsme potřebovali víc peněz, taky jsme museli začít všude jezdit spíš autem, protože Filip skoro vůbec nechodil, takže jsme měli větší výdaje. A teď nám nedali ani příspěvek při převzetí dítěte, prostě nic, a když po nějaký době asi po tři čtvrtě roce jsem se tam šla zeptat, jestli by nám něco mohli dát, tak mi bylo jasně řečeno, že jsme si ho teda neměli brát, když jsme ho chtěli pro peníze. Nedostali jsme teda vůbec nic. A i teď, kdyby mi někdo řekl, že to dělám pro peníze, tak se ve mně skloubí šílený smutek a možná i docela velkej vztek, protože dítě v pěstounský péči není nějaká zábava, to je napořád, tak není žádná dovolená a není to, že za rok se to vyřeší. Prostě to dítě mám doma a sice v 18 letech teoreticky bych se o něj mohla přestat starat, ale to ve většině případech to dítě ještě není vůbec schopný, se samo postavit na nohy.“

Jak je to možné, že jste žádné peníze nedostali?

„No, my jsme to vlastně dostali až po tom roce, co došlo k rozhodnutí soudu.“

Byli jste před přijetím dítěte dostatečně informováni o náhradní rodinné péči ze strany pracovníka? Nebo jste hledali informace jinde?

„My jsme vlastně asi ani žádný informace od té sociální pracovnice nechtěli, protože jsme hned od začátku začali spolupracovat s organizací NATAMA, která nám umožnila to, že jsme chodili na takovej kurz před tím, než jsme si Filipa vzali a potom k nám i docházeli jednou měsíčně přímo domů a pomáhali nám v tom začátku, i vlastně potom, když jsme žádali stát, tak nám pomáhali s tou žádostí, jaký to má mít formality, a vlastně nás prostě vedli. Hrozně moc nám pomohli, že jsme na to hlavně nebyli sami. Přes ně jsme taky měli psychologický a psychiatrický vyšetření a všechny ty věci, co byly potřeba. S organizací NATAMA teda spolupracujeme dodnes, akorát teď už v takový volnější podobě, že když je například nějaký větší problém, tak požádáme o jednorázovou radu a já i manžel chodíme zhruba jednou za dva měsíce na setkání pěstounů, kde pod

odborným vedením řešíme problémy pěstounů. Nebo mě teď napadá, že když jsme už měli Filipa doma, tak nám řekli, že to nemůže být předpěstounská péče, tak jsme ho tedy měli myslím, že jakoby na návštěvě a museli jsme každých čtrnáct dní žádat, aby u nás ještě mohl být a asi po měsíci a půl ta sociální pracovníce Filipa řekla, že už tam měla být ta žádost nevím proč dřív než obvykle, tak jsem se s ní domluvila, že ji to pošlu faxem a teprve, když asi bylo zřejmé, že bych splnila ty její podmínky, tak mi řekla, že vlastně nechce, aby to bylo prodloužený. Pak teda navrhl, že bude lepší a rozumnější, aby byl Filip přes týden v dětském domově a na víkend chodil k nám a to nám přišlo, že by jeho psychickým stavu vůbec neprospělo. V té době on neuměl ani jedno slovo, ani jednu hlásku, ani jeden znak, takže byl absolutně bez řeči a nebyla tedy možnost, jak mu sdělit cokoli a natož takovou složitou věc. Takže jsme museli rychle žádat soud o předběžný opatření a to nám pak teda bylo vyhověno a to nás jakoby krylo, že u nás legálně mohl Filip být až do rozhodnutí soudu.“

Ovlivnily nějak získané informace vaše rozhodnutí?

„No, my už jsme byli rozhodnutí a hlavně v tý NATAMĚ nás hodně podporovali, ale nikdy teda nezkrášlovali to, co se bude dít, spíš nás připravovali na těžký věci a co si nejvíc uvědomuju, že nám učili to, že dítě v pěstounské péči vůbec neznamená jako další naše dítě, že se to k našemu biologickému dítěti nedá vůbec přirovnat, že to dítě bude hodně jiný, než kdybychom měli další miminko. To dítě má jiný geny, zažilo jednoznačně nějaký traumata, který ho budou bohužel ovlivňovat a tak.“

Jaké požadavky jste původně uvedli v žádosti?

„Přiznám se, že už si nejsem úplně jistá. Nevadil nám teda handicap, jak z toho logicky vyplývá. Myslím ale, že jsme zaškrtili, že nechceme romský dítě, protože moje rodiče mají kamarády, které měli romské dítě v pěstounské péči, a nedopadlo to dobře. Hrozilo, že se kvůli němu rozpadne ta jejich původní rodina a to dítě teda vrátili do dětského domova.“

Jak hodnotíte proces získání dítěte do pěstounské péče?

„No, ten proces mi přišel hodně neuspokojující, protože jestliže jsme postupovali nakonec legálně, akorát jinak, než je zcela běžné, tak mě mrzí, že nám dělali takový problémy.“

Dále tu mám otázku, zda jste dostatečně informováni o tom, proč je dítě v náhradní rodinné péči?

„Věděli jsme, že má maminku, která se o něj neuměla, nechtěla starat od samého narození. Nechala ho už v porodnici. A taky jsme věděli, že tatínek není vůbec známý.“

Pak se zeptám, s jakou reakcí okolí jste se setkali či setkáváte? Jaké byly postoje dalších členů rodiny?

„Nejsem si teda vědoma, že by to někoho zásadně překvapilo a reakce byly takový mírně podpurný. Že by s náma nějaký příbuzní přestali mluvit kvůli tomu nebo nás zavrhli, to vůbec ne. Ale zase asi nějakou výrazně podporu jsme ani neočekávali. Taky jsme od samého začátku spíš řešili, jak to přijmou naše děti, který byly v té době taky o dost mladší než teďka. Trochu jsme to s nima samozřejmě řešili, ale nedalo se očekávat, že by nám byly nějakým partnerama v rozhodování. Nikdo z nich teda neřekl: „Ne to nechceme.“ A taky jsme teda chtěli, aby to dítě, který přijmeme, vyrůstalo společně s našima dětma a od začátku jsme řešili, aby třeba tomu našemu nejmladšímu nesebral jakoby to benjamínkovství, i když teda Filip není nejmladší, tak většinu času věnuju prostě Filipovi, protože to situace vyžaduje. Ale neustále se teda snažim, když třeba Filip dělá něco chvíli sám, tak se snažim věnovat našim dětem. A myslím si, že jim to jenom nevzalo, že jim to snad i něco dalo do života.“

Změnily se nějak vaše představy o pěstounské péči po přijetí dítěte?

„Nevim, no, ale asi je to těžší, než jsem si představovala. Ale zase to se nedá nikdy představit, jaký to bude.“

Jaký je Váš názor na sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství?

„Já si myslim, že by dítě mělo vědět, že se v té rodině nenarodilo, ale Filip to teda neví, protože to není možný, aby to zatím pochopil. A my jsme teda úplně šťastný, že nám říká mámo, táto a když bych mu řekla: „Nejsem tvoje máma.“ a už bych mu to dovedla říct znakově i slově, tak by tomu rozuměl, ale nepochopil by vůbec ten obsah. On vlastně vůbec neví, že některý děti nemaj tatínka a maminku a že jsou dětský domovy a bohužel o jeho minulosti před tím, než k nám přišel, nejsme schopní vůbec vést jakýkoli dialog. Nikdy ani nedošlo k tomu, aby sám něco řekl, a nevíme, jestli se mu něco honí hlavou. Ale jednou, pokud bude na tom tak, že by

to věcně pochopil a měli bychom pocit, že se mu tím nezhroutí celý svět, tak bysme mu to rádi řekli a seznámili s jeho maminkou, ale zatím to takhle neřešíme. Už jsme teda něco zjistili o jeho sourozencích, ale k nějakému kontaktu zatím ještě nedošlo. Hlavně on by to byl kontakt spíš pro ty sourozence, ale pro Filipa by to ještě nic neznamenalo.“

Jak vnímáte systém náhradní rodinné péče v ČR? Změnila byste něco?

„Asi to teda není úplně nejdůležitější, ale napadá mě jedna věc, která by mě hrozně moc pomohla, kdyby fungovala respitní péče. Byla by totiž šance, že naše děti s námi stráví i nějaký čas věcma, který nemůžeme dělat s Filipem. To je samozřejmě hodně daný tím, že je Filip zdravotně postižený. Ale i to, že bysme si od něj chvíli odpočinuli a možná, že i on od nás, těžko říct, ale prostě to by nám hodně pomohlo. My se teda snažíme o něco takovýho jako respitní péče, že Filipa zhruba jednou za měsíc, za dva měsíce vozíme do jedné neslyšící rodiny jako na den. Bohužel tam teda nikdy nemohl být na noc, protože do toho zase dostal epileptický záchvat, takže jsme ani tu rodinu zas nechtěli zatěžovat strachem, že by se něco mohlo stát. A kvůli těm epileptickým záchvatům se to teď zase přerušilo a teď tam zase byl asi až po půl roce. Filip se tam teda učí znakový jazyk, který si myslíme, že pro něj bude dobrý. Platíme teda za to zcela oficiálně peníze přes jednu organizaci, která vyučuje znakový jazyk. Ale pro nás teda není zas až tak odlehčující, protože ta rodina bydlí hodinu cesty autem od nás, takže my tam ráno hodinu jedeme, hodinu jedem zpátky a odpoledne nebo večer zase hodinu tam a zase hodinu zpátky, takže ten den 4 hodiny v autě prostě naruší.“

Jak Vás ovlivnilo přijetí dítěte do pěstounské péče? Změnilo se něco?

„Teda určitě mě to ovlivnilo a změnilo se hodně věcí. Teda už předtím jsem byla doma s malejma dětma, takže to nebyl třeba až tak velká změna, že bych třeba přestala chodit do zaměstnání a zůstala bych s ním doma, ale změna to byla veliká. A konkrétně, no třeba tím, že je to dítě neslyšící, tak se změnil třeba i způsob mojí komunikace. Třeba moje sestra mi někdy říká: „Jo, to jsi ještě mluvila normálně.“ Ted' už třeba vyžaduju oční kontakt a hodně artikuluju.“

Co byste poradila či doporučila žadatelům nebo čerstvým pěstounům?

„No, že to bude jedno velké dobrodružství. Ale zase těžko říct. Já nedokážu odhadnout, jak by se nám dařilo, kdyby Filip nebyl postižený. Předpokládám teda,

že by to bylo jednodušší, ale zase asi každý dítě, který přijde do pěstounské péče, i když je teda v uvozovkách zdravý, tak si myslím, že si s sebou nese nějaký trápení z minulosti a není to jednoduchý. Jsem teda přesvědčená, že by s tím měli souhlasit oba manželé a je hodně nutný, aby tam nebyly nějaký zjevný překážky, protože to lehký není. A možná taky si připustit, že se to nemusí povést, že to není úplně výjimečná situace. To je totiž hrozně těžký přijmout, já si to třeba vůbec nedokážu představit, jestli bych to unesla. Ale ty lidi, který to dítě vrátěj, vůbec neodsuzuju, protože pokud se rozhodli odpovědně a chtěli udělat něco dobrýho a prostě to nedokázali a není to pro ně rozhodně žádná výhra, že ho tam vrátěj a je to hodně těžký.“

Stýkáte se s nějakou jinou pěstounskou rodinou nebo i pěstounskými rodinami?

„Tak v tý NATAMĚ se stýkáme s rodinami a je to dobrý, protože máme jiný problémy než rodiče. Někdy si tam říkáme, že se můžeme pochopit jedine takhle navzájem, protože kdo to nezažil, tak to neví. Je pravda, že v tý NATAMĚ jsou spíš děti bez postižení a mají taky kupu problémů. Ale neříkám, že to není o radosti, radosti je tam spousta, ale spíš je to teda asi o těch problémech.“

Můžete prosím na závěr shrnout jaká hlavní pozitiva a negativa má podle Vás přijetí dítěte do náhradní rodinné péče?

„Tak to teda vůbec nevím, co bych na to měla odpovědět. Já teda vůbec nelituju toho, že jsme to udělali, že jsme se rozhodli pro pěstounskou péči. Ale je dobrý, že jsme nevěděli, co nás všechno čeká, protože kdybych to věděla, tak bych do toho podruhé už nešla. Ale jak jsem řekla, je to i o těch radostech.“

Máte pocit, že jsem se na něco podstatného zapomněla zeptat? Chtěla byste dále něco vyjádřit?

„No, že mám pocit z toho rozhovoru, že je vlastně docela pesimistickéj. (smích) Spíš jsem teda chtěla vyjádřit, že to není žádná legrace a že je to těžký, ale smysl to má a myslím si, že je to dobrý.“

Děkuji za rozhovor a přeji Vám, ať všechno zvládnete.

RP2: Michálkovi

Ráda bych se na úvod zeptala na členy rodiny. Zda bydlíte s manželem, kolik je Vám let a kolik máte dětí.

„Takže žijeme s manželem, oběma je nám čtyřicet pět let a máme dva syny biologicky vlastní. Těm je dvacet dva a dvacet. Pak máme v pěstounské péči syna, tomu bude osmnáct a dceru, té je čtrnáct.“

Kdy jste podali žádosti o náhradní rodinnou péči?

„No, my jsme to měli trochu složitější. Měli jsme naše dva syny a lékaři mi pak už nedoporučovali další. Tak jsme si s mužem řekli, že kdyby eventuelně se ukázalo nějaké dítě, tak bychom si ho vzali. Řekli jsme si, že si žádost dávat nebudeme, ale pokud nám Bůh ukáže nějaký konkrétní dítě, tak bychom si ho mohli vzít. A to se i stalo. Bůh nám ukázal konkrétní dítě a tak jsme si ho vzali. Muž tenkrát dělal na úřadě a tam přišel žádat o sociální dávku člověk bezdomovec. Jednou pak u nás taky přespával a zmínil se nám, že mu odebrali dítě do dětského domova. Pak teda odešel, rok jsme o něm nevěděli. Pak jsme s mužem zase začali uvažovat, že bychom nějaké to dítě chtěli a týden na to se tenhle pán objevil, tak jsme se ho zeptali, jestli by s tím vůbec souhlasil, že bychom si toho jeho syna vzali. A pak šlo všechno hrozně rychle, veškerý vyřizování, psychotesty, návštěvy sociální pracovnice u nás doma a podobně. Ta myšlenka, že bychom si ho vzali, byla hned po Vánocích a osmého února 1995 jsme si už pro něj jeli. A u Marušky to bylo takový, že jsme teda chtěli ještě holčičku, takže to jsme si dali žádost. Tu jsme si dávali, myslím v únoru 1998 a přivezli jsme si ji hned v květnu. Takže syna teda máme od jeho tří let a dceru od jejího roka a čtvrt.“

Jaká byla Vaše hlavní motivace pro přijetí dětí do náhradní rodinné péče?

„No, po Matějovi a Mirkovi mi pak už lékaři nedoporučovali další, ale my jsme další chtěli.“

Proč jste se rozhodli právě pro pěstounskou péči?

„Tak u Martina to je jasný. Otec, bezdomovec ho chodil navštěvovat, je to dobře vychovanéj člověk, ale zničil ho alkohol. Celkově s ním vždy byla dobrá komunikace, takže tam byla pěstounská péče jasná. A taky z finančních důvodů. No a u dcery jsme uvažovali o osvojení, trochu se to nabízelo. Dcera teda

k osvojení nemohla hned, protože matka nebyla plnoletá. Matce totiž bylo třináct a půl roku, když se Maruška narodila. Tím pádem, když matka zplnoletněla, tak se to mohlo řešit, nicméně jsme si říkali, že stejně ty peníze použijeme pro děti a taky si myslíme, že osvojením si tím ty děti stejně nepojistíme.“

Jak jste byli spokojeni s přístupem zprostředkovatelů náhradní rodinné péče?

„My teda máme výbornou zkušenost. Víím, že v jiných případech to tak moc nebývá, slyšela jsem leccos, ale my osobně máme zkušenost výbornou.“

A byli jste před přijetím dítěte dostatečně informováni o pěstounské péči ze strany pracovníka? Nebo jste hledali informace jinde?

„No, spíš jsme se vše dozvídali až potom, co jsme si vzali Martina. Byli jsme teda v kontaktu s několika pěstounskými rodinami, takže jsme čerpali zkušenosti od nich. A pak jsme chodili i na ty různá setkání pěstounů. To bylo teda pro nás hodně užitečný. Nejen co se týká informací, ale i takový to povzbuzení, že ostatní prožívají podobně a že mají podobný problémy a že to není nikdy beznadějný.“

Ovlivnily by nějak informace vaše rozhodnutí vzít syna do pěstounské péče?

„Víte, my s manželem věříme, že pokud nás Bůh někam vede, něco nám dává, tak je to vždycky to nejlepší, i když to není nejjednodušší. A u toho Martinka skutečně to bylo tolik událostí, které nám ukázali, že to prostě nemůže být náhoda. Takže jsme věřili, že do toho máme jít a celkem těžko nám mohlo něco odradit.“

Jaké dítě jste si přáli?

„Myslíte, jaký jsme měli ty požadavky?“

Ano.

„Tak u Marti to bylo jasné, chtěli jsme jenom jeho a u Marušky, já už si to přesně nepamatuju, ale chtěli jsme teda určitě holčičku a aby byla menší. Protože nám paní psychologka poradila, že je dobré, aby byl nějaký věkový rozdíl mezi Martou a holčičkou, aby nebyli nějaké problémy. Myslím, že říkala, že by tam měl být rozdíl minimálně čtyři roky. Co se týče etnika, to už si nepamatuju, ale chtěli jsme holčičku bez vážnějších zdravotních potíží, protože hodně sportujeme.“

Jak hodnotíte proces získání dítěte do pěstounské péče?

„Opravdu to všechno bylo úplně neuvěřitelný, jak to všechno vycházelo. Žádost o holčičku byla vlastně vyřízená dřív, než jsme čekali. Takže všechno bylo bez problémů.“

Na tuto otázku už jste odpověděla, přesto se zeptám, zda jste byli dostatečně informováni o tom, proč je dítě v náhradní rodinné péči?

„No, u syna jsem to z části už říkala. Otec alkoholik, matka Romka, která si našla někoho jiného a otce vyhodila na ulici a o syna se příliš nestarala, takže tím pádem byl odebraný spolu ještě s mladším bratrem, kterej pak šel do adopce. Martin ale šel v té době na operaci páteře, byl asi rok po nemocnicích, takže i z toho důvodu nemohl jít do adopce společně s bratrem. A u Marušky jsem už říkala, že matka byla hodně mladá. Sice se snažili podpořit ten vztah matky a dcery, ale ona na to mateřství asi prostě nebyla vyzrálá. Sama se pak ta matka rozhodla, že půjde do dětského domova, kde měla ještě dvě své sestry. Tam se ještě k tomu jednalo o to, že byla zneužitá svým nevlastním otcem, a když se to zjistilo, tak šli všechny tři holky do dětského domova.“

S jakou reakcí okolí jste se setkali či setkáváte? Jaké byly postoje dalších členů rodiny?

„Musím teda říct, že ani manželovi ani moje rodiče tomu nebyli nakloněni a nebylo to úplně jednoduchý. Nějakou dobu jim to trvalo, než to překousli. Že je Martin ještě na půl po mamince Rom, tak s tím si já osobně myslím, že měli trochu problém.“

A okolí mimo rodinu?

„No, já bych lidi rozdělila na dvě skupiny. Kamarádka, která má postiženou holčičku taky v pěstounský péči, tak říká, že je její Marcelka barometr na lidi. Něco na tom skutečně je, protože někteří lidi se dokážou chovat normálně, přijmou to dítě a některý byli zase takový jako přeslazený, neupřímný, nebo jak to říct. Člověk to pozná. Ale celkově nějakou negativní zkušenost nemáme.“

Změnily se nějak vaše představy o pěstounské péči po přijetí dítěte, dětí?

„Asi ne. My jsme si je zas až tak neidealizovali. Brali jsme to a bereme, jak to je.“

Jaký je Váš názor na sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství?

„Určitě ano. Myslím, že je nejlepší to sdělovat postupně, až ty děti začnou myslet, ptát se, takže nějakou přijatelnou formou, jednoduše. Třeba vyprávění příběhů, takový podobenství nebo něco. Pokud se to doví pozdějš a ještě od někoho cizího, tak je to těžký, to by nedopadlo dobře.“

Mluvíte či chcete mluvit s dětmi o jeho biologických rodičích, popř. mu umožnit s nimi i kontakt?

„Oni mají vždycky období, že se ptají. Třeba Marťa se ptal, jaký měl kočárek, to pořád jeden čas řešil, jaký měl kočárek, když byl malej. Samozřejmě se taky člověk snaží, aby neřekl nic negativního o těch biologických rodičích, ale taky když to není potřeba, tak ty biologický rodiče nepřipomínáme. A taky třeba, když bylo Martinovi asi pět, tak se do telefonu začal představovat našim příjmením, takže to byl impuls, že jsme mu nechali změnit příjmení. No a Martin byl v kontaktu s jeho biologickým otcem, občas přijel, nebo zatelefonoval. Marťovi vlastně nepřišlo vůbec divný, že má dva tatínky. Protože děti mají několik babiček, prababiček, tak proč by on nemohl mít dva tatínky. A Marušce jsme nechali změnit příjmení hned, jak nám byla svěřená do pěstounské péče, abychom to pak nemuseli řešit pak nějak složitě. A teď kolem puberty se začala ptát a chtěla by vidět maminku. Ale už jsme jí i přes sociální pracovníci kontaktovali, jestli by měla zájem o kontakt, ale bohužel nemá, tak teď zkoušíme, jestli by aspoň neposlala fotku. To si myslíme, že by Marušce asi stačilo.“

Jak vnímáte systém náhradní rodinné péče v ČR? Změnila byste něco?

„Na co jsme třeba narazili, bylo, když byl syn v léčebně. Když ho propustili, tak nám pani doktorka řekla, že nám pošlou lékařskou zprávu. Pak nám ale přišlo vyrozumění, že nám to poslat nemůžou, že jim nejdřív musíme poslat souhlas od zákonného zástupce. No a taky v té léčebně ty děti choděj do školy, ale Martin tam nemohl začít chodit hned druhý den, ale až potom, co to povolí zákonný zástupce. Ty byli v té době nedostižní, takže to šlo přes soud. Takže asi tři dny tam nemohl chodit do školy. Takže to bych řekla, že je velká díra, protože tady jsme ho do školy normálně mohli zapsat a v léčebně, kde byl asi měsíc, tak tam musel bejt souhlas zákonného zástupce. No a pak ještě mě napadá ještě jeden paradox, že když matka Marušky zplnoletila, tak ji vyměřili alimenty. To je prostě díra

v našich paragrafech, protože místo toho, aby ji někdo platil nějaký odškodnění, tak platí ona. Sice platí málo, protože je teď na mateřský, už má teda svoji rodinu, svoje dvě děti, ale v podstatě nemůže zapomenout na svou minulost, protože ona musí, nevím jak často, dokládat svůj příjem, aby jí podle toho vyměřili ty alimenty. No a pak si myslím tak nějak obecně, že lidi nevědí, jaký je rozdíl mezi adopcí a pěstounskou péčí a těch věcí okolo. Takže to by se mohlo zlepšit.“

Jak Vás ovlivnilo přijetí dítěte do pěstounské péče? Změnilo se něco?

„Bylo to jako příchod dalšího dítěte. A jinak možná, že jsme byli v kontaktu s mnoha dalšími pěstouny, vyhledávali jsme další zkušenosti a ten kontakt s úřadama. Jinak v ničem.“

Co byste poradila či doporučila žadatelům o náhradní rodinnou péči či čerstvým pěstounům?

„Rozhodne ten kontakt s dalšíma pěstounama. Ta osobní zkušenost je nedocenitelná, i když nějaká literatura je taky přínosná. I když u těch žadatelů jsem trochu na rozpacích, protože se obávám, aby je to neodradilo. Ty zkušenosti vždycky nejsou jednoduchý. A taky aby hodně dobře zvážili, jaký dítě přijmout. Sice je krásná myšlenka, že chci pomoci postiženému dítěti nebo odlišného etnika, ale aby zvážili, jestli na to mají a taky aby tím netrpěly děti, které už mají. Ať už člověk chce nebo ne, tak ta pozornost se soustředí na to přijatý dítě, protože každý dítě ten handicap má, i když se zdá, že je jinak úplně normální. Martin třeba, když k nám přišel, uměl jen tři slova. Teto, ještě a hele. To, co vlastně nejvíc potřeboval. Nic jiného neuměl, ale taky ničemu jinému nerozuměl. Když ty děti v tom ústavu mluvěj a nikdo jim neodpovídá, tak je to prostě znát. No a taky, pokud by někdo uvažoval o romským dítěti, je nutný vědět i něco navíc. To romský etnikum, co teda máme zkušenost s Martou a ten je vlastně jenom půl, tak některý vlastnosti jsou tak výrazný a někdy docela těžko skloubitelný s tím, co jsme prožívali v naší rodině. Jde o to, jestli na to budou připravený. Oni třeba žijou jenom přítomností, nějaký plánování, co bude, to ne. Prostě teď, celým tělem naplno, neřeší, co bude zejtra. Když pustit kazeťák, tak na plný pecky, když se šlo koupat, tak jenom potápět s tím, že to pil a nevím co všechno. Jinak jsme ho prostě pod sprchu nedostali. Nešlo mu říct, nesmíš si dávat hlavu pod vodu, to prostě nešlo. Když lezl do sněhu, tak se všim všudy. Musel to prostě prožívat intenzivně

celým tělem. Takže je důležitý, aby s tímhle počítali, když do toho chtějí jít. Ale to nemyslím jenom negativně, to zas bych řekla, že naši rodinu jakoby provětral. My by jsme zase měli tendenci být takový sešněrovaný a všechno plánovat a přemýšlet dopředu, takže nás to takhle provětralo. Ale někdy je prostě těžký to všechno skloubit dohromady.“

Ještě se Vás zeptám, zda Vás ještě napadají nějaká pozitiva a negativa přijetí dítěte do náhradní rodinné péče?

„To pozitivum je jasný, že můžeme mít čtyři děti místo dvou. No taky, že si člověk může říct, jaký chce pohlaví, což zatím u těhotenství nejde. Takže je dobrý, že si člověk může stanovit nějaký ty požadavky. No a ty negativa jsem už asi říkala. Nic jiného mě teď už nenapadá.“

Máte pocit, že jsem se na něco podstatného zapomněla zeptat? Chtěla byste dále něco vyjádřit?

„Ještě mě napadlo, když si takhle někdo bere dítě do pěstounské péče, tak si uvědomit, že vlastně přichází z jiného prostředí, kde to funguje jinak. Martin třeba vůbec neměl zájem o hračky, protože byl přesycený hračkama, ale fascinovalo ho, když jsem třeba prala, vařila nebo luxovala, prostě takový ty věci, který v životě před tím neviděl. Známi si taky třeba brali jenom na víkendy dítě asi osmiletý z dětského domova. Ten se v osmi letech poprvé koupal ve vaně a poprvé jel autem, protože tam jel když, tak jenom autobusem, ale taky se jenom sprchovali. Takže to mě ještě napadlo.“

To je všechno. Děkuji Vám.

RP3: Rubešovi

Na úvod bych se Vás zeptala, zda se tedy jedná o osvojení nebo pěstounskou péči?

„O pěstounskou péči, ale teď to vypadá, že se to možná změní na poručnictví.“

Dále bych se ráda zeptala na Vaši rodinu. Jací jsou tedy členové vaší rodiny?

„Teď jsme pohromadě já a manžel. Mě je 55 let a manželovi 53 let. Žije s náma náš syn Richard, kterej je epileptik a má nádor na mozku, tomu bude 29 let. Do práce teda nechodí, pobírá invalidní důchod. A pak máme v péči Romana

a Renatu. Romanovi je 16 a Renatě bude 14 let. Jinak ještě mám teda děti, který s náma už nebydlí. Syn Robert, tomu je 35 let a má malou dceru, moji vnučku. Pak mám druhýho syna, to je Radek, ten teďka dlouhodobě marodí a tomu bude 32 let. Pak mám ještě dceru, které je 31 let a ta má dvě holčičky. Jsme taková velká bláznivá rodina. No a pak jsem ještě nějakou dobu vychovávala děti vietnamský, kterým jsme teď babičkou a dědečkem a máme je někdy na víkend, na prázdniny a na Vánoce. To jsou dva klučíci. Jednomu je osm, druhýmu deset. Jo, a Roberta a Radka mám teda z prvního manželství.“

Kdy jste podali žádosti o pěstounskou péči?

„Je, to teď budu muset rychle spočítat. Romanovi je 16 a brali jsme si ho ve 2 letech, takže tu první jsme podávali v roce 1995 a rok potom k nám Roman přišel. A ve druhém případě to bylo trochu jinak. To jsem zrovna jela s bombónama a sladkostma do dětského domova do Rožmberka, protože odtud pochází Roman a tam mi ukázali malou Renču a jelikož byla volná a narodila se ve stejný den jako já, tak jsem ji tam prostě nemohla nechat. I když jsme teda do papírů napsali, že nechceme dítě jiný barvy pleti, tak jsme si ji nakonec vzali. Teď je teda v pubertě, takže s ní teď zažíváme pěkný věci.“

Takže Roman přišel do rodiny v roce 1996 a Renata?

„Renatu jsme si vzali hned rok po Romanovi, takže v roce 1997 a to ji byl rok.“

Proč jste se rozhodli přijmout děti do pěstounské péče?

„Když jsem vlastně byla s Ríšou doma, tak mi pani doktorka říkala, že abych se tolik na něj neupínala, že bude nemocnej a že stejně skončí v ústavu. Já teda musím říct, že jsem s ním udělala hodně práce a že je šikovnej a umí se vcelku o sebe i postarat. Chtěli jsme teda k Ríšovi nějakýho toho kamaráda nebo kamarádku. Chtěli jsme teda spíš holčičku, ale holčičky bohužel na skladě nebyly, takže nám nabídli Romana a my jsme si ho vzali.“

Proč jste se rozhodli právě pro pěstounskou péči?

„No, musím se přiznat, že tím, že jsem s Ríšou byla doma, nepobírala jsem žádný velký peníze, manžel se o nás staral sám, tak jsme se rozhodli, že si teda to dítě vezmeme do pěstounský péče a z dnešního pohledu si teda myslím, že jsem udělala dobře, protože teď mám aspoň nějaký peníze. Manžel totiž tři měsíce marodí a nepobírá skoro nic.“

Jak jste byli spokojeni s přístupem pracovníků, kteří se podíleli na zprostředkování pěstounské péče?

„Já si myslím, že jsem třeba se sociální pracovníci neměla vůbec žádný problémy, že všechno probíhalo v pořádku. Snažili se mi určitě pomoci, i třeba teď nedávno u soudu, protože se ozval otec Romana. Takže nám všichni hrozně moc pomohli a hlavně, že jsme to nakonec vyhráli a je to v pořádku.“

Byli jste před přijetím dítěte dostatečně informováni o náhradní rodinné péči ze strany pracovníka? Nebo jste hledali informace jinde?

„Počítače tenkrát nebyly, takže jsme něco zjistili jenom tak nějak z doslechu nebo ze čtení časopisů. A sociální pracovnice nám taky něco určitě řekla.“

Ovlivnily nějak získané informace vaše rozhodnutí?

„Já si myslím, že už jsem byla tenkrát rozhodnutá, že jsme nějaký to děťátko chtěli.“

Jaké dítě jste si přáli?

„No, protože jsme v té době měli věk už ke čtyřicítce, tak se nás pani sociální pracovnice ptala, jestli chceme dítě přirozeně k věku a to jsme teda nechtěli, protože jsme chtěli, aby si to dítě na nás zvyklo už od mala, takže jsme chtěli malý dítě. Pak jsme teda napsali, že nechceme dítě tmavý pleti. Ne kvůli rasismu, ale protože bydlíme na vesnici. A i když jsme teda tmavý dítě nechtěli, tak prostě přišlo a je to tak. Prostě mi padla do oka, no.“

A co se týče zdravotního stavu?

„To už si nějak nepamatuju. No, fakt nevím.“

Jak hodnotíte proces získání dítěte do pěstounské péče?

„No, je takovej zdlouhavej, ale je samozřejmě v pořádku, že se ti lidi zkoumají, třeba taky kvůli takový té vypočítavosti, ale těch si myslím, že je málo. No, teď mě třeba ještě napadá, že mi vadilo, že mi vlastně u Renaty nejdřív vůbec neřekli, že nemůže kravský mlíko, že je na něj alergická. Řekli mi to, až když jsme si ji odváželi. Z toho jsem teda byla docela vykulená, protože jsem tenkrát vůbec nevěděla, že jsou i jiný mlíka. Takže Renča pila sojový mlíko a tyhle ty výrobky, ale teď už ona ví, už jsme ji naučili, kolik toho může sníst, že třeba může půlku normálního jogurtu, půlku kaka a tak.“

Byli jste dostatečně informováni o tom, proč je dítě v náhradní rodinné péči?

„No, to jsme právě nebyli. Já jsem se k tomu teda trošku jako dopracovala, ale nedávají informace. To jsem se teda až sama dozvěděla, že Romanovi ta matka nejspíš hodně ubližovala. Tím, že mám hodně známých v tom Rožmberku, tak jsem se toho hodně dozvěděla, hlavně teda o tom, jak jeho matka vyrůstala, že to teda taky neměla jednoduchý a pak otěhotněla a byla na to úplně sama. U Renaty jsem teda věděla, že ji maminka nechala hned v porodnici a že těch jejích sourozenců bylo daleko víc a pak jsem sama zjistila, že její babička vychovává dva její sourozence, ale jinak je těch sourozenců daleko víc. Ale proč bychom my jako neměli tohleto vědět, jestli tam v rodině třeba nejsou nějaký nemoci a tak. No a shodou okolností, je tady v okolí jedna holčina, která jí byla vždycky hrozně moc podobná a já si vždycky říkala, že musej bejt sestry. No a pak jsem jednou jela s papírama za pani Rybovou do Rýmařova a ona mi povídá, víte, že u vás blízko bydlí sestra vaší Renaty? A já ji řekla, že vim, protože jsou si hrozně moc podobný. Pak jsem to teda řekla i její adoptivní mamince, protože se známe už dlouho, no a letos jsem to řekla i Renatě a ona mi na to řekla: „Já už to vim dva roky.“

S jakou reakcí okolí jste se setkali či setkáváte? Jaké byly postoje dalších členů rodiny?

„Se špatnou, protože si některý lidi mysleli, že ty děti mám jenom pro peníze a do dneška si to myslej. S mojí maminkou jsme se rozešli, protože když jsem si dokázala vzít takový parchanty, tak přes práh nesmím. Bolí to teda pořád. No taky jsem kvůli tomu přišla o několik kamarádek, no, takže to asi nebyly dobrý kamarádky. No, ale mám teda i jednu stálou kamarádku a jednoho známého pána, kterej těm našim dětem dělá takovýho dědu.“

Změnily se nějak vaše představy o pěstounské péči po přijetí dítěte?

„Ani ne, myslela jsem, že budeme fungovat jako rodina a to se splnilo, akorát děti teda zlobej, ale to i naše děti zlobily. Teda s Renatou máme teď docela problémy, je hold v pubertě. Nedávno jsem ji vzala na sociálku, postrašila jsem ji tam, že teda, jestli chce, tak ať se vrátí do děcáku, ale já bych to stejně asi neudělala.“

Jaký je Váš názor na sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství?

„Já jsem teda dětem řekla, že mají někde svoje rodiče. Když byly děti malé, tak mi docela nahrála okolnost, že se vedle sousedům narodila holčička a naše děti běžely ke kočárku a ptali se: ‚Ty jsi nás mamko taky porodila?‘ Tak jsem jim řekla, že ne, že jsem si je vybrala v dětském domově. A Roman řekl: ‚No jasný, Renču jsme si přece jeli vybrat.‘ Sice byl malej, ale pamatoval si to. No a Renata poslední asi dva roky bloumá a neumí se jakoby zařadit.“

Mluvíte či chcete mluvit s dítětem o jeho biologických rodičích, popř. mu umožnit s nimi i kontakt?

„Jednou se teda u nás objevila Romanova maminka, ale protože jsem taky věděla, že mu hodně ublížila, tak jsme se ho prostě nechtěli vzdát. Jenom mě teda mrzí, že pak vůbec nebojovala ani za to, aby ho mohla vídat. A taky otec Romana, kterej se u nás objevil, tak vlastně vůbec nebyl v papírech a najednou urgoval, že ho chce. On byl totiž dlouho zavřenej a ta matka mu pak asi řekla, že má dítě a že si ho může vyžádat, ale jsem ráda, že to dopadlo, jak to dopadlo. A před tím soudem jsem teda o něm Romanovi řekla, protože jsem měla strach, že by ho ještě před tím soudem mohl někde vyhledat, třeba před školou nebo kdekoli. Pomalinku jsem mu to řekla, že ho ten tatínek chce navštěvovat, ukázala jsem mu ten papír od soudu a řekla jsem mu, že se taky on bude muset rozhodnout, ale že my jsme rodiče, který se o něj staráme, a že o něj nechceme přijít. Ale pokud chce otce vidět, tak má na to právo, teda jestli je to opravdu jeho biologický otec. A první jeho otázka byla: ‚A uděláme mu krevní test, jestli jsem jeho?‘ To mě teda zarazilo, ale řekli jsme teda, že ano, ale ono to pak úplně krásně vykrytalizovalo, takže to nebylo třeba. No, a jestli bude chtít Renča najít maminku a ty další sourozence, tak ji určitě bránit nebudu. Rodina je rodina.“

Jak hodnotíte systém náhradní rodinné péče v ČR? Změnila byste něco?

„Asi bych toho změnila hodně moc. Když je tolik dětí bez rodiny, tak proč se třeba nemůžou ty děti ukazovat v televizi nebo v časopisech? Je asi pravda, že by to v týhle společnosti nešlo realizovat, ale já si myslím, že by to bylo dobrý, protože my jsme taky původně napsali, že nechceme tmavý dítě a pak nám Renča prostě padla do oka. A ten papírověj proces mi přijde nedokonalej. Teda s prověřením těch pěstounů souhlasim, i ty testy jsou asi nutný, ale prezentace těch dětí si

myslím, že by byla lepší. Chtěla bych taky hlavně pomoc všem těm maminkám a pěstounům, protože se myslí, že ty maminky, který to dítě poroděj, mají daleko větší práva, než ty maminky, který ho vychovávaj. Mohla by bejt taky větší informovanost, protože jsem se třeba až po nějaký době dozvěděla, že i když jsem nějaký ty peníze dostávala, tak se mi to nepočítá na důchod, takže jsem se nebyla zaevidovat na pracáku a těch pár let mi uteklo. No a ještě mě teď napadá, že mi teda vadí, že tady v Rokycanech se pro ty pěstouny vůbec nic neděje. Vim teda, že něco dělá Rýmařov, tam mě i vždycky zvali na besídky nebo na setkání pěstounských rodin. Já tam teda většinou jezdila a dávala jsem tam i docela rady, protože jsem vlastně matka a babička v jednom. Taky mi přijde, že se nedávají menší děti starším lidem. Vim, že je tam riziko, že se těm lidem může něco stát a oni ho nedochovají, ale to se může stát i mladým lidem. Ale to dítě by zažilo, jak se žije v rodině. A to si myslím, že je důležitý.“

Jak Vás ovlivnilo přijetí dítěte do náhradní rodinné péče? Změnilo se něco?

„Určitě se něco změnilo. Začaly zase takový ty starosti o to děcko. To dítě vedle vás roste, vyvíjí se, bylo to takový hezký. Roman, ten se aklimatizoval velice rychle, plakal na začátku jenom chvíli a Renata, když jsme si pro ní jeli, tak mi hned řekla: „Ahoj mami.“ To ji tam asi naučili, ale bylo to krásný.“

Co byste poradila či doporučila žadatelům nebo čerstvým pěstounům?

„Doporučila bych v týhle době spolupráci s psychologem, a aby jezdili na ta setkání. Radit se prostě s někým, kdo to už trošku zná. No, a aby se toho nebáli a šli do toho. Aby se toho nebáli ani ty chudší lidi, protože ty děti potřebují hlavně tu lásku. Taky je podle mě důležitý ty děti vychovávat, ale nepřejinačovat. Renata je prostě hodně temperamentní a to tam bude mít pořád.“

Kromě setkání pěstounských rodin se stýkáte ještě s jinou pěstounskou rodinou?

„Jo, stýkám se s paní Rákosníkovou a paní Rysovou. Někdy spolu zajdeme na kafe pokecat, ale to jenom občas, no.“

Má podle Vás přijetí dítěte do pěstounské péče nějaká hlavní pozitiva a negativa?

„Velký pozitivum je, že náhradní péče je víc než dětskej domov a tak to prostě je. Ty děti poznaj, jak to chodí v rodině, co je to vlastně máma, táta a to je důležitý.“

A negativum je asi to, když vám dítě začne dělat ty problémy a vy nevíte, co s nim. Ale pak je si nutný uvědomit, že to dítě jste chtěla, že je vaše a musíte vyslechnout taky jeho, jak to vidí.“

Chtěla byste na závěr ještě něco dodat?

„Možná to, že jsem udělala dobře, že jsem si ty děti vzala, že odsud neodejdu s tím, že jsem nikomu nepomohla.“

Děkuji a přeji Vám všem, ať všechno zvládnete.

RP4: Svobodovi

Na začátku se Vás zeptám na vaši rodinu. Kolik máte dětí?

pí. Svobodová: *„V pěstounský péči máme jednu holku a 4 vlastní kluky, takže nás je dohromady sedm.“*

Kolik je vám a dětem let?

pí. Svobodová: *„Mě je 37 a manželovi 39 let. Nejstaršímu klukovi je patnáct, pak třináct, deset, sedm a jí jsou čtyři.“*

Kdy jste podali žádost o pěstounskou péči?

pí. Svobodová: *„To bylo v roce 2007?“*

p. Svoboda: *„No, vlastně 2006 před Vánoci.“*

Kdy přišla holčička do rodiny?

pí. Svobodová: *„Dostali jsme ji v roce 2009 a bylo jí dva a půl roku. Čekali jsme teda rok a půl.“*

p. Svoboda: *„Čtrnáct měsíců přesně, než jsme ji dostali.“*

pí. Svobodová: *„Těhotenství je devět měsíců, tak by to prý tomu mělo odpovídat.“*

p. Svoboda: *„My jsme teda přenášeli do čtrnácti měsíců.“ (smích)*

pí. Svobodová: *„Ale teď zpětně nám to nepřijde tak příšerný, protože naši známí už čekají přes dva roky na pěstounskou péči a nic se neděje. Nejsou děti, právně volný, no anebo je to spíš téma úředníkama.“*

Proč jste se rozhodli přijmout dítě do náhradní rodinné péče?

pí. Svobodová: *„Měli jsme pocit, že chceme pomoci. To byl ten hlavní důvod.“*

Proč jste se rozhodli právě pro pěstounskou péči?

p. Svoboda: „*My jsme na tu adopci neměli šanci. Měli jsme, máme čtyři děti, takže bysme na adopci čekali třeba 5 nebo 10 let. To nám řekli rovnou. Právně je pěstounská péče jednodušší pro tyhle rodiny s dětma.*“

Jak jste byli spokojeni s přístupem pracovníků, kteří se podíleli na zprostředkování?

p. Svoboda: „*No, úředníci samozřejmě příšerný. Tady ve Strakonících na městě paní Součková nám bych řek, ještě docela vycházela vsříc, ale zas měla myšlenky, jak ona to vidí, taky třeba chtěla pomalejší postup. Ale příšerný byly spíš ty na krajském úřadě. Stalo se nám, že si ty informace od nás špatně zapsali. Tím, že jsme třeba nechtěli tak dlouho čekat, tak jsme to i měnily, že by nám teda nevadil nejen ten polocikánek, teda holčička, ale nakonec ani romský dítě a to se na kraji pak děsně divili, že to nevěděli. Jestli z toho městského úřadu to neposlali vejš nebo se to ztratilo někde na cestě, nevim. A na tom kraji pak říkali, že to tam vůbec nemají napsaný, že má teď jedna pani dovolenou a že nevědí. Taky jsme se až zpětně dozvěděli, že už mohla bejt holka půl roku v rodině, ale protože sociální pracovnice váhala, byly zrovna Vánoce, tak se to zpozdlilo.*“

pí. Svobodová: „*Nebyli jsme teda s těmahle úřednicema spokojený, protože ony mají ty svoje postupy a nejsou ochotný je zrychlit, si teda myslim.*“

p. Svoboda: „*A mají pochybnosti, že už se jim třeba stalo, že pěstouni nebyli dobrý a tak. No, pak jsme se teda spojili se Střediskem náhradní rodinné péče, který tam pak zavolali jen se informovat, jestli už jako nějaké to děďátko máme, no a pak už to šlo hrozně rychle. Jsme tam pak přijeli a podepisovali jsme tam papíry zpětně s datumem, aby to najednou šlo rychleji. A nebo se nám stalo, když jsme vyplňovali těch 200 nebo kolik otázek, který se tam mnohdy opakovali a člověk se musí soustředit, že paní pracovnice půl hodiny řeší do telefonu jakej salám koupit na ty Vánoce a jaká blůzka bude lepší a fakt půl hodiny nekecám, volala mobilem. neříkám, že jsou všichni takový úředníci, ale to se nám stalo.*“

pí. Svobodová: „*Anebo takový ty věci, co jsme chtěli vědět konkrétně na tom krajskym úřadě, jak je to se sociálníma dávkami a podobně, tak to nám tam neřekli, oni to nevěděli. Není to teda tak, že by si bral člověk dítě kvůli sociálním dávkám, ale bere si ho a ví, že o to bude žádat, tak chce vědět, jaký jsou. Nebo*

i to, že když dostanete malý mimino, tak můžete jít hned na mateřskou a zažádat si o další věci. Řekli nám to vlastně až na tom školení, který dělalo to Středisko náhradní rodinné péče.“

Byli jste před přijetím dítěte dostatečně informováni o náhradní rodinné péči ze strany pracovníka? Nebo jste hledali informace jinde?

pí. Svobodová: *„Z toho krajskýho úřadu jsme nebyli plně informovaný, oni to teda asi tušej, tak proto dělaj ty povinný kurzy, ale tam jsme byli dost informovaný a každopádně nám tam byla doporučena i literatura. Nějakou jsme dokonce i dostali. A to záleží na každým, jak moc chce bejt informovanej, kolik si toho přečte, zjistí a tak.“*

p. Svoboda: *„Ale lepší než tahle teorie jsou možná ty zážitky z jinejch rodin.“*

pí. Svobodová: *„No, zjistili jsme, že je v tomhle nejpřínosnější nějaká reportáž s nějakým člověkem, kterej to zažil.“*

Ovlivnily nějak získané informace vaše rozhodnutí?

pí. Svobodová: *„Řekla bych, že jo. Třeba jsme taky zjistili, že to nemusí vždycky vyjít, že to může být těžký pro tu rodinu, že jsou případy, kdy to nevyjde. Četla jsem třeba jednu knížku 'Nečum mi do repráku'se jmenovala. To byla autentická výpověď' jedny pěstounský matky a když to čtete, tak si říkáte, že to až takový třeba u vás nebude.“*

Jaké dítě jste si přáli?

pí. Svobodová: *„No, to jsme tam taky vyplňovali, že chceme děvčátko do tří let, nakonec jsme to myslim i posunuli do čtyř let.“*

pí. Svoboda: *„Jo, no do čtyř. A bez vážnýho postižení, protože vzhledem k těmhle podmínkám, protože hospodaříme, to by nebylo dobrý.“*

pí. Svobodová: *„A nevadilo nám, kdyby byla tmavší pleti.“*

pí. Svoboda: *„Ze začátku jsme tam měli polorom, ale pak jsme si říkali, že je to vlastně jedno, že by nám teda nevadilo ani romský dítě. To jsme se trochu báli tady tý vesnice, že jo, ale pak jsme to teda upravili. Ale nakonec teda máme v podstatě bílou, i když má teda romskýho tátu, kterej není uvedenej. Ale v podstatě vypadá jako běloška, neromka, nebo jak to říct.“*

Jak hodnotíte proces získání dítěte do pěstounské péče?

pí. Svobodová: *„Nám se to zdálo hrozný.“*

p. Svoboda: „*Vlastně asi to, co jsme říkali na začátku. Hlavně ty úřednice, to je ta brzda, no.*“

pí. Svobodová: „*Nám říkali: „My si vás vážíme jako pěstounů.*“

p. Svoboda: „*Ježíš, no, to nám pořád říkali.*“

pí. Svobodová: „*To bylo pořád „My si vás vážíme jako pěstounů, my si vás vážíme, ale...*“

p. Svoboda: „*Já se teda málokdy naštvu, ale to už jsem teda začal ta tu právničku rvát: „Tak si nás vážíte, ale nic nám neřeknete, pořád to jenom oddalujete.“ Oni nám vlastně do té doby vůbec neřekli, jestli máme vůbec šanci, pořád se nás hrozně podezřívavě ptali, jako kdybych byl úchylnej.*“

pí. Svobodová: „*To bylo tenkrát docela vtipný, když jsme odtamtud poprvé jeli domu, tak jsme si říkali, že je to teda asi zbytečný žádat, když je těch dětí tak málo.*“

p. Svoboda: „*Jo, to nám říkali, že adoptovat děti nemůžeme, když máme svoje děti, a ty děti do pěstounský péče sice jsou, ale skoro všechny jsou zdravotně postižený. „A bílý? Tak to v podstatě vůbec žádný není a smíšený? Jak si to představujete, že bude půlka bílá a půlka černá?“ No, prej tohle zažili i ty naši známí a taky na těch setkání pěstounských rodin i manželka říkala, že tohle zažili i jiní pěstouni. Nevim no, možná, že je to od nich taková taktika odradit ty, který hned na začátku pochybujou. Je pravda, že nás nenapadlo, že to prostě budou takový těžkosti, i s tou matkou, nicméně ten přístup hned od začátku, že jsme blbci, a co tam děláme, je možná dobej, my nevíme.*“

Byli jste dostatečně informováni o tom, proč je dítě v náhradní rodinné péči?

pí. Svobodová: „*Jo, to jsme byli, ale teda až v té chvíli, když jsme ji přebírali z kojeňáku, protože tam měli nejvíc informací. Od narození teda byla v ústavu, protože má nemocnou matku. Ta nebyla schopna se o ni starat, takže šla hned do toho kojeňáku.*“

p. Svoboda: „*No, určitě a ten personál tam, výbornej přístup, tam teda byli příjemný, pomáhali nám, radili nám.*“

S jakou reakcí okolí jste se setkali či setkáváte?

pí. Svobodová: „*V celku dobrý.*“

p. Svoboda: „Někteří byli překvapenější, ale myslím, že v pohodě.“

A jak to přijali příbuzní v rodině?

pí. Svobodová: „No, tam radost neměli, protože viděj, že si přiděláváme práci a myslej si, že je to zbytečný. Což je jasný, protože každej rodič to s tím svým dítětem myslí nejlíp. Říkají: „Už takhle toho máte dost.“ Ale nakonec to dopadlo tak, že se i staraj, chovaj se hezky.“

p. Svoboda: „No, snažej se nedělat rozdíly. Ted' jsou taky trochu vyděšený, že je trošku hyperaktivní. My jsme si teda vždycky mysleli, že kluci jsou živí, ale tohleto, to je řízek. Ona má teda bohužel takovou diagnózu a ona se ještě rozjíždí. Ze začátku se rozjela, pak jsme měli pocit, že to trošku opadlo a ted' to teda začíná zase jít nahoru. Ona se prostě nezastaví, ta je pořád v pohybu.“

pí. Svobodová: „Takový dítě je těžký i něco naučit, protože je během chvilky zase pryč.“

A jak to vzali kluci?

pí. Svobodová: „Jo, ty to vzali dobře.“

p. Svoboda: „Jo, ty jsou nadšený. Oni si z toho dělaj srandu, že jo. Pokoušej ji, holku. Mají ji teda jakoby na starosti, to oni zvládaj. Nenechaj si teda taky všechno líbit, protože ona je pokouší, často si něco vynucuje, zkouší to, nikdy to neměla. V tom ústavu to měli asi o jídlo a možná o hračky, ty děti tam byly úplně jako zvířata. To jsme byli úplně v šoku. Malý děti, do tří let a ony v tý jídelně do sebe narážely, každej k tomu dlabanci, aby se rychle dostal. A třeba je toho jídla i hodně, ale asi už je to takovej nějakej pud, nebo něco, já nevím. Ale už se to u holky hodně srovnalo, v něčem je teda pořád na úrovni toho dvouletýho, ale už se tulí, to třeba neuměla, má takový projevy, jako máma, táta, kluci, je to moc hezký. Když je člověku někdy tak nějak blbě, tak si říká, co by tam chudák ted'ka dělala. Ve čtyřech letech by byla v děcáku a skoro by nemluvila. Ona na začátku neuměla mluvit.“

pí. Svobodová: „Uměla asi tři slova, no a do ted' špatně mluví. Potřebuje celkově větší péči. Je potřeba s ní hodně trénovat.“

p. Svoboda: „Ted' už je to teda hodně lepší.“

Takže se Vám změnily představy o pěstounské péči po přijetí dítěte?

p. Svoboda: „Asi změnili no, ale my jsme prostě do toho šli, že to absolvujem, ale vůbec nás nenapadlo, že je to skutečně tak těžká věc. To nás vůbec nenapadlo, protože když máte čtyři děti, tak máte pocit, že to prostě půjde. No co, bude tady další, zapojí se. Možná jsme se trochu přecenili, nebo nevim, jak bych to řekl, ale nečekali jsme ty problémy třeba i s tou matkou a tak, no. Třeba jsme měli takové informace, že se s náma ty biologický rodiče nebudou stýkat, že teda málokdo to takhle má, že se stýkají. My tu biologickou matku vidáme a ta ženská je ještě k tomu bláznivá, a my vidíme v naší holce to, co tam ta máma přenáší. Doufejme teda, že to nebude i to mentální. Ta ženská je schizofrenik, ještě si to rozjela alkoholem a drogama a kecá kraviny, vymýšlí si. Furt s ní něco je. No není to lehký. No, ale překvapili nás ti známí, když jsme jim říkali, ať si to pořádně rozmyslej, že nás to teda rozhodilo, že je to složitý, že to není úplně tak, jak jsme si mysleli a on říkal: „No co, tak ho tam když tak vrátíme. To nás teda i za ně zamrzelo, takhle přemešlet. Samozřejmě je to nouzový řešení, protože to fakt není jednoduchý.“

pí. Svobodová: „Ale myslím si, že v případě, kdy to ty lidi nezvládají a to dítě vrátí, tak v tu chvíli se sesypou ještě víc, protože na to dítě už si zvykli a mají pocit, že i oni selhali a to je hrozný.“

Jaký je Váš názor na sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství a mluvíte s dítětem o jeho biologických rodičích?

pí. Svobodová: „No, určitě to dítěti říct a chce to hodně povídat. U nás holka matku zná, vidá ji. My jí pojmenováváme matka a já jsem maminka. Teď ji to teda začíná docházet, i to, že se jinak jmenuje, takže se hodně ptá.“

p. Svoboda: „Ale pořád je to takový to dětský. Nebere to zatím vážně, přijde jí to jenom divný. Snažíme se jí to všechno nějak vysvětlit, zatím se to dá, že je maminka nemocná a tak.“

Jak vnímáte systém náhradní rodinné péče v ČR? Změnili byste něco?

pí. Svobodová: „Tak my do toho systému až tak úplně nevidíme, ale jak jsme to všechno viděli, tak má člověk pocit, že by změnil úplně všechno.“

p. Svoboda: „V tom právním uvolnění je asi největší problém. Když jsme byli v tom kojeňáku, děti tam přilepený na skle, tak je to hrozný. Člověk chce pomoci, ale jak to udělat, aby mohli jít do rodin, aby to nebylo třeba jenom na chvíli a aby

to bylo co nejdříve. Je to složitý, ale oni u naší holky čekaj dva a půl roku, jestli se matka zlepší. Mohla bejt už mnohem dřív v rodině a neztratila by toho tolik.“

pí. Svobodová: *V kojeňáku jsou materiálně zajištěný, ale duševní vývoj tam neproběhne.*“

p. Svoboda: *„Ted' mě ještě napadá, že to školení, který je povinný, tak dělaj jednou za rok na podzim, takže když je v září už seznam plnej, tak čekáte rok, než vás proškolej, takže na tohle jsme čekali taky docela dlouho. To mi přijde teda taky pěkná hovadina.*“

Jak Vás ovlivnilo přijetí dítěte do náhradní rodinné péče? Změnilo se něco?

pí. Svobodová: *„Všechno. Všechno je jinak“*

p. Svoboda: *„Někdy v dobrým a někdy v tom horším, nebo spíš těžším.“*

pí. Svobodová: *„Je to nápor, no. Je jiná, není naše, má jiný geny, jinej temperament, není tady od narození. To jsou věci, který jsou znát. To nám sice říkali, že se musí pomalu a všechno říkat desetkrát. Jo, kdyby jenom desetkrát.“*
(smích)

p. Svoboda: *„Člověku pak začíná docházet, že je tu dítě cizí, ještě je hyperaktivní, jsou problémy s biologickou matkou a to je ještě relativně zdravá holka. Každý dítě v tom ústavu je svým způsobem postižený. Ač je teda čtyřletá, tak je pořád v něčem na dvou letech.“*

pí. Svobodová: *„A to vám nikdo neřekne, jestli se to srovná časem. Vy nevíte, co se srovná a co ne.“*

p. Svoboda: *„Ta ženská brala drogy, takže tam může být postižení třeba mentální, což jsme měli někdy trošku obavy. A to jsou takový věci, na který vás nikdo nepřipraví a každej to nemusí zvládnout. Nás to docela teda rozhodilo, ale říkali nám to, ale připravenej na to člověk není.“*

Co byste poradili či doporučili žadatelům o náhradní rodinné péči či čerstvým pěstounům?

pí. Svobodová: *„Tak asi si popovídat s pěstounama.“*

p. Svoboda: *„No, to je fakt. Na začátku navštívit tu rodinu a mluvit o těch věcech, jak to chodí. Říct si ty zážitky na tvrdo, že to není jednoduchý.“*

Stýkáte se s nějakou jinou pěstounskou rodinou?

pí. Svobodová: „*No, my se stýkáme s rodinou, která má dvě holky v adopci, ale s pěstounama vyloženě ne. Zním teda jednu paní, ale s tou se jenom zdravíme. No a pak, když jsem byla na tom setkání, tak tam.*“

Napadá vás na závěr nějaké hlavní pozitivum a negativum, které má podle Vás přijetí dítěte do pěstounské péče?

pí. Svobodová: „*Pozitivum asi, že taky člověk pozná sám sebe i z jiný strany. Je to hrozně zvláštní.*“

p. Svoboda: „*Tím, že je to těžký, tak je to nápor na psychiku, že jo, takže se člověk projeví i trošku jinak.*“

pí. Svobodová: „*Pozitivum je to taky v tom, že si pořád můžeme říct, že jsme ji pomohli, že není v děcáku, kde by pořád ještě nemluvila a pořád byla třeba na plenách a neuměla by se začlenit do společnosti. I teď teda asi bude mít problémy jít třeba do normální školy, ale snad to vyjde.*“

p. Svoboda: „*Taky jsme se aspoň pořádně poznali, protože když si člověk hrábne skoro na dno, řeší nějaký problémy, tak pozná, kdo jakej je. Takže my jsme si tak trošku hrábli, no a víme o sobě víc, ale teď nevím, jestli je to pozitivum nebo negativum. (smích) Ale hodně pozitivní je to v tom, že to kluci vzali moc hezky. Nejmladší samozřejmě žárlil nejvíc, ale teď už to všichni kluci berou dobře.*“

Máte pocit, že jsem se na něco podstatného zapomněla zeptat nebo byste chtěli ještě něco vyjádřit?

pí. Svobodová: „*Mě ještě napadlo, že je dobrý, že z toho kojeňáku ty děti mají návyky, že přijdou do tý rodiny s takovým režimem, že jsou zvyklý spát a jíst. Asi je to lepší, než když přijdou z nějaký hrozný rodiny.*“

p. Svoboda: „*To je ale výhoda spíš pro ty pěstouny, že aspoň něco je zajetý, než pro to dítě.*“

pí. Svobodová: „*To asi jo, no.*“

Děkuji Vám a přeji Vám hodně štěstí.

RP5: Trojanovi

Na úvod bych se ráda zeptala na takové základní informace. Jedná se tedy o osvojení nebo pěstounskou péči?

„Pěstounskou péči.“

Žijete s manželem?

„Ano, žiju s manželem.“

A kolik je Vám a manželovi let?

„Mě je 43 a manželovi 47.“

Dále bych se zeptala, kolik máte dětí a které je vaše vlastní a které máte v pěstounské péči?

„Máme dohromady 4 děti. Nejstarší je Tereška, té je 20. Pak máme Tadeáše, tomu je 13, bude 14. Ten je taky náš a pak máme toho Tomáše, toho máme v pěstounský, tomu je 12 a pak máme Tibora a tomu je 8. Ten je teda taky náš nebo teda narozenej.“

Také se zeptám, kdy jste podali žádost o náhradní rodinnou péči?

„Myslíte, v jakém roce jsme podali první žádost o to dítě?“ Ano, přesně tak. „To jsme podali v 95. roce.“

A dítě jste dostali...?

„To jsme dostali... Tomáš je narozenej v devadesátom osmom a my ho dostali v devadesatom devatom, na jaře.“

Děkuju, to by byly ty základní otázky. Teď už se budu ptát dál.

Na začátku se zeptám na motivaci, proč jste se vlastně rozhodli přijmout dítě do péče?

„Chtěli jsme nějakému dítěti pomoci. Oba jsme to tak nějak cítili. Shodli jsme se na tom teda už před svatbou, takže z tohohle důvodu. To byla ta motivace.“

A proč jste se rozhodli právě pro pěstounskou péči, ne pro adopci?

„Protože vlastně těch adoptovanej dětí, nebo těch dětí, který jsou k adopci, je málo. A my jsme neměli nějaký ambice. Že jsme měli vlastní děti, tak no nepotřebovali jsme nějaký bílý modrooký dokonalý dítě, ale právě z těch, co nemají takovou šanci a v pěstounský péči jsou většinou romáci a ti nemají takovou šanci se dostat do rodiny. Tak proto jsme zvolili pěstounskou péči.“

Pak se zeptám, jak jste byli spokojeni se zprostředkovateli pěstounské péče?

„Celkem jo. Ty testy jsme dělali, že jo, ale s tím jsme počítali, že tam budou takový otázky, které jsou takový jako intimnější, ale taky nám řekli, že na to nemusíme odpovídat, pokud nechcem. Ale odpověděli jsme na všechno, aby oni věděli, komu to dítě daj, že jo. Takže jsme neměli tak jako nějaký problém při tom zprostředkování. Spíš nás teda pořád odrazovali, což je logický, protože oni musej jakoby ty lidi protřídit. Tím, že to dítě člověku nedají hned za dva měsíce, oni zjistěj, že ten člověk má opravdu zájem, že opravdu chce. Když to vlastně trvá třeba rok nebo dva a pořád má ten člověk zájem, pořád je jakoby trošku uhání nebo jim občas zavolá, jestli už, tak si to tím trošku protřídej. A tím, že taky řeknou, že to má tyhle a tyhle úskalí, tak i tím to trochu vysortujou. Takže já si myslím, že to dělaj dobře nebo že je to logický, že to takhle dělaj.“

Co se týče informací o náhradní rodinné péči, sháněli jste je i někde jinde nebo jen od sociální pracovnice?

„Asi jsme hledali i jinde. Ale, co jsme vlastně potřebovali vědět, tak to nám zase řekli. No, ono je to už hodně let, je to vlastně už 15 nebo 14 let, takže si to už přesně nepamatuju, ale vím, že jsme se o to zajímali i mimo.“

A ovlivnily získané informace Vaše rozhodnutí?

„Nějak nás to asi ovlivnilo, ale já jsem byla v takové euforii, nadšení, že si vezmem dítě, tak vím, to co nám říkala tady třeba paní Tomanová, tak teď si na ni často vzpomenu a říkám si jo měla pravdu. Třeba vím, že jsme se bavili o těch penězích, že dostáváme ty dávky a já jsem říkala, že je to dost peněz a ona řekla: „Nebojte se, oni toho víc rozbijou“. A pak jsem říkala jojo, oni toho fakt víc rozbijou. Je to pravda. Oni toho víc roztrhají, kalhoty, boty, že jo. Teda ne všechny děti, Tomáš konkrétně jo. Nebo jsme jí taky říkali: „On je takovej světlej“. A ona povídá: „Oni ztmavnou“. Ona prostě mluvila z těch zkušeností, který měla, že jo a my jsme byly v takový euforii, že máme konečně to mimino. Ale říkala to velice hezky, neříkala to nějak... Prostě nás jako uvedla tak do reality, že si to pamatuju, no.“

Také se Vás zeptám, jaké dítě jste si při podání žádosti přáli?

„To jsme si říkali, že romský dítě bysme vzali a chtěli jsme kluka, protože jsme vlastně měli toho Tadeáše staršího, tak jsme si říkali kluka. No vlastně nejen

romskýho teda i jiný národnosti, právě protože mají menší šanci. Ale nechtěli jsme s nějakým zdravotním postižením, protože jsme si na to netroufali. Možná by to nakonec bylo jednodušší mít dítě, který je třeba slepý než romácký. Nemyslím to nějak zle, ale že jsme si mysleli, že to bude jednodušší mít zdravý dítě, ale jednodušší to teda není.

A co se týče věku?

„No, tak to jsme chtěli co nejmenší. Právě aby byl mladší než Tadeáš, aby nesebral tomu Tadeášovi jakoby to postavení v té rodině, takže určitě mladší.“

Ted' bych se zeptala, jak obecně hodnotíte proces získání dítěte do pěstounské péče?

„No, my jsme tenkrát ještě nebyly takový ty přípravy pro ty pěstouny, to je ted' nějaký ty víkendy nebo besedy. To tenkrát nebylo. To je ted' určitě lepší. My jsme spíš byly takový už netrpělivý, po těch dvou letech. To byla ještě v Táboře ta poradna a už jsme fakt chtěli, říkali jsme si, že už fakt chceme to dítě, už jsme tam dost otravovali, tak nám pak už dítě dali, ale já to nevnímám nějak negativně, osobně. Že by na nás byli nějak... nebo, že bysme viděli nějakou nevělu nebo tak. Spíš jsme si říkali, proč nám už to dítě nedaj, když už se cítíme připravení a pak když jsme ho už vlastně dostali v tom červenci, on se narodil v říjnu, tak už od ledna jsme tam psali, že už bysme nějaký to dítě chtěli. Tak jsem si pak říkala, že jsme ho mohli dostat už v tom lednu. Že byl vlastně podle nás v tom děcáku zbytečně. Že jsme ho mohli dostat už v těch 3 měsících. Protože každý den je hrozně znát. Já si myslím, že se to v něm nikdy nesrovná, nebo jo, doufám, že někdy v dospělosti se to srovná, ale je to tak strašná prázdnota, že každý je špatnej. To nám tenkrát trochu vadilo, to jsme poznali jako negativní, že jsme měli jako pocit, že nám ho mohli dát dřív. Teda my jsme se o tom s nima nikdy nebavili, jestli byl tenkrát v té době volnej, to nevím no, ale myslíme si, že tohle mohli zrychlit trošku. Je to otázka, protože jsou zavalení prací. Jinak nějaký vyloženě negativní zkušenosti ani ne. A celkově teda nevím přesně jak je to ted', ale tenkrát ten proces nebyl nějak složitěj, teda podle mě.“

A byli jste dostatečně informováni o tom, proč je dítě v náhradní rodinné péči?

„No, to nám řekli no. Teda oni toho taky moc nevěděli, ale to, co věděli, tak nám tak nějak řekli. Teda vlastně nevím, jestli nám řekli úplně všechno. Ale řekli nám, že to už bylo třetí dítě. Ale řekli nám asi všechno to, co jsme potřebovali vědět. Možná, že nám mohli dát víc času, ale jo, řekli nám nejspíš všechno.“

Dále bych se zeptala na reakci okolí, s jakou reakcí okolí jste se setkali či setkáváte? A také jaké byly postoje dalších členů rodiny?

„Tak ty sourozenci byli malí, že jo, tak ty to přijímali dobře. Pak rodiče, no manželovi rodiče jsou takoví fajn, takže ti to vzali. Moje rodiče taky celkem, až na máho tatku, kterej je nervák, ale ten je nervák celkově na ty děti. Tomáš je divokej a my jsme z něho uštvanej, tak vidí tohleto. No ale u příbuzných s nějakou negativní reakcí jsme se nesetkali. Myslím si, že v tomhle jsme měli štěstí, že to takhle málokdo má. Jsou rodiny se kterýma rodiče pak nemluvej nebo to dítě nechtěj vidět. Ale naše okolí všem čtyřem dětem stejně.“

A lidé mimo vaší rodinu?

„I ostatní lidé to přijali dobře. Teda nevím, co jsi myslej ty lidi, ale nikdy mi to do očí neřekli. Taky máme velkou výhodu, že máme širokej okruh známějch, hodně blízkých, se kterými se hodně vídáme, oni toho hodně o nás vědí, takže v tomhle širším okruhu jsem se nesetkala s ničím negativním. A i Tomáš je jakoby všude vítanej, že to není jen naše úzká rodina, ale může kamkoli do rodin. My navštěvujeme je, oni navštěvují nás. Širší okolí je tedy nastavený pozitivně, no ale víte, že někde si řeknou třeba něco, ve škole mu třeba něco občas řeknou a tak. Takže tohle si teda myslím, že má dobrý. Rodina ho nějak bere, teda samozřejmě dobře, ale i to širší okolí, těch hodně známějch ho bere taky dobře.“

Změnily se nějak vaše představy o pěstounské péči po přijetí dítěte? Možná, že jste už o tom trochu mluvila, ale...

„No, určitě se změnilo, protože to bylo, jako když vybuchne bomba. Ty představy byly, že to bude takový plachý černoooký miminko. Ono to nespí, ono to pořád řve a právě tím, jak byl hladovej po tom...no, to je prostě jak děravej hrnec. To je neskutečná díra, která je v tom miminu. Jsme si ho vlastně přivezli, vlastně on jenom tak koukal, byl takovej netečnej, pak se houpal, jak se hopou v těch

ústavech. Houpal se asi tři dny na těch kolínkách, když usínal a pak pochopil, že už je doma a od té doby řval a řval. Takže představy se změnilly určitě, ale to k tomu patří, že jo. Člověk má nějaký ideály a pak už je potřeba každý den nějak dělat a jít dál, no.“

Tak, dále bych měla otázku, jaký je Váš názor na sdělení pravdy dítěti o náhradním rodičovství?

„No, určitě to musí vědět od začátku, úplně od začátku. On je vlastně z Tábora, tak jsme tam jeli, asi když byl rok u nás. Tak jsme tam jeli a řekli jsme mu: „Tady jsi prostě byl.“ Některý sestry si ho pamatovaly, tak jsme mu řekli: „Tady jsi ležel, tady jsi to a to.“ No a od té doby teda nemá rád Tábor. Jednou jsme tam teda byli všichni, pak tam byl jednou jenom s tatškou, to mu byly asi čtyři a do Tábora teda nechce. Ale to si nemyslím, že by se mu tam nějak špatně vedlo, v tom kojeňáku, ale prostě má k tomu takovej vztah. Říkali jsme mu to teda, ale my ty rodiče vůbec neznáme, nikdy jsme je neviděli, jenom nám něco málo řekli, fakt málo, takže my o nich vůbec nic nevíme, takže takhle jsme mu to prostě všechno řekli. „Tady jsme si tě vybrali, kdo je tvoje biologická máma nevíme, nikdy jsme ji neviděli, tátu taky ne.“ Takže určitě říkat, protože on by velice brzo poznal, že náš není, protože on je černoookej, černovlasej, že jo. No a Terka je modrooká, blond'atá. Taky nastupuje, to, že... No nedávno vlastně na mě křičel, že mu nemám co poroučet, že nejsem jeho vlastní máma. Já mu na to říkám: „No, nejsem.“ Ono se to v něm pere, v tu dobu toho bylo na něj moc, takže on pak vykřičel: „Ty mi nemáš co poroučet.“ Ale pak třeba večer přišel a řekl: „Maminko, dobrou noc.“ On je prostě rozpolcenej, protože někdo ho někde odložil a nikdy je neviděl a já bych si to taky třeba říkala. Když mu řeknu, že ten úkol musí napsat, tak on si fakt myslí: „No, to moje vlastní máma by mě určitě nenutila to napsat. Přitom ale vidí, že já vlastní máma taky nutím svoje děti psát úkoly, ale to si nespojí. On má prostě někde nějakou imaginární zbožňovanou vlastní maminku, která by ho nikdy nenutila si čistit zuby, uklízet. Tomu takhle rozumím, proč to takhle vnímá. Možná bude řešení, že vyhledáme tu maminku, nevím, no.“

Tím jste asi z velké části odpověděla i na další otázku, jestli mluvíte či chcete mluvit s dítětem o jeho biologických rodičích, popř. mu umožnit s nimi i kontakt?

„No, pokud projeví zájem a řekne, že by je chtěl najít, tak se je pokusíme najít. A na nějaký neutrální půdě, aby se setkali. Protože to prázdno tam je. Je tak nějaký otazník. Jak vypadá a taky ty jeho kořeny. Já bych taky chtěla vědět, jak vypadá moje vlastní máma. Už jsme mu to i navrhovali, ale on nechtěl. Ale teď je mu 12, takže teď nastoupí puberta, možná teda už nastupuje, tak tím víc to bude chtít vědět a možná že k tomu dojde už brzy.“

Dále tu mám, jak vnímáte systém náhradní rodinné péče v ČR? Změnila byste něco?

„Mně vždycky hodně pomůže, když se s někým o tom bavím, ale vim, že ty sociální pracovnice jsou strašně přetížené. Naše sociální pracovnice je hrozně fajn, opravdu. Ona nás vždycky za nějakou tu dobu navštíví. Ale pomohlo by třeba... Což není možný. Když je to takhle zavedený. Ty sociální pracovnice jsou fakt strašně přetížený a prostě tady chybí někdo, kdo by tu rodinu od začátku vedl. Vždycky, když jsme potřebovali, tak nám pomohla, ale vim, že toho má hodně. A někdy vidím, že i ona sama by chtěla udělat víc, ale jak to má stihnout. Má úřední dny, musí chodit k soudu a pak má já nevim sto rodin, nevim no, prostě strašně moc. Takže to nemůže všechno stihnout. Takže řeší, co je zrovna akutní. Tohle teda určitě chybí těmhle rodinám. Protože nejvíc se toho získá tou diskusí nebo tím setkáváním těch pěstounských rodin, lidí s podobnejma problémama. To se asi v tomhle systému nedá dělat. Teď už aspoň existuje ta NATAMA, ta dobře funguje. Vim, že jedna známá, ty mají teď dítě v pěstounský péči a maj problémy s těma rodičema bejvalejma, takže ta NATAMA je jakoby vede, zprostředkuje to setkání na nějaké neutrální půdě, takže to je určitě dobře, že je na koho se takhle obrátit. Já jsem načetla strašný spousty knížek o tomhle tom, hledali jsme si nějak tu cestu. Člověk si říká, že dostane to dítě, který je strašně náročný a teď si říká, že selháváme. Pak někde jedu na nějaký setkání a tam mi řeknou, že je to úplně normální. Jenže já mezitím těch několik měsíců se patlám v tom, jaká jsem hrozná matka, že tohle bych přece měla zvládat. No a pak mi řekne nějaká jiná, že je to normální, řekne: „Podívej, co udělal nám.“ Takže tohle si myslím, že docela

chybí. My jsme zase nebyli takový jakoby schopný jezdit na nějaký ty rodinný víkendový sešlosti, protože toho bylo moc. Takže tady si myslím, že ze strany těch úřadů chybí taková ta konkrétní pomoc. Kdyby třeba ta pracovnice přišla třeba jednou do měsíce a ta maminka by na ni mohla všechno vylejt a protože ona má ten nadhled, ty zkušenosti by řekla: „Tohle to přejde.“ A oni na tohle nemají čas.

Jak Vás ovlivnilo přijetí dítěte do pěstounské péče? Změnilo se něco?

„No, Tomáš byl třetí dítě. No, ale když se tak bavím třeba s těma lidma, který mají jiný děti v péči, tak je Tomáš nadprůměrně vzteklej, divokej a agresivní. Jak jsem říkala no, to bylo, jako když vybuchne puma. Takže to byl čas, když jsme si ho brali v těch devíti měsících. Tak od té doby začal šílenej kolotoč. Ale aby to nevyznělo negativně. Prostě tak to bylo a my jsme to nějak řešili. To je prostě realita. Realita byla taková, že nespal, vřeštěl, utikal. Pak se vlastně narodil Tibor. Já jsem vlastně Tibora kojila a Tomáše jsem takhle držela, aby mi prostě neutekl. Protože kdybych ho pustila, tak on by vylezl na skříň nebo by něco rozbil, když jsem byla sama doma. Nebo jsem platila nákup, tak jsem ho držela takhle kolenama, abych mohla zaplatit a pak si ho hned vzít do ruky. Takhle byl prostě neovladatelný. Takže hodně se změnilo, protože, že by si dítě samo hrálo, to nebylo. Já jsem s nima seděla, jednoho jsem měla na klíně, stavěli jsme, dvakrát denně ven, bez diskusí, v devět se šlo ven, pak domů, oběd, spát a odpoledne ven, aby zažil tu volnost, že jo. Protože nemůžeme ho pořád držet. Nebo jsme šli do města. „Nesmíš do louží. Až půjdeme z města.“ Aby byl čistej. Takže se hodně změnilo. Nebylo to klidný dítě, není to do teď klidný dítě. „Proč musíme ven?“ Já říkám: „Slíbili jsme to.“ Protože v těch papírech, které jsme vyplňovali, bylo, jestli dítě bude pravidelně na čerstvém vzduchu. Tak jsme napsali ano, tak jsme mu říkali: „Slíbili jsme to, napsali jsme to do papírů, tak musíš ven.“ Prostě jsme trávili čas venku na hřištích, kde si hrál, vyběhal se, přišlo se domů, najedlo se, šlo se spát. Bylo to takový klidnější, kdežto doma, když jsme byli, tak to by bylo: „Tohle nedělej a tamto nedělej.“ Takže když jsme byli venku, já měla velký kolo. Jedno sedátko vepředu, druhý vzadu a vozila jsem je do parku, tam se běhalo, pak jsem je zase přivezla. Změnilo se toho hodně, no a byla jsem hrozně, hrozně moc unavená, strašně vyčerpaná. V šest hodin ráno jsem říkala ještě hodinu, ještě hodinu. Nebo když brzo ráno vstával, tak jsem mu říkala: „Nebudu s tebou

vstávat, ještě půl hodiny. Změnilo se toho hodně. Je to jiná nátura, jinej temperament, že jo. Ty vlastní děti jsou takový klidní, hrají a on ne, ale tak jsme se tomu přizpůsobili. Museli jsme se tomu přizpůsobit, aby on byl spokojenej. Nebo jsme si je dělili. Já jsem byla s jedním, manžel šel s druhým.“

Dále se zeptám, co byste poradila či doporučila žadatelům o NRP či čerstvým pěstounům?

„Jsem nedávno mluvila s jednou kamarádkou, která s manželem o tom uvažuje, že by si vzali nějaký dítě a ona právě chtěla nějaký informace. To ale nemůže nikdo doporučit. Když vám někdo řekne, že o tom uvažují, že bysme si vzali dítě, tak... Když si vzpomínám na sebe, tak mě by to tenkrát nikdo nerozmluvil. To je prostě určitej druh bláznovství. I kdyby mi tenkrát říkali, že se stane to a to, tohle si s nim budeš muset prožít nebo bude to takhle a takhle těžký, tak já bych si řekla: „Jo, to je jedno, já do toho prostě jdu. Já říkám, že jsme jako pomatenci, protože tohle není úplně normální, vzít si nějaký dítě, který je schopný zničit život, mít ho jako vlastní a mít ho ráda a ono nadává, ale vy si řeknete: „Ne, prostě stojí to za to.“ Já jsem říkala té kamarádce: „Asi nemá smysl ti to rozmlouvat.“ Teda já bych ji to úplně nevymlouvala, ale je fakt, že když už si to vezmou ty lidi do hlavy, tak jako spíš zkorigovat, spíš se zorientovat v tom, na co mám a na co nemám. Jestli mám na to, abych si vzala třeba handicapovaný dítě nebo romský dítě nebo v jakom pořadí. Podle mě je dobrý, si určitě nevzít starší dítě než mám. Takovýhle nějaký praktický věci. Třeba si myslím, že není dobrý, když se ty rodiče zahltěj těma dětma. Protože je to svým způsobem určitá posedlost. Ono je totiž úplně úžasný, jak to dítě v tý rodině úplně rozkvetne. Tomu Tomášovi, když jsme si ho přivezli, tak ty mimina mají úplně zhaslý oči. Tomáš je černookej, a když jsme si ho přivezli, tak ty oči měl zhaslý. Já si ho vybavuju, já ho vidím, jak je v tý postýlce a takhle kouká. A po tom týdnu, jak jsem vám říkala, že pochopil, že je doma, tak ty oči, ty mu prostě svítěj. To bylo úžasný, jak dělal úžasný pokroky. To je něco. Oni ty děti rozkvetou. To dítě je sladký, usměvavý, říká maminko, tatínku, tak to úžasně ty rodiče motivuje a pak si myslím, že někdy se po tom těm rodičům stejská a chtějí to zažít znova. To dítě fakt rozkvetne. I ten Tomáš, kterej byl divokej skutečně rozkvet, on má jiskru, kdybyste ho viděla. My jsme vlastně uvažovali po tom Tiborovi, po tom nejmladším, že bysme si ještě jedno vzali, dali jsme si

žádost, hodně vážně jsme teda o tom přemýšleli. To je podle mě důležitý, spočítat si, na co člověk má, to bych doporučila těm lidem. Pak jsme od toho ale ustoupili, protože jsme si říkali, že jsme se teď vyhrabali z nejhoršího, no vlastně jsme se nevyhrabali z nejhoršího, protože teď nastoupí puberta a myslím si, že teď to bude, nevim jaký, ale trochu se nám jakoby ulevilo, už chodí do školky, pak do školy, už i ten Tibor nemá plýnky, už je to jakoby volnější. Tak jsme si říkali, vezmeme si další dítě, zkusíme to, ale vycouvali jsme z toho, protože jsme věděli, že už toho máme dost. A že taky máme ty jiný děti. Protože, co jsme si ho vzali, tak jsme 99% energie dali do Tomáše. A ty ostatní děti, jak k tomu přijdou, že jo. Tenkrát jsme se teda snažili dát hodně i jim, věnovali jsme se jim, ale Tomáš dostal nejmíc z našich dětí. Ale byl jeden okamžik, kdy jsem si řekla dost, teď už se to všechno, ten čas bude dělit čtyřma. On pak teda začal říkat: „Vy se mi nevěnujete.“ Co mu dáte, to prostě spolýká a má málo, protože je v něm ta obrovská citová díra. Co do něj nalejete, to zase vyteče. Ale ty naše děti, ty se plněj, ty nebyly v tom děcáku. Pak když se narodil Tibor, tak jsem si často říkala, tak tohle ten Tomáš neměl. Takový to, že zapláče a teď se objeví maminka, ta jedna osoba, která ho pochová a to, to dítě prostě nemá a je to nedocenitelný. Ten Tomík pořád řádl, když byl mimino a jediněj čas, kdy byl v klidu, bylo stříhání nehtů. To je úplně paradoxní, protože v tu chvíli v tom kojeňáku si ho posadila sestřička na klín a byla jenom s ním. Jindy vlastně ne. A on byl u nás jediný dítě hodný při stříhání nehtů. Teda, aby ty pěstouni zvážili svoje síly a nenaložili si toho moc, protože je to fakt náročný, je to fakt dřina. A pak taky, aby do toho nevstupovali s takovýma ideálama. Prostě si nedělat takový iluze, že to dítě zachráním a nehroutit se z toho, když to nejde, tak jak si člověk představuje. Protože já nevím, co s Tomášem bude. Taky už jsme se dostali k tomu, že jsme byli na sociálce, že ho týráme. On totiž musí psát úkoly, musí spát, když je zrovna čas spát. Ale já jsem řekla: „Tak pojd', jdeme k doktorce, ta tě prohlédne, jestli na sobě máš nějaký modřiny, podlitiny. Jdeme taky na policii, oni to sepíšou. Pak půjdeme na sociálku, tam to sepíšou. Tam mu pani Tomanová domlouvala, říkala mu: „To není týrání, to je výchova. Když musíš do školy, to není týrání, to je výchova. Když musíš psát úkoly, to je výchova. A píšou je i ostatní nebo jsi jedinej?“ No a pak tam teda napsal, že se mu u nás líbí a že u nás chce bejt, ale to

bylo před dvěma lety. Teď už mu hlava zase blázní. Bude to znova? Já nevím. No a bylo dobře, že jsme si to další dítě nevzali. Ono je taky důležitý myslet na sebe, protože člověk pořád strašně moc dává, ale mít ten čas pro sebe, nevyčerpat se úplně, nezničit se. To si musíme ohlídat my rodiče a taky si v tom nechat poradit. Mohli jsme zachránit další dítě, na druhou stranu máme jedno, který vydá za deset, a máme další tři, který chceme taky vychovat.“

Můžete prosím na závěr shrnout jaká hlavní pozitiva a negativa má podle Vás přijetí dítěte do náhradní rodinné péče?

„No tím pozitivem asi je, že má člověk pocit, že dělá něco užitečného. Že je to správný a že to dítě ví, že se tu nenarodil, ale má šanci, ale vyprávějte tohle dvanáctiletému divokému klukovi. My nechceme, aby nám říkal, že si toho hrozně moc váží, vést ho k nějaký vděčnosti, ale aby aspoň pochopil, že má šanci se svým životem něco dělat. Třeba i pozdějc. Jsem mu říkala: „Nikdy tě nikdo nebude mít tak rád jako my.“ Ale to on nevnímá, protože máme nějaký nároky na něj, třeba aby nekopal do mladšího bratra. Já to samozřejmě přeháním. No a negativa to má taky samozřejmě. Kdyby si to člověk nehlídal, tak to dítě je schopný rozbořit tu rodinu. Věřím tomu, že některý ty typy dětí dokážou ty pěstouny úplně zničit. Popřípadě si přiznat, že jsme to nezvládli, že už nemůžeme dál a třeba i to dítě vrátit.“

Na závěr se vás už jenom zeptám, jestli máte pocit, že jsem se na něco podstatného zapomněla zeptat nebo zda byste chtěli ještě něco vyjádřit?

„Asi bylo řečeno všechno.“

Děkuji za rozhovor a nashledanou.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Dana Benovičová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Linda Švrčinová
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Náhradní rodinná péče z pohledu osvojitelů a pěstounů
Název v angličtině:	Substitute family care from an adoptive and foster parents' perspective
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zabývá problematikou náhradní rodinné péče z pohledu osvojitelů a pěstounů. Teoretická část nejprve vymezuje rodinu a její význam. Dále se zaměřuje na jednotlivé formy náhradní rodinné péče a proces získání dítěte do péče. V neposlední řadě teoretická část práce přibližuje specifika náhradního rodičovství a legislativní dokumenty, které se této problematice dotýkají. Praktická část je zaměřena na názory osvojitelů a pěstounů na náhradní rodičovství a systém náhradní rodinné péče v České republice, které byly získány prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů.</p>
Klíčová slova:	rodina, rodičovská zodpovědnost, sociálně-právní ochrana dětí, náhradní rodinná péče, osvojení, pěstounská péče
Anotace v angličtině:	This diploma thesis deals with the issue of substitute family care from an adoptive and foster parents' perspective. The theoretical part first defines the family and its importance. It then focuses on various forms of substitute family care and the process

	obtaining of child to care. Finally, the theoretical part of this thesis approaches the specifics of substitute parenting and legislative documents dealing with this issue. The practical part focuses on the views of adoptive and foster parents on substitute parenting and substitute family care system in the Czech Republic, which were obtained through half-structured interviews.
Klíčová slova v angličtině:	family, parental responsibility, socio-legal children protection, substitute family care, adoption, foster care
Přílohy vázané v práci:	1 CD-ROM
Rozsah práce:	80 stran
Jazyk práce:	český